

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

BASARABENII ÎN LUME

**Colecție de materiale și documente prezentate la polipticul
cultural-istoric și științific omonim**

VOL. VI

Chișinău
2012

CZU 929(478)

B 36

Director general: Alexe Rău, doctor în filosofie

Alcătuitor și îngrijitor: Raisa Melnic

Coperta: Dragoș Popa Miu

Procesare computerizată: Diana Stoian

Aducem sincere mulțumiri dlui Vasile Petrea pentru contribuția sa la apariția acestui volum.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Basarabeni în lume : (Col. de materiale și doc. prez. la polip-
ticol cultural-ist. și șt. omonim) / Bibl. Naț. a Rep. Moldova ;
alcăt.: Raisa Melnic. – Ch. : BNRM, 2012. – ISBN 978-9975-
9954-8-1.

Vol. 6. – 2012. – 200 p. – 100 ex. – ISBN 978-9975-4368-4-7.

929(478)

B 36

Materialele sunt prezentate în viziunea autorilor.

© Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2012

ISBN 978-9975-4368-4-7

NADEJDA CEPRAGA – CÂNTĂREAȚĂ A PLAIULUI MIORITIC

Piciorul acesta de plai, cântat cu atâta dragoste de poetul necunoscut al legendarei balade populare “Miorița”, datorită căruia pământurile dintre râurile Prut și Nistru au fost numite mai apoi drept plai mioritic... Acest plai mioritic este Moldova.

Este pământul care ne-a ținut în palme până am ieșit în lume, este leagănul în care am auzit cântecul dulce al limbii române, pe care îl fredonăm zi de zi, este ciorchinele de poamă în care se oglindesc locuri de o frumusețe deosebită, locuri care cresc și

dăinuie în sufletele fiecărui dintre compatrioții noștri oriunde nu s-ar afla ei – Orheiul Vechi, Cetatea Sorociei, mănăstirile Căpriana și Hâncu, faimoșii codri, perlele naturale – cele 5 rezervații, calmul și bunătatea oamenilor, tradițiile și obiceiurile care te lasă fermecat o dată și pentru totdeauna.

Este pământul care a dat naștere și a crescut atâția oameni de valoare, care, plecând în lumea mare, au putut duce faima și gloria acestui plai mioritic. Printre mulți dintre aceștia un loc aparte îl are și renumita noastră cântăreață Nadejda Cepraga.

Prin anii ‘77-80 ai secolului trecut, îmi făceam studiile la Institutul de Stat al Artelor, unde am și văzut-o pentru prima dată

pe Nadejda Cepraga, care deja era renumită în întreaga țară și nu numai...

Voi încerca de a-i face o creionare-portret a distinsei cântărețe, a cărei voce a emanat și continuă să emane atâta melos național, atâta melodie eternă, iar vocea inconfundabilă a fost și este așteptată întotdeauna de publicul meloman.

Din multele interviuri acordate de Nadejda Cepraga se știe că dânsa a avut noroc de niște părinți iubitori și de o familie cu tradiții muzicale: tatăl cânta la vioară, iar mama avea o voce deosebită. Chiar de mică Nadea se simțea deja cântăreață și invita toată lumea cunoscută și mai puțin cunoscută la concertele pe care singură și le organiza. Anume acolo, pe malul Dumbrăviței, viitoarea cântăreață a strâns primele aplauze și a simțit efectul aplauzelor... Părinții dintotdeauna și-au dorit ca fiica să devină profesoară de limba franceză, motivând că în Moldova să cânte poate orișicare, dar iată să posede o limbă străină și, cu atât mai mult, să învețe pe alții să cunoască această limbă, nu fiecare este în stare... Însă destinul a fost mult mai puternic decât aspirațiile și dorințele părinților...

O primă pietricică la temelia carierei muzicale a Nadejdei a fost întâlnirea cu conducătorul tarafului din sat, Petru Jemna, pe care, după mulți ani, Nadejda Cepraga a calificat-o drept o întâlnire cu noroc. Fiind în clasa a IV-a, N. Cepraga a participat la primul său festival muzical, unde vocea ei n-a putut să rămână inobservabilă și a fost invitată în colectivul "Dumbrava" în calitate de solistă. Anume în cadrul acestui taraf și-a început urcușul său spre Olimpul Muzical.

Studioul "Telefilm-Chișinău" i-a făcut prima invitație când Nadejda Cepraga învăța în clasa a VI-a, pentru filmul de scurt metraj "La cules de vie", ca solistă a ansamblului "Dumbrava". Niciun festival ori concurs școlar din anii de studii la școala medie din satul Răspopeni, Șoldănești, nu s-a mai desfășurat fără participarea și contribuția Nadejdei Cepraga. Desigur, repetițiile

și programele concertistice ale “Dumbravei” au necesitat timp și dedare de sine, dar Nadea n-a uitat niciodată de obligațiunile ei față de programul școlar – la toate disciplinele școlare era apreciată cu cele mai bune note...Eforturile i-au fost răsplătite pe deplin – medalia de aur la absolvirea școlii medii.

Când era în clasa a IX-a, a fost invitată și a participat în una din cele mai populare emisiuni pentru copii a televiziunii URSS “Budilnik” cu cântecul “Nunta veselă”, cuvintele căruia îi aparțin, iar coloana sonoră a fost semnată de compozitorul Eugen Doga. Practic, întâlnirea Nadei cu maestrul Eugen Doga a avut loc cu mult mai înainte decât s-a scris în multiplele publicații despre Nadejda Cepraga. Adică steaua norocoasă a Nadei l-a scos în cale pe acela, care o va lansa în imensa Lume a Muzicii – maestrul Eugen Doga.

Desigur, apariția Nadei Cepraga la emisiunea “Budilnik” a Televiziunii Unionale n-a rămas neobservată. Urmează o altă invitație din partea Televiziunii Centrale, de această dată din partea emisiunii foarte populare pe atunci “Prietenii adunați în fața ecranului” (“Экран собирает друзей”). Nu mult după aceasta, Nadejda a fost invitată de renumitul dirijor al orchestrei Televiziunii Centrale și a Radioului Unional, Iuri Silantiev, împreună cu care au înregistrat cântecul “Nunta veselă”, care mai apoi a fost inclus în programele emisiunii “Focușorului albastru” (“Толубой огонек”).

Pentru anii ‘70, acesta a fost un eveniment la nivel național – o elevă dintr-un sătuc moldovenesc participă a doua oară la Televiziunea Centrală... După care invitații dintre cele mai prestigioase au început să apară una după alta...

În anul 1972, Artistul Poporului din URSS, I. M. Tumanov, a invitat-o pe Nadejda Cepraga într-un turneu prin Franța, să participe la un festival de muzică populară, unde a câștigat primul său trofeu muzical prestigios – Medalia de Aur, evoluând în faimoasa sală „Olimp” cu cântecul „Flăcăul din Paris”.

Peste un an, Nadejda Cepraga este invitată să participe la cel de-al X-lea Festival al Tineretului și Studenților din Berlin (Germania), unde pentru interpretarea piesei muzicale “Doina” devine laureata festivalului și deținătoarea Medaliei de Aur la secțiunea muzică folk. Tot în anul 1973, a ieșit primul disc al Nadejdei Cepraga, intitulat “Strunele chitarei”, cu cântecul “Primăvara – anotimpul dragostei”, muzica aparținându-i compozitorului Eugen Doga, iar cuvintele, lui V. Lazarev.

După asemenea evoluări de prestigiu obținute în palmaresul muzical doar la vârsta de 17 ani, Nadejda Cepraga susține cu succes examenele de admitere la Școala de Muzică “Ștefan Neaga”, la Facultatea Dirijare Corală, unde-și face studiile între anii 1973-1977. Apoi studiază la Conservatorul “Gavriil Musicescu”. În primul an de studii al Nadejdei Cepraga (1977) la conservator, autorul acestui articol își făcea studiile la Institutul de Stat al Artelor, edificiul cărui se afla în aceeași curte cu al conservatorului. E clar că drumurile noastre prin coridoarele și auditoriile instituțiilor în cauză s-au intersectat de foarte multe ori.

Voi relata doar despre un singur caz care mi s-a întipărit cel mai mult în memorie. Groaza Catedrei de limbi străine erau câțiva profesori, unul dintre care era Max Davâdovic Davidson, care ne predă limba franceză. La una din lecțiile de limbă franceză, s-a auzit o bătaie în ușă și în sala de studii, în vârful degetelor, străduindu-se să nu facă zgomot cu tocurele înalte ale pantofilor, a intrat Nadejda Cepraga. Cu un zâmbet larg s-a apropiat de masa profesorului Davidson, care, de asemenea, i-a zâmbit tot atât de larg și cald... Numele Nadei Cepraga deja era foarte cunoscut în țară, cu atât mai mult în rândurile studenților de la instituțiile de profil... E de la sine înțeles că s-a făcut o liniște de se auzeau muștele de afară, cu atât mai mult se auzea și ceea ce se vorbea între cunoscuta interpretă, studenta Nadejda Cepraga, și spaima tuturor studenților, profesorul M. Davidson...

În anii de studenție la Conservatorul “Gavriil Musicescu”,

Nadejda Cepraga a participat la nenumărate concursuri, festivaluri și emisiuni televizate la Teleradio Moldova și Televiziunea Centrală a URSS. Astfel, în anul 1974, ea devine laureata festivalului de muzică ușoară organizat de Ministerul Culturii al Republicii Lituania “Turnurile Vilniusului-74” (“Башни Вильнюса-74”), de asemenea i se acordă un premiu special al juriului pentru artistism și telegenie (1976) la concursul unional “Cu cântecul prin viață” (“С песней по жизни”).

În anul 1977, a participat și a evoluat în calitate de concurentă în cadrul Festivalului Internațional “Steaua Bulgariei”, unde devine laureată a festivalului, și la prestigiosul festival “Talente internaționale” (“Интерталант”), la care obține Premiul Mare. Peste un an (1978), mai participă la Festivalul Mondial al Tineretului de la Havana, unde devine laureată a prestigiosului festival.

De aproape două decenii, Nadejda Cepraga activează și locuiește în capitala Rusiei, orașul Moscova. Având casă și în Chișinău, revine în țară atunci când este invitată ori este adusă de dorul de casă, de baștină, de acest colțișor de rai...

În anul 2005, a fost invitată la Chișinău pentru a susține un concert în sala Palatului Național. Din interviul Nadejdei Cepraga, acordat revistei *VIP magazin* (aprilie 2006, nr. 24), am aflat că i s-au promis multe, dar promisiunile au rămas doar la nivel de intenții nerealizate.

Ambasada Republicii Moldova de pe tihnita stradelă Kuznețkii Most este colțișorul unde se simte ca acasă, unde este invitată la toate manifestările culturale. Și de fiecare dată îi tresare inima de emoții pozitive, când, mergând prin Moscova, este salutăată ca în Moldova – “Bună ziua, doamna Nadejda”...

Iurie CARAMAN

INTERVIU CU UN ACTOR ORIGINAR DIN REPUBLICA MOLDOVA CARE S-A FILMAT LA HOLLYWOOD

Actorul Ion Sapdaru s-a produs într-un film de lung metraj turnat la Hollywood. E o peliculă după romanul lui Dostoievski „Jucătorul”. Vă propunem mai jos un interviu cu Ion Sapdaru, realizat de criticul de teatru Ruxandra Anton.

- Ai fost cumva în comă și ți-ai revenit când te-ai trezit din România direct în Las Vegas, la Hollywood? La figurat, desigur. Cum a început aventura asta a ta, că de un timp văd că drumurile te duc unde nici nu visezi?

- De multe ori mi s-a întâmplat să fiu abordat pe stradă de oameni care mă felicitau cu ocazia unui succes „internațional” de film – Premiile de la Cannes, din Germania, Italia și, la sfârșitul acestor conversații, invariabil îmi urau: „La mai mare, vă dorim și un film la, știți dvs., la... Hollywood. Râdeam și-mi vedeam de treaba mea. Când m-a sunat producătorul american de la Mirage-film, Andrea Tashler, am crezut că e o păcăleală, se mai fac din astea printre actori. Apoi am înțeles că nu e vorba de o glumă și... m-am speriat. A fost prea „abrupt”, prea ca în povestea Cenușăresei. M-am uitat în oglindă și mi-am pus întrebarea: oareăștia știu cum mai arăt? OK, dracul nu era atât de negru, mai

filmasem la Hajdu. Echipa, cel puțin în „părțile esențiale”, era aceeași, subiectul filmului îmi era apropiat, dar faptul că filmările vor fi în America – asta am primit-o ca pe un upercut zdravăn. Bine, n-o să-ți povestesc emoțiile cu viza, o mie de indivizi mi-au tot povestit ce greu e și câte acte îmi trebuie; când am venit la ambasadă, am adus cu mine un maldăr de documente care demonstau că „sunt un tip mișto și nu-mi doresc nicidecum să rămân în SUA”. Ei bine, consilierul de la ambasadă nu mi-a cerut niciuna din hârțoagele alea, a zâmbit amabil și mi-a dat viza în două minute. E de bine, mi-am zis, dacă și restul merge tot așa, chiar are să-mi placă.

- Las Vegas-ul ăsta e chiar așa o oază de lumină, ca-n filme?

- Când avionul a ajuns deasupra Las Vegas-ului, era noapte și aviatorii au stins lumina în salon ca să vedem mai bine ce se petrece jos. Este un ocean de lumină, un spectacol orbitor care bănuiesc că se vede și de pe Lună. Filmele nu arată nici a zecea parte din splendoarea adevărată a acestui colos urban. E un miraj în deșert, iar munții deșertului din jurul Vegas-ului se văd ca în palmă. Este un oraș construit de nebuni pentru nebuni.

- Este a doua oară când colaborezi cu Szabolcs Hajdu, după „Biblioteque Pascal”. Ce fel de om e? Ce fel de regizor e? Cum a ajuns el să filmeze la Hollywood?

- Uldi Hajdu îmi amintește de Teo Van Gogh și de Fiodor Mihailovici Dostoievski. Szabolcs face un film cu un subiect rusesc, cu actori români, pe pământ american. E nebun.

- Care ar fi, în mare, povestea filmului și cum se numește el?

- Filmul, deocamdată, se numește „The Gambler” și este scris de Szabolcs Hajdu după celebrul roman al lui Dostoievski „Jucătorul”. Szabolcs a mutat povestea în zilele noastre, la Las

Vegas, iar personajele au devenit... români. Personajul meu se numește Constantin Pop și e un miliardar recent, care vine la Las Vegas cu tot cu fiica, cu amica și un amic, pierde toți banii și, disperat, își bagă un pistol în gură.

- Cu Oana Pellea, Andi Vasluianu și Ursula Hajdu cum ai colaborat?

- Bine. Cei trei sunt actori extraordinari, dar și oameni foarte ca lumea. Distanța apreciabilă și dorul de patrie ne-a determinat să rămânem la Las Vegas non-stop. Cu Oana poți să mergi liniștit chiar și în iad, iar cu Andi la cel mai urât război. Ursula e o fetiță cu doi copii, cu soț regizor și cu un incendiu continuu în viscere. Este talentată și misterioasă, ca toate ungueroaicele. N-am colaborat, ne-am iubit.

- Ai avut timp să-ți pregătești personajul sau te-ai trezit peste noapte un altcineva ?

- N-am prea avut timp, pentru că am primit scenariul foarte târziu. Cea mai teribilă fază însă a fost când am descoperit că am în scenariu o căruță de replici în engleză. I-am scris mai întâi Oanei să-i comunic că nu mai merg în America. Oana a fost fermă, dacă eram prin preajmă cred că-mi dădea și două palme, să-mi revin. În fine, personajul meu reiese de fapt din toate personajele pe care le-am interpretat în filme. Poate fi lesne comparat cu Primarul din "California Dreaming", care nu știu cum naiba s-a îmbogățit și, atras ca un fluture din Est de luminile Vegasului, a plecat într-acolo să-și încerce destinul. Și l-a încercat. A pierdut totul: banii, copilul, prietenul și prietena, demnitatea și onoarea. A vrut să-și piardă și viața, dar nu i-a reușit. A fost al naibii de dificil. De exemplu, nu reușeam să rețin marca unui soi de whisky – „Glenfiddich”. Vreo 700 de dolari sticla. I-am isterizat pe toți pe platou cu chestia asta. Dacă însă vorbim serios, e greu ...

– Spune-mi niște lucruri care să mă șocheze. De pe platou sau de pe stradă. Știi că mie îmi plac poveștile de viață mai speciale și, mai ales, cum le povestești tu.

– Am filmat la El Cortez scena când pierd un milion și jumătate de dolari în condiții aproape reale. Adică am jucat cu un dealer adevărat, un băiat foarte talentat, iar în planul doi oamenii chiar jucau pe bune în cazinou. În pauzele de filmări l-am întrebat pe dealer dacă a avut chestii tari la ruletă. Mi-a spus că, prin anii '96, un individ a pierdut 15 mil. de dolari, s-a dus în toaleta de alături și și-a tras un glonț în gură. Altul a câștigat în douăzeci de minute un milion și jumătate de dolari. Iată ce poate face soarta cu omul la Las Vegas. De altfel, orașul e cam plin de vagabonzi care cerșesc, dar civilizată. Cineva ne-a spus că aceștia sunt cei care au venit la Las Vegas ca personajul meu și au eșuat lamentabil.

– La sfârșitul filmărilor cum îți omorai timpul, dacă mai aveai timp liber?

– Am spus, nu prea am avut timp, dar când îl aveam, mergeam cu echipa de filmare să stăm în vreun bar din Vegas, o dată am jucat și în cazinouri. Acolo s-a spulberat definitiv pentru mine mitul

cu îmbogățirea peste noapte. Nimeni nu câștigă la Las Vegas, cu excepția patronilor cazinourilor, desigur. Dar americanul își pune deoparte în fiecare an vreo cinci-zece mii de dolari pe care vine și-i „sparge” aici într-o mare veselie. Bea bere, cântă, chiuie ca un cowboy când câștigă zece dolari și zâmbește sincer în lift. Am văzut un orb care „păcănea” de zor la un slot-machine și ne-am distrat copios.

– Care sunt cele mai importante lucruri pe care le-ai învățat de la americani?

– Că viața omului este scurtă și nu se mai repetă.

*Ruxandra ANTON,
critic de teatru
Timpul, 13 Mai 2011*

**ANASTASIA LAZARIUC:
“ARTISTUL NU TREBUIE SĂ RUPĂ
LEGĂTURA DE SUFLET CU ADMIRATORII
SĂI, ORIUNDE S-AR AFLA...”**

Îndrăgită și mult apreciată de publicul meloman, elogiată de presă, admirată de colegi, fascinantă prin aparițiile sale spectaculoase în scenă, cu timbrul inconfundabil și performanțe vocale, dublate de profunzimea și sinceritatea interpretării... Așa poate fi începută creionarea la profilul de creație al Anastasiei Lazariuc. Stabilită de mai mulți ani la București, ea nu uită de Moldova, de publicul care i-a urmărit cu admirație zborul.

Jurnalistul Anatol Caciuc i-a solicitat un interviu.

- Consistența repertoriului, calitatea de excepție a interpretării, dublată de profunzime, sunt criteriile care au contribuit la popularitatea Dumneavoastră, astfel chiar și după ce v-ați stabilit la București ați rămas îndrăgită de publicul meloman din Moldova. Ați sesizat vreo schimbare în atmosfera de creație ?

- Oriunde s-ar afla, artistul nu trebuie să rupă legătura de suflet cu admiratorii săi.

Este necesară o continuitate, care poate fi asigurată doar prin reveniri acasă. Înainte de a mă stabili la București, am avut

foarte multe spectacole, constatând că și publicul din România este receptiv la cântecele cu mesaj, care ar exprima o stare, un sentiment, exact stilul pe care l-am promovat eu. Poate și din acest motiv nu am remarcat o transferare în alt decor muzical. M-am simțit în apele mele. Am continuat cu aceeași dragoste și perseverență să lansez piese frumoase, pe care nu am uitat să le transmit și la posturile de radio din Moldova. Și pe această cale, aș vrea să mulțumesc celor care nu m-au uitat și continuă să solicite melodiile mele. Mă bucur mult că sunt solicitată și în spectacole cu public, la care vin cu mare plăcere. Am fost la seratele de creație ale măștrilor Eugen Doga și Grigore Vieru, cu care am colaborat la începutul carierei mele artistice, la cele de comemorare ale compozitorilor Ion și Petre Teodorovici, cu piesele cărora m-am și lansat în muzica ușoară, la Concertul de gală al laureaților concursului “Două inimi gemene” – în memoria Doinei și a lui Ion Aldea-Teodorovici. Am realizat și o serată de creație cu prilejul unei aniversări... Șirul spectacolelor de acasă poate fi continuat, argument că mențin o viață artistică intensă. Una e rău că distanța de la București la Chișinău este mare, în rest nu am motive de a mă simți lipsă de acasă. De fapt, niciodată nu am afirmat că sunt plecată, deoarece artistul cântă acolo unde este invitat. Am fost plecată și în SUA, Israel, Germania, dar locuiesc la București. Aceasta este legitatea vieții unui artist. Când locuiam la Chișinău, în permanență îmi era dor de Băcioi, satul unde m-am născut, acum îmi este dor și de Chișinău, de mai mulți colegi și prieteni care mi-au rămas în Moldova, dar discutăm la telefon.

- Și alți artiști din Moldova sunt stabiliți în România sau invitați în spectacole. Vă întâlniți ?

- Așa cum spuneam, revin frecvent la Chișinău, unde mă întâlnesc cu colegii mei.

La spectacole mă întâlnesc cu majoritatea. La București, mai puțin. Aș vrea să spun de spectacolul din cadrul Festivalului “Cerbul de Aur” de la Brașov, de acum 2 ani, la care au participat mai

mulți artiști din Moldova și am avut cu toții un succes extraordinar, Ion Suruceanu, Pavel Stratan, formațiile “Millenium”, “O-Zone” și “Zdob și Zdub”, ansamblul de dansuri “Codreanca”, show-baletul “Teodor”. Amintesc cu plăcere că în presa din România s-a menționat că un asemenea spectacol complex și integru nu a fost până atunci. De altfel, mai mulți interpreți din Moldova sunt apreciați aici și este firesc să fie așa deoarece școala muzicală moldovenească este cunoscută în lumea întreagă. Și nu vorbesc doar de muzică populară, la evenimentele căreia în prim-plan se află orchestra “Lăutarii” dirijată de Nicolae Botgros, sau muzica ușoară reprezentată de mai multe formații și interpreți, dar și de cea academică.

- Dragă Anastasia Lazariuc, în anii de activitate artistică în Moldova ați adunat un vast palmares repertorial. Ați lăsat valoroase amprente spirituale în tezaurul sonor numit fonotecă. Reveniți adeseori cu gândul la clipele când înregistrați aceste piese în studiourile Radiodifuziunii ?

- Consider că au fost cei mai frumoși și prodigioși ani din cariera mea. În permanență eram angajată în procesul de creație. Nu din motiv că aveam plan de piese înregistrate, dar din dorința de a aduna un bogat repertoriu am lansat multe cântece. Am colaborat cu majoritatea compozitorilor, deoarece am optat și pentru diversitate stilistică, melodică. În acea perioadă era o atmosferă de creație foarte benefică. Eram mai tineri, dornici de afirmare. Îmi amintesc în studiourile Radioteleviziunii era mare animație. Asistam la înregistrările colegilor, analizam, ne sfătuiam. Era chiar și un pic de concurență, dar una sănătoasă, care avea efect pozitiv. Adeseori revin cu gândul la anii petrecuți la Chișinău. Deși sunt o fire optimistă, uneori mă las cuprinsă de nostalgie. Recapitulez acele clipe și realizez că au fost extraordinare. Din păcate, astăzi nu mai este acea atmosferă, nici la spectacol, nici la înregistrare. Totul este într-un iureș neconținut. A venit artistul și-a cântat piesele și a plecat fără să-l mai intereseze ce urmează. Așa se

întâmplă peste tot. Nu observăm cum ne cresc copiii, nu reușim să stăm de vorbă cu ei. Fiecare este preocupat de problemele sale. Ne trăim viața într-un ritm mult prea accelerat.

- Oricum, Muzica ne oferă posibilitatea să ne oprim din alerta cotidianului, să călătorim imaginar prin timp.

- Spre regret, nu toată muzica. Și muzica și-a pierdut puțin din gingășie, din finețe.

Publicul nu are răbdare parcă să asculte o melodie mai lirică, mai meditativă. Spre marea mea bucurie, am constatat că în Moldova publicul păstrează tradițiile și interpreții mai în vârstă sunt recepționați cu stilurile lor, fără a fi nevoiți să-și modeleze stilul pentru a fi la modă. Îmi doresc ca publicul, deși vin alte generații, să rămână același, sensibil și receptiv cum l-am cunoscut cu ani în urmă.

„NUMAI DUMNEZEU ȘI PĂRINȚII NE POT JUDECA...”

Deși este stabilită de mai mulți ani la București, Anastasia Lazariuc revine cu plăcere pe scenele chișinăuiene, aici unde a cunoscut marile succese ale carierei sale artistice, bucuriile realizărilor profesionale. A revenit și în studiourile Radio Moldova, unde și-a înregistrat cântecele pe parcursul a două decenii. A fost protagonista Radioabonamentului „Prietenii muzicii”, evoluând împreună cu colegul de generație Ștefan Petrache. A fost o seară de neuitat. Cu multe amintiri. Unele s-au regăsit în interviul exclusiv, acordat jurnalistului Anatol Caciuc.

- Reveniți frecvent în Moldova. Cu ce emoții vă reîntâlniți cu locurile dragi, cu prietenii și colegii ?

- Prezența mea spirituală întotdeauna a fost aici în Moldova, în ultimul timp chiar și fizică, fiind invitată la diverse concerte. Așa sunt timpurile, fiecare trebuie să depună eforturi pentru a-și asigura o viață decentă. Fiecare încearcă să-și rezolve problemele cum poate și dacă material le este mai bine, moral este foarte greu. În acest context este potrivit dictonul: „Fie pâinea cât de rea, tot mai bună în țara ta”. Or, un artist are nevoie de o mai mare libertate, el este ca pasărea, trebuie să zboare, nu poate sta în colivie. Artistul, chiar dacă pleacă, rămâne reprezentantul țării noastre, prin promovarea muzicii meleagului său, a culturii în general. Numai așa concep actul creației. Când am plecat, multă lume m-a judecat, chiar și unii colegi mă acuzau de trădare. Dar eu nu consider aceasta o trădare, atâta timp cât revin frecvent, cât promovez muzica moldovenească. Am plecat, poate, și din motive personale, dar nimeni nu este în drept să acuze. Cu atât mai

mult, cu cât nimeni nu știe soarta omului, nu știe ce îi este pregătit pentru ziua de mâine sau chiar pentru clipa imediat următoare. În fiecare zi, viața ne pregătește câte un examen, pe care avem a-l susține și doar de pregătirea noastră depind rezultatele.

- Simțiți trecerea timpului ? Vă dor amintirile ?

- Timpul nu iartă pe nimeni, iar anii își iau tot ce le aparține. Mă gândesc cu nostalgie și tristețe la anii care au trecut. Din păcate, mulți dintre colegii mei nu mai sunt printre noi, cei rămași, din generația mea, sunt bunei, au părul încărunțit. În ce mă privește, pot afirma că problemele mi s-au simplificat, deoarece copiii au familiile lor, s-au stabilit la casele lor și acum, cred, îmi trăiesc viața într-un alt ritm. Atâta timp cât copiii mi-au fost mici, a trebuit să alerg, să fac tot posibilul să-i cresc și să le dau un rost în viață. Urmează ei să țină cont de sfaturile mele, de cele învățate, să-și mențină locul unde s-au plasat.

- Ați cântat viața omului cu bucurii și tristeți. Ați realizat aceste cântece la îndemnul inimii ?

- Viața omului este alcătuită din alb și negru. Bucuria și tristețea alternează în viața noastră. M-am bucurat enorm de faptul că Ileana, fiica mea, a adus pe lume un copil. Și tot în acest an am pierdut-o pe mama. Acest eveniment m-a dezechilibrat, deoarece numai atunci când treci prin această durere, realizezi că atâta timp cât ai părinți, ești copil, când îi pierzi – rămâi orfan, cu un gol în suflet pe care nimeni și nimic nu-l poate umple. Chiar dacă mama a plecat la 90 de ani, pentru mine prea devreme a plecat.

Când pleacă părinții, cine îți mai rămân ? Prietenii. Trăind cu amintirile frumoase, de fiecare dată când revin la Chișinău pentru un spectacol, doresc să demonstrez, prin cântecele pe care le dăruiesc spectatorilor, dragostea pentru cei care mi-au urmărit ascensiunea, s-au bucurat și s-au întristat împreună cu mine... Vreau ca publicul să se bucure împreună cu mine, să cânte împreună

cu mine, deoarece includ în program cântece care au rezistat în timp, devenind îndrăgite de mai multe generații de melomani. Și din nou mă gândesc cu tristețe că au plecat de printre noi mulți colegi pe care i-aș fi dorit alături. Îmi amintesc de concertele realizate împreună. Era o atmosferă deosebită. Toți tineri, avizi de muncă, dornici de afirmare. Acum totul s-a schimbat. Au apărut alte stiluri, nu se mai ține cont de mesaj. De aceea mă străduiesc să-mi apăr stilul meu, romantic, sentimental. Nu detest alte stiluri, oricum optez pentru profunzimea mesajului, pentru puritatea lui, dacă vreți. Nu este în drept să judec, dar este regretabil faptul că doar cu bani se încearcă a face carieră. Și nu este bine. Sunt conștientă de faptul că doar timpul este cel mai exigent juriu și va da aprecierea meritată. Din fericire, la Chișinău publicul a rămas același, sensibil și receptiv la tot ce este de valoare. Nu s-a lăsat dus de valurile curentelor muzicale noi apărute. Mi-au spus și colegii din România că publicul din Moldova este extraordinar, că apreciază artiștii la justa lor valoare. Dacă merită, îi aplaudă stând în picioare. Este un gest apreciabil. Eu îmi voi păstra stilul meu, știind că melodiile mele ajung la sufletul omului și aprind flacăra unui sentiment. În același context, trebuie să afirm că este extrem de greu să realizezi un spectacol. Dacă înainte puneai un afiș și publicul venea la spectacol, acum este o altă situație, fără publicitate intensă nu vine nimeni. Mi-au promis câțiva oameni de bună credință de la Chișinău că mă vor ajuta pentru realizarea acestui spectacol și sper să se țină de cuvânt. Am constatat cu tristețe că fără bani nu faci nimic. Dacă aș lua de la început, într-o asemenea perioadă, nu aș putea deveni cântăreață.

- Îmi spuneți mai demult că muzica v-a dat senzația de fericire. Tot ea, muzica, v-a ajutat să traversați obstacolele apărute în cale. Vă mențineți această părere și peste ani ?

- Muzica a fost sprijin. M-a ajutat în situații complicate. Este foarte bine când omul face ceea ce îi produce plăcere, îi dă senzația

de fericire. Pentru mine muzica a fost un refugiu. Când apar în scenă, uit de griji și probleme. Trăiesc în atmosfera muzicii, dar și a sălii pentru că publicul participă la o sărbătoare. Cântecul pe care le-am lansat nu au fost întâmplătoare. Le-am trecut prin sufletul meu. Sunt parte din sufletul meu. Le-am lansat având convingerea că mulți dintre spectatori se regăsesc în aceste cântece, pentru că nu am fost eu unica femeie care a trecut prin despărțire sau prin tristețea pierderii omului drag, sau a trăit o suferință de moment. Când apar în scenă, văd licărul din ochii oamenilor, semn al aprobării că starea sau sentimentul pe care îl cânt le sunt cunoscute.

M-am născut în Zodia Racului. Am o fire sensibilă, dar am încercat să demonstrez că sunt o femeie puternică, care nu cade la primul sentiment. Or, mă emoționează totul în jur – o frunză, o picătură de rouă, un apus de soare... Pot să plâng, dar în singurătate, pentru a nu-mi arăta slăbiciunile. Cu atât mai mult cu cât sunt conștientă de faptul că nu e bine ca viața unui artist să fie pusă pe tavă. S-o vadă toți și s-o comenteze.

- Cu siguranță, au fost momente când sufletul era rănit, dar trebuia să cântați. Cum reușiți să treceți peste această stare ?

- Am avut parte de asemenea momente, când au decedat fratele meu, la 29 de ani, părinții, dar a trebuit să apar în scenă și să ofer publicului bucurie. Nimeni nu este vinovat că în familia mea era o durere. Spectatorul a procurat un bilet pentru a trăi clipe de revelație. Mi-a fost greu să cânt după moartea mamei. Era deja programat spectacolul la Palatul Național și nu puteam renunța. A trebuit să fac ceea ce am învățat, ce mi-a dat Dumnezeu. Să cânt. Aceasta este soarta unui artist, să se resemneze și să iasă cu demnitate din orice situație.

- Aveți prieteni adevărați, care vă sunt în preajmă când vă este greu, dar și atunci când aveți o bucurie, pentru că s-a modificat puțin conceptul că „prietenu adevărat la nevoie se cunoaște” ? Ar fi bine să se cunoască și la bucurie.

- Credeam că, odată cu înaintarea în timp, îți poți face mai mulți prieteni, dar am realizat, din păcate, că numărul acestora se micșorează. Se risipesc printre ani. Dispar din diverse motive. Și este durut, deoarece unui prieten îi spui multe, i te destăinuie. Reiese că în tinerețe, atunci când nu te-ai realizat totalmente, îți poți face prieteni adevărați, căci nu este o prietenie din interes. Peste ani, când ai deja un nume, poate mulți ar dori să le fii în preajmă, pentru a profita de numele tău, de realizările tale. Ar fi bine să încercăm să menținem o prietenie sinceră, să ne bucurăm de succesele prietenilor noștri. Eu mă străduiesc să fiu corectă cu prietenii mei, cei care mi-au fost alături în momente grele și se bucură, vreau să cred că sincer, de realizările mele. Am prieteni și vreau să-i păstrez, pentru că avem amintiri frumoase comune. Părinții mei m-au învățat să fac bine. Îmi spuneau: „Dacă nu poți face un bine, cel puțin să nu faci rău”. Mă ghidez prin viață de aceste sfaturi, știind că doar timpul este cel care se poate răzbuna pe noi și să ne răsplătească pentru bune sau rele.

- Ați profitat de popularitatea de care vă bucurați, pentru a obține careva avantaje ?

- Nu am profitat pe deplin de statutul meu. Aș fi putut să deschid mai multe uși, pentru a-mi rezolva mai lesne problemele, dar nu am făcut acest lucru din mai multe motive. În primul rând, că nu pun pe prim-plan aspectul material al vieții, în al doilea rând, nu vreau să devin sclava anumitor lucruri, a celor pe care poate le-am dorit. Nu este bine să tot agonisești, încât să nu reușești să te bucuri de cele obținute. Sufletul omului contează cel mai mult. Este bogăția pe care se evaluează mai ușor.

- Credeți în providență, în ceea ce aveți de îndeplinit în baza destinului ?

- Mi s-au întâmplat multe lucruri pe care nici nu mi le puteam imagina. Unele împotriva dorințelor mele, dar s-au întâmplat, deoarece așa trebuia să fie. Nimeni nu știe prin ce îi este sortit să treacă. Destinul oferă ceva, dar nici omul nu trebuie doar să aștepte. Trebuie să facă și el ceva. Este un fel de barter. Ideal ar fi să fie o armonie între destin și rațiune, omul să știe ce are de făcut pentru a îndeplini agenda destinului. Sunt momente în viață când ești pus la încercare și trebuie să lupți, să te ridici. Uite în aceste momente, omul are nevoie de un prieten, de un susținător. Și principalul e să crezi că vei reuși, că nu sunt probleme fără rezolvare.

- Presa s-a întrecut în publicarea bârfelor despre Ileana și Anastasia Lazariuc. V-au marcat aceste provocări ?

- Bineînțeles că m-au deranjat aceste bârfe mutiplicate, mai cu seamă cele despre copii. Peste ani am conștientizat că sunt din rea voință și intenționate să ne debusoleze, dar mi-am dat seama că “în pomul care nu rodește, nimeni nu lovește”. Această campanie de defăimare a început atunci când am devenit mai cunoscute, mai apreciate, mai cu pondere și valoare în societate. Și toate acestea, din păcate, se plătesc. Presa mondenă are menirea de a ataca personalitățile. Celor care scriu asemenea „capodopere” eu le spun „paraziți”, deoarece trăiesc din ceea ce fac alții. Te șantajează, pentru a obține profit. Au fost duri cu noi, dar nu ne-am lăsat provocate. Mie nu-mi este rușine de viața mea, de trecutul meu, îmi trăiesc viața după cum mă duce capul și nimeni nu este în drept să mă judece. O puteau face doar Dumnezeu și părinții. Părinții, din păcate, nu mai sunt. Doar Dumnezeu mă poate judeca, fac bine sau fac rău.

DORUL E CA O DURERE

*Interviu cu Nina Crulicovschi,
interpretă de muzică ușoară*

– Ați revenit la Chișinău la sărbătorile de iarnă, fiind printre protagoniștii spectacolului “Sfântă ni-i casa” prezentat la Palatul Național. Ați afirmat atunci că acasă sărbătorile sunt mai frumoase, mai deosebite, au un farmec al lor. De ce ?

– Probabil din motiv că păstrez în suflet imaginea de altădată a sărbătorilor. Sărbătorile copilăriei mă fascinează și astăzi prin atmosfera pe care o retrăiesc adeseori.

Revin cu gândul... Da, mereu îmi este dor. Dorul pentru mine este ca o durere. Mă frământă mereu, de aceea și fac naveta în permanență. Când sunt la Chișinău, mi se face un dor nebun de teatru, plec la Pitești și după scurt timp mă încercă dorul de Chișinău. Dorul este o stare perpetuă a sufletului meu, poate și din acest motiv, involuntar, am cântat această stare de spirit.

– **Ce înseamnă a fi patriot...?**

– Consider că un artist adevărat, care se bucură de admirație și în străinătate, ca un exponent veritabil al culturii naționale este un patriot. Patriotismul său constă în faptul că își reprezintă cu

cinste Patria în plan cultural. Îmi este drag acest meleag, așa cum am spus-o și în cântec acum 35 de ani – “dragu mi-i și mult mi-i drag să trăiesc pe-acest meleag”... Și-mi iubesc meleagul.

– **Fiind solistă în orchestra “Fluieraș”, ați cântat și în străinătate. A fost o perioadă deosebită...**

– Lumea își amintește cu drag de acele clipe. Eram tineri interpreți, dornici de afirmare. Am început activitatea în orchestra “Mărțișor”, condusă de distinsul dirijor Serghei Ciuhrii. El și cu Ion Dascăl, pe atunci acordeonist în orchestra „Mărțișor”, m-au descoperit... Am avut un succes extraordinar. Chiar și în străinătate mă bucuram de admirație. Probabil, cuceream publicul prin tristețea sufletului meu, pe care o exprimam în cântec. Simțeam că ceea ce cânt trăiesc, deci este o expresie a sufletului... Am avut turnee în Bulgaria, Finlanda, Cehoslovacia, Tunisia. Ambasadorul SUA în Tunisia mi-a propus să merg în Statele Unite pentru un contract, dar am refuzat... Nu puteam să mă despart de ceea ce aveam mai drag – baștina, scena de acasă la care am râvnit...

– **Deci, ați renunțat la carieră internațională din motiv că nu puteați să trăiți și să activați în străinătate...**

– Nu pot să mint. În suflet s-a aprins flacăra tentației de a onora acel contract. Știam de Hollywood și mă vedeam și eu mare vedetă, dar, conștientă de faptul că nu voi putea părăsi țara, am rămas în Moldova. Sunt un om cu credință și am realizat că menirea mea este să cânt pentru poporul meu, acasă. Fiecare om își are soarta sa, pe care nu o poate schimba; împotriva destinului nu poți merge. Aici a trebuit să cad, să mă ridic, să merg cu demnitate înainte pentru a-mi împlini destinul artistic.

– **Pentru aceasta publicul vă iubește. S-a bucurat de realizările care v-au marcat biografia artistică, s-au întristat de eșecuri. Unii au simțit lipsa Dumneavoastră din circuitul vieții muzicale. Îmi amintesc de acea perioadă, când melomanii scriau la radio și întrebau de ce Nina Crulicovschi nu**

lansează cântece, nu participă în concerte. Era un gest de sinceră apreciere, poate și de compasiune...

– Și eu întotdeauna am fost pe aceeași undă a sensibilității cu admiratorii mei. Am fost sinceră cu ei, străduindu-mă să nu-i dezamăgesc. Unii ar putea cataloga depășită această afirmație, dar eu consider că prin comportamentul său un artist poate dezamăgi publicul.

– Am rășfoit fișierul Dumneavoastră biografic și am constatat mirat că nu sunteți născută în Moldova. Abia la vârsta de șapte ani ați venit pe aceste meleaguri.

– Părinții meu au fost deportați în Siberia. Astfel, m-am născut și am copilărit printre ruși și tătari. La sosirea în Moldova, în două luni am învățat limba maternă, căci până atunci vorbeam numai rusa și tătara.

– Când ați auzit muzica populară ?

– Fiind studentă la Colegiul de Muzică “Ștefan Neaga”, am auzit cântecele Mariei Tănase și ale Ioanei Radu. Costică Rotaru nu știu de unde lua discuri cu aceste interprete și mi le dădea să le ascult. Le știam tot repertoriul pe dinafară. Cântam în permanență cântece populare. Apoi am avut marele noroc să cânt alături de neîntrecutul Nicolae Sulac în orchestra “Lăutarii”. De la el, dar și de la alți mari artiști – Ștefan Petrache, Mihai Dolgan, Maria Codreanu – am învățat foarte multe. Stăteam pe parcursul unui întreg concert și-i admiram, “furând” câte ceva de la fiecare – un gest, o modalitate de a mulțumi publicului.

– Apoi ați devenit pentru alții un exemplu demn de urmat, fiind solistă în formațiile “Orizont”, “Bucuria”. Vă rog să comentați această perioadă.

– În anul 1974, am făcut cunoștință cu Ion și Petrică Teodorovici, care m-au direcționat spre muzica ușoară. M-au făcut să-mi valorific potențialul sentimental. Pe lângă gravitatea vocii, dramatismul ei, aveam în suflet urmele unei tristeți inexplicabile. De altfel, răsfoind arhiva mea, am găsit niște fotografii din copilărie și am constatat că și atunci eram tristă. De regulă, copii sunt cu ochii

luminoși, plini de bucurie, la mine erau altfel... Din acest motiv multe dintre cântecele mele au un mesaj profund dramatic.

– **Dar, în ultimul timp, lanșați și cântece mai dansante, mai optimiste.**

– Încerc să fiu la modă. Nu vreau să îmbătrânesc. Din păcate, timpurile s-au schimbat. Interpreții, cu mici excepții, nu au individualitate. Probabil, natura se mai odihnește puțin. Toți încearcă să semene unul cu altul, ce face unul face și celălalt. Când m-am lansat eu, era altfel. Eram toți diferiți. Atunci când cânta Anastasia Lazariuc sau alt interpret, toți le recunoșteau stilul. Eu țin foarte mult la piesele lansate în acea perioadă. Am lansat câteva cântece semnate de Mihai Toderășcu într-un alt stil, dar la fel interpretate cu multă profunzime sentimentală.

– **Ați vorbit despre noi curente și artiști din Moldova... Ce părere aveți despre concursul “Eurovision”, care este controversat?**

– Părerea mea este că reprezintă o șansă reală de afirmare pe plan internațional. Numai să apari pe scena “Eurovision”-ului înseamnă o pagină importantă în biografia artistică. A fost și visul meu de a participa la acest concurs, dar va rămâne un vis, deși concursul nu are o limită de vârstă. Alla Pugaciova avea 50 de ani când a participat. Și-a dorit să înscrie în palmares și acest concurs...

– **Ce emoții vă conferă evoluările în fața publicului din Moldova, care au devenit accidentale, dat fiind faptul că activați la Teatrul “Alexandru Davila” din Pitești?**

– Din păcate, ascultătorii mei fideli sunt plecați în bună parte peste hotare. Îmi pare rău să fac această constatare, dar sunt realistă. Îi îndemn pe cei care pleacă în străinătate să revină acasă. Mă tem că peste ani Nina Crulicovschi va rămâne fără admiratori. Or, nu-mi doresc acest lucru.

*A intervievat Anatol CACIUC
Revista „Moldova” 2009, nr. 10/11*

MARIA CEBOTARI ÎN LUMINA ECRANULUI

*După mine, vocea ei n-a fost
altceva decât o expresie a
tragismului acestei ființe, ceea
ce și producea asupra noastră
o atât de puternică impresie.*
Antonio Miongotti

...Presa timpului o numește „unul din miracolele lumii”. Primii pași spre tainele muzicii îi face în Basarabia (Moldova) – patria sa. Aici Maria Cebotari, la vârsta de numai paisprezece ani, uimește lumea cu arii din *Tosca* și *Aida*. Grație unor împrejurări, Germania devine țara în care s-a afirmat și a prosperat interpreta Maria Cebotari, urcând spre cele mai mari scene ale lumii. În 1931, când de abia împlinise douăzeci și unu de ani, evoluția fulminantă pe scena Operei din Dresda

în rolul de debut Mimi din *Boema* lui Giacomo Puccini o face cunoscută departe de hotarele Germaniei.

„Tot publicul din sală a rămas fascinat”, menționa ziarul *Dresdner Anzeigen* a doua zi după spectacol. Maria Cebotari a devenit cea mai strălucitoare stea a Operei de Stat din Dresda, unică și irepetabilă...

O nouă Mimi la Opera din Dresda. E posesoarea unei voci de

o extraordinară căldură, cu nuanțe fermecătoare. Ea te răpește, te duce pe aripile ei! Iar în actul trei, când actrița își învinge definitiv timiditatea, vocea ei capătă dimensiuni grandioase. S-a întâmplat ceea ce presupuneam: teatrul a rămas uluit.

De succesul Mariei Cebotari e încântat și maestrul Fritz Busch, cel care a descoperit-o la conservatorul din Berlin. Despre succesul acesta se vorbește pretutindeni...¹.

Mai târziu unul din martorii acestui eveniment, Peter Palm, autorul unei emisiuni radio intitulată „Privighetoarea din Chișinău”, transmisă la Radio Berlin, va menționa: „Ea începe să cânte. Publicului din sală i se întretaie respirația. Spectatorii priveau «pariziana» de pe scenă cu ochii fermecați. O astfel de manieră de interpretare nu s-a mai auzit niciodată. Vocea umplea armonios întreaga sală. Cei mai resemnați profi ai operei – intendenții și amatorii, criticii și regizorii – au încercat emoții profunde, au lăcrimat chiar, atunci când se trăgea cortina. O nouă stea a apărut pe firmamentul operei europene...²”.

A evoluat pe cele mai prestigioase scene ale lumii: The Royal Opera, Covent Garden – Londra, Metropolitan House Opera – New York, Teatro alla Scala – Milano, La Fenice – Veneția, Wiener Staatsoper, Berliner Staatsopera.

A colaborat cu Operele din Paris, Roma, Zürich, Stockholm, Florența, Bruxelles, Amsterdam, Basel, Riga, Wiesbaden, Palermo, Copenhaga, Praga, Graz, București, jucând în *Boema*, *Traviata*, *Madame Butterfly*, *Nunta lui Figaro*, *Răpirea din Serai*, *Don Giovanni*, *Rigoletto*, *Carmen*, *Evgheni Oneghin*, *Andréa Chénier*, *Turandot*, *Salomeea*, *Cavalerul rozelor*, *Daphne*, *Münchhausen*, *Studentul cerșător*, *Faust*, *Romeo și Julieta*, *Castelul Dürande*, *Julius Caesar*, *Orfeu și Euridice*.

La vârsta de 24 de ani a fost distinsă cu cel mai înalt titlu onorific de *Kammersängerin* și înalta distincție *Coroana României*

¹ R. Arabagiu, *Simfonia neterminată* în *Orizontul*, 1989, nr. 5, p. 93.

² A. Dănilă, *Maria Cebotari în amintiri, cronici și imagini*, Chișinău, editura Baștina – RADO, 1999, p. 78.

în gradul de *Comandor* (1942).

A colaborat cu dirijorii Bruno Walter, Arturo Toscanini, Karl Böhm, Herbert von Karajan, Richard Strauss, Joseph Krips, Klemens Krauss, Ferenc Fricsay, Wilhelm Furtwänger etc.

A cântat cu celebrii soliști Benjamino Gigli, Mariano Stabile, Jean Kiepura, Helge Rozvänge, Richard Tauber, Titto Schipa, Jüssi Bjorling, Anton Dermota, Elizabeth Schwarzkopf, Sena Jurinac, Viorica Ursuleac, Tomel Spătaru, Gheorghe Ștefănescu, Mircea Lupescu etc.

În numai nouăsprezece ani de activitate muzicală, artista Maria Cebotari a interpretat peste șazeci de roluri, trecând de la soprană lirică la soprană dramatică până la mezzo-soprană și chiar dansatoare (*Salomeea* de Richard Strauss).

În scurt timp devine Primadona Operei din Dresda, Primadona Operei din Berlin și mai târziu – Primadona Operei din Viena. Un tumultuos temperament artistic, o memorie fenomenală (memoriza textul operei sau dialogul pentru film după a doua citire, reușea să-și interpreteze rolul fără de repetiție la spectacolul la care n-a mai participat 4-5 ani), o inteligență și o intuiție scenică înnăscută se completau organic cu o muzicalitate și o voce excepțională, cu admirabila ținută fizică: ochii mari și negri de o rară expresivitate dominau întreaga ei înfățișare cu trăsături originale tănuite de un ușor miracol, iar blândețea și mișcărilor ei domoale ascundeau un temperament sudic, ce izbucnea ca un vulcan când ajungea la culmea dramatică a partițiilor sale – calități ce nu i-au lăsat indiferenți nici pe regizorii de film, nici critica de specialitate. Entuziasmat de potențialul actoricesc al interpretei, criticul Carlo Albert Peanc constată: „...*Bucurându-se de succese triumfale pe mai toate scenele Europei (...), datorită excepționalelor sale calități vocale, Maria Cebotari era atât de bine dotată din punct de vedere scenic și interpretativ, încât și-a îngăduit să devină și actriță de cinema, de un cert nume, cu tot convenționalismul rolurilor sale, mai toate de cântărețe. Făcute să pună în valoare*

mai ales darurile sale muzicale, personajele sale din filme erau înnobilate de o sensibilitate aparte și de un remarcabil simț al măsurii care reușea să frâneze orice elan melodramatic, orice accent teatral fals”³.

După cum se știe, succesul filmului muzical *Cântărețul de jazz* (1927) regizat de Alan Grosland, avându-l în rolul titular pe Al Jolson, în afară de faptul că „marchează intrarea cinematografului într-o nouă eră a istoriei sale” (Georges Sadoul), a declanșat lansarea la diverse studiouri a unui număr impunător de filme muzicale. Iată doar câteva titluri de filme din acea epocă: *Mimi*, *Martho-Letzte Rose*, *Johann Strauss, regele valsului*, *Un vals pe Neva*, *Serenada*, *Nemuritoarea iubire*, *Îngerul care cântă* ș. a.

Maria Cebotari intră în lumea filmului muzical când acest gen luase o mare amploare în toată Europa. Erau deja personalități celebre și interpretei nu i-a fost atât de simplu să se afirme într-o nouă ipostază artistică.

Vocea originală, plină de farmec face ca rolul episodic din filmul *Troika* (1931) al regizorului Vladimir Strijewski s-o evidențieze pe actrița debutantă, ca ulterior să fie invitată de către regizorul Victor Janson de la studioul german U.F.A. (Hollywoodul european), pentru a se produce în filmul muzical *Fata în alb* (*Canto d'amore, Madchen in Weiss*, 1935) alături de renumiții actori de cinema Ivan Petrovich, Georg Alexander, Hide von Stolz și Hans Lunkerman.

Acțiunea „melodramatică” a filmului se desfășoară în Rusia de până la război și anume într-o instituție de învățământ pentru domnișoarele aristocrate. Maria Cebotari joacă rolul Danielei – o domnișoară înzestrată cu o voce superbă și obsedată de dorința de a deveni cântăreață. Cum e și firesc, la acea vârstă apare și dragostea în jurul căreia se axează acțiunea filmului.

Într-un interviu din presa germană interpreta Danielei

³ Constantin Popescu, *Cupluri celebre din lumea filmului*, editura Albatros, București, 1994, p. 201.

menționa: „Pe lângă măiestrie vocală, rolul acesta mai impune și mari exigențe actoricești... Trebuie să spun că rolul Danielei mă atrage foarte mult...”⁴.

În legătură cu încredințarea acestui rol de film interpretei Maria Cebotari, presa germană scria: „Invitația Mariei Cebotari de a participa la turnarea peliculei *Fata în alb* merită o atenție deosebită, deoarece dumneaei e o vedetă de primă mărime a operei și nu e doar o cântăreață care posedă o voce fermecătoare, ci e mai mult decât atât. Să ne amintim de Mimi din *Boema*, de Cio-Cio-san, de Sofi din *Cavalerul rozelor* – cu câtă fidelitate fantastică redă ea trăirile sufletești ale eroinelor sale. Plus la toate acestea nu face să trecem cu vederea farmecul personal al actriței și vraja naturală pe care le emană...”⁵.

Adevăratul debut al Mariei Cebotari în arta cinematografică a reușit. Actrița a îndreptățit prezicerile presei și așteptările publicului. Filmul a fost proiectat pe ecranele mai multor țări, având ca titlu *Studenta Institutului din Smolnâi* sau *Pensionatul imperial*. În 1937, filmul a fost proiectat în cinematograful *Odeon* din Chișinău. Presa timpului i-a făcut o amplă reclamă, publicând și o serie de cadre din film. Ziarul *Bessarabskoe slovo* din 27 octombrie 1937 scria: „Mâine, la Odeon va rula pelicula *Studenta Institutului din Smolnâi* cu Maria Cebotari în rolul principal. Cu acea Marie Cebotari despre care critica europeană scrie că după Amelina și Galea Curci publicul spectator nu a audiat o astfel de soprană și care, datorită vocii sale puternice, a obținut victorie asupra vedetei de cinema care se numește Martha Eggherth (cunoscută prin filmele *Where es the Lady?*, *Der Zarewitsch*, *Die Czardasfurstin*, *Die Blond Carmen*, *Das Hofkonzert*, *Zauber der Boheme*, *Addio, Mimi*, *La Valse brillante* ș.a. – nota D. O.). Cu acea Maria Cebotari care nu demult a cântat în teatrul Covent Garden din Londra și a cucerit publicul. Iar ca să cucerești

⁴ R. Arabagiu, *Simfonia neterminată* în *Orizontul*, 1989, nr. 9, p. 92.

⁵ R. Arabagiu, *O carieră vertiginoasă*, în *Basarabia*, 1991, nr. 11, p.152.

publicul acestui teatru londonez înseamnă să te ridici la rangul de artist cu renume mondial”⁶.

Fata în alb îi aduce Mariei Cebotari reale succese și pe calea filmului. Îi deschide drumul verde în cariera sa cinematografică, fiind invitată, după puțin timp, într-un rol titular – Marina Marta – în filmul *Starke Herzen* (1937, *Inimi tari*) al regizorului Herbert Maish. Filmul se va produce tot la studioul U.F.A. din Germania și va aborda un subiect din realitatea revoluționară a Rusiei anului 1918. De data aceasta, Maria Cebotari îl are drept partener pe reputatul actor austriac Gustav Diessl.

Relațiile sentimentale, pe care în film ei trebuiau să le simuleze, se transformă în relații reale. Peste un an Maria Cebotari divorțează de actorul rus Alexandr Vârubov și se căsătorește cu Gustav Diessl – actor cu o vastă filmografie începută încă de la filmul mut. Un favorit al multor regizori. Printre ei și cunoscutul regizor german Georg Wilhelm Pabst, care l-a filmat pe Diessl în capodopera sa *Vestfront 1918*, în *Criza*, *Înfernul alb din Piz-Palu*, *Cutia Pandorei*, *Atlantida*, *Comedianții*, *Procesul* ș.a. Actorul Diessl s-a filmat în rolul titular în filmul *Testamentul doctorului Mabuse* al unui alt regizor german renumit Fritz Lang. De asemenea, Diessl interpretează roluri memorabile și în filmele regizorului italian Guido Brignone *Eternul idol* și *Maria Malibran*.

După vizionarea a mai multor filme cu actorul Gustav Diessl, filmologul român Constantin Popescu concluziona: „Cu un chip armonios, cu trăsături energic sculptate, calm, distant, cu o expresie dură, arareori luminată de un zâmbet strecurat cu parcimonie, care trădează un fond mai puțin brutal, o fire capabilă de sentimente mai calde, mai umane, Diessl a marcat, cu inconfundabila lui personalitate, filmul german din anii ’20-’30 precum și filmul italian din anii războiului și cu unele incursiuni în studiourile hollywoodiene și cele franceze”⁷.

⁶ *Bessarabskoe slovo* din 27 octombrie 1937, citat din *Basarabia*, 1991, nr. 11.

⁷ Constantin Popescu, *Cupluri celebre din lumea filmului*, editura Albatros, București, 1994, p. 245.

Ne-am oprit la descrierea felului de a fi al acestui actor pentru a ne da seama și de potențialul actoricesc al Mariei Cebotari, care trebuia să se confrunte și să facă față acestui cuplu. Pe ecran acest tip de caracter, ciocnindu-se cu o ființă plăpândă și romantică, cu zâmbetul ei blând și luminos formează un cuplu, în care se produce un proces de completare reciprocă sau se formează o armonie a contrastelor. Toate acestea au alimentat și au dat vigoare acestui cuplu actoricesc devenit celebru.

Și regizorii și interpreta s-au străduit să pună în valoare atât virtuțile vocale, cât și talentul de actriță dramatică a protagonistei, evitând pe cât a fost posibil canoanele esteticii spectacolului muzical, convenționalismele pur teatrale și susținând apropierea de firesc – tendințe care au impus noi modalități de expresie, noi criterii artistice și estetice de apreciere a măiestriei actorului de film muzical, umbrind astfel și cariera artistică a unor interpreți – concurenți ai Mariei Cebotari, cum ar fi, spre exemplu, interpretele și actrițele germane Erna Sack sau Zarah Leander. Aceasta din urmă fiind deja bine-cunoscută prin filmele *Premiera*, *La Habanera*, *Der Blaufuchs*, *Das Lied dedr Wiiste*, *Demals* ș. a.

Filmul *Inimi tari* a fost apreciat drept o realizare de mare forță dramatică, dar s-a produs ceva imprevizibil. Anume această forță îi face pe conducătorii naziști să se sperie că acest film conceput ca antibolșevic poate fi interpretat și ca un film antinazist. Filmul a fost interzis... Dar acest incident n-a influențat asupra carierei artistice a Mariei Cebotari și a lui Gustav Diessl. Regizorul Josef von Baky, personalitate remarcabilă în cinematografia germană, îi propune Mariei Cebotari rolul principal în filmul său *Intermezzo*, însă numeroasele obligații în calitate de interpretă de operă o fac să refuze oferta. Aproximativ în aceeași perioadă, pe paginile unei reviste berlineze de specialitate, Maria Cebotari afirmă: „Îmi iubesc foarte mult profesia, iubesc opera mai mult decât orice. Filmul mă interesează fără îndoială și mă bucur când fac un rol

reușit, dar aceasta nu este profesia mea principală”⁸.

Astfel, Maria Cebotari și-a exprimat fidelitatea sa față de arta care a făcut-o celebră, dar și motivul pentru a refuza ofertele mai multor studiouri din întreaga Europă. În acele timpuri zbuciumate, artista era nevoită să respingă delicat și unele oferte dubioase din punct de vedere ideologic. Acceptă însă cu plăcere oferta regizorului italian Carmini Gallone, cineast în mare vogă pe atunci, „patriarhul filmului muzical”, de a se produce împreună cu Benjamino Gigli – cel mai mare tenor al lumii – în filmul *Cântec de leagăn* (*Solo per te, Mutterlied*, 1937).

Tenorul B. Gigli era deja cunoscut și ca interpret în mai multe filme muzicale (din care *Vergiss mein nicht*, *Dubist mein Glück*, *Simfonie di cuori* ș.a.), iar regizorul Carmine Gallone numit, datorită forței sale prolifică, „Cecil Blount De Mille în varianta europeană”. (Printre altele, cineastul C. Gallone a fost un favorit al lui Mussolini, acordându-i-se în 1937 *Cupa Mussolini* pentru filmul *Scipio Africanul* ca cel mai reușit film italian). A realizat peste o sută de filme în Italia, Franța, Anglia, Germania, specializându-se în melodrame, interpretate de mari dive ale filmului mut (Lyda Borelli, Soava Gallone ș.a.), în filme istorice (*Ultimele zile ale orașului Pompei*, *Cartagina în flăcări* ș.a.), iar după război lansează filme-opere și filme muzicale (*Cântecul vieții*, *Puccini*, *Rigoletto*, *Trubadurul*, *Cavaleria rustică*, *Tosca* ș.a.). La data lansării filmului *Cântec de leagăn*, el avea deja experiența a câtorva zeci de filme. Acest film, fiind o coproducție germano-italiană se turnează în Germania și în Italia, la studiourile *Cinecitta* din Roma.

Maria Cebotari, având în preajmă aceste personalități de primă mărime, nu s-a speriat, se străduia spre un alt nivel de interpretare a operei muzicale în limbajul cinematografic. Se gândea la o sinteză mai organică dintre cele două arte, dintre cele două limbaje diferite.

⁸ Jurnalul *Filmwoche*, Berlin, 1937, nr. 17.

Și a reușit... Pelicula *Cântec de leagăn* impresionează prin dramatismul ei exprimat cu multă măiestrie de duetul Gigli – Cebotari. Iar chipul Fiammei Appiani, creat de Maria Cebotari, a fost splendid și ca voce, și ca ținută scenică alături de Ettore Vanni al neîntrecutului tenor Benjamino Gigli. De nivelul acestora s-au străduit să se apropie și ceilalți interpreți cunoscuți ca Peter Bosse, Michael Bohnen, Hilde Hildebrand ș.a.

Montajul, mizanscenele, atmosfera din cadru denotă experiența și măiestria regizorului Carmine Gallone, care a rămas satisfăcut de nivelul artistic al filmului și, în primul rând, de prestația duetului Gigli – Cebotari, pe care îl solicită și la următorul său film *Giuseppe Verdi (Divine armonie, Drei Frauen un Verdi)*.

Filmul se turnează în 1938, la studiourile *Cinecitta* din Roma.

La baza filmului se află subiectul operei lui Verdi *Traviata*. Rolul compozitorului G. Verdi este interpretat de reputatul actor Fosco Giachetti. În alte roluri se produc actori foarte cunoscuți: Pierre Brasseur (Alexandre Dumas – fiul), Henri Rolan (Victor Hugo), Gabriel Gabrio (Honore de Balzac), Lamberto Picasso (Gaetano Donizzetti) ș.a.

Am vrea să menționăm că echipa de filmare în frunte cu regizorul Carmine Gallone, lansându-se cu filmul *Giuseppe Verdi*, a dat dovadă și de un act de curaj, fiind conștientă de o competiție drastică cu numeroși concurenți de breaslă din toată Europa.

Se știe că, în acea perioadă, ecranele Europei erau invadate de filme dedicate marilor personalități, mai ales, din domeniul muzicii. Acest fenomen avea o motivație psihologică ce ținea de starea fizică și spirituală a europenilor din acele timpuri crunte, care simțeau stringent necesitatea unei oaze de lumină și căldură sufletească. Acestea puteau fi recuperate, fie și parțial, prin artă, și, în deosebi, prin muzică.

Avalanșa de filme biografice muzicale se dezlanțui după lansarea pe ecrane a filmului lui Manfred Noa *Johann Strauss, regele*

valsului (1929), apoi de *Războiul valsului și Farmecul unui vals* (1933), *Un vals pe Neva* (1934), urmate ulterior de încă vreo șapte filme dedicate lui Johann Strauss, turnate în Europa și America.

Viața scurtă, dar dramatică a lui Franz Schubert a constituit subiectul unei întregi suite de filme, dintre care *Serenada primei iubiri* (1931), *Cântecele mele te imploră* (1933).

Tot în această perioadă i se dedică un film și lui Ludwig van Beethoven – *Nemuritoarea iubire*.

De mai multe filme s-a bucurat viața compozitorului Wolfgang Amadeus Mozart – *Mozart sau pe cine iubesc zeii* (1936), *Melodia unei nopți* (1938), *Mozart* (1939).

Filmul *Noaptea destinului* (1938), dedicat compozitorului rus Piotr Ceaikovski, a fost premiat la Festivalul din Veneția (1939).

Personalitatea contradictorie și tumultuoasă a lui Franz Liszt a inspirat și ea cineaștii, dedicându-i în 1935 două filme: *Vis de dragoste* și *Rapsodia dragostei*.

Acestea sunt doar unele lucrări din numeroasa categorie de filme muzicale biografice. În contextul respectiv, filmul *Giuseppe Verdi* a fost un examen serios pentru întreaga echipă.

Și în acest film Maria Cebotari în rolul interpretei Teresina Stolz, una din cele trei mari iubiri ale lui Verdi, e o adevărată splendoare. Impresii deosebite produc fragmentele din opera verdiană *Aida* (libretul – Antonio Ghislanzoni) și, în special, duetul final al Aidei și al lui Radames, în care vocile celor doi mari artiști – Gigli și Cebotari – se zbuciumă, contopindu-se într-o divină melodie...

Pe scenă Maria Cebotari n-a participat în opera *Aida* și episodul a fost conceput și interpretat special pentru acest film, ținând cont într-o anumită măsură și de specificul artei cinematografice.

Filmul *Giuseppe Verdi* a fost aplaudat pe toate ecranele lumii.

De o rezonanță mondială s-a bucurat și filmul *Premiera Madame Butterfly* (*Il sogno di Butterfly*), lansat în 1939 tot la

studiourile *Cinecitta* din Roma, după opera lui Giacomo Puccini *Madame Butterfly*.

Maria Cebotari din nou are ocazia să fie alături de cele mai luminoase stele ale artei interpretative și ale ecranului: Fosco Giachetti, Tito Gobbi și cel care ulterior în calitate de regizor a constituit o epocă în filmul mondial – Vittorio de Sica.

Mariei Cebotari i se potriveau de minune căldura sufletească și tembrul vocii pentru rolul Cio-Cio-san. În film ea încearcă o nouă interpretare a acestui personaj. Renumitul monolog cu așteptarea fiului era interpretat pe scenă prin plimbări disperate, prin oftaturi și suspine sugrumate. Comportamentul scenic al Mariei Cebotari e foarte firesc. Vocea e calmă, dar străluminată profund din interior de așteptare și speranță. Fluizii acestor sentimente trec ușor și la spectator.

În punctul culminant al operei – finalul filmului – în episodul despărțirii eroinei de fiul său, multe interprete recurg la o dezlănțuire totală a emoțiilor, tremurânde îl strâng pe copil la piept. În această scenă Cio-Cio-san a Mariei Cebotari evită orice melodramatism. Mama se desparte de copilul său cu multă dragoste și gingășie...

Astfel, intuiția artistică, emotivitatea lirică ale Mariei Cebotari domină filmul, depășind cele mai strălucite stele ale timpului.

Autorii au reușit să pună în relief unele calități artistice ale filmului și prin specificul artei cinematografice. Operatorul An-chise Brizzi se străduie să efectueze mișcările de aparat conform ritmului dictat de partitura muzicală. Acest ritm s-a aflat și la baza montajului. Regizorul C. Gallone face ca fraza de montaj a imaginii să altereze cu cea sonoră potrivit aceluiași ritm. Accentuează cu exactitate unele sensuri sau virtuți vocale (ale interpreților sau ale orchestrei) prin caracterul planului cinematografic. Scena despărțirii mamei de fiu, spre exemplu, e concepută mai mult din planuri generale pentru a reda întreaga stare, iar în prim-plan e numai copilul, care concentrează pentru un moment esența și

semnificația întregului episod.

Operatorul Anchise Brizzi și scenograful Guido Fiorini – colaboratorii regizorului C. Gallone la toate filmele cu Maria Cebotari – ne introduc într-un veritabil anturaj nipon cu toate atributele sale.

Acestea toate împreună au determinat nivelul artistic al tuturor componentelor filmului, care a fost înalt apreciat de publicul spectator și de critica de specialitate, considerându-l ca cel mai reușit film al Mariei Cebotari.

În această perioadă, Maria Cebotari e stresată grav de un incident foarte periculos pentru acele timpuri. Conducerea nazistă, vrând să se folosească de marea popularitate de care se bucura artista nu numai în Germania, dar în toată Europa, exercită presiuni asupra ei ca să participe în filmele de propagandă a regimului. Ea sub diverse motive se eschivează de la aceste „propuneri”, dar Gestapoul, poliția secretă a lui Hitler, continuă s-o urmărească. Gustav Diessl, care între timp devenise regizor, o salvează, găsind o altă candidatură pentru acele filme de duzină. Incidentul s-a consumat și artista și-a continuat anevoioasa cale spre culmile frumosului...

Printr-o tratare originală, Maria Cebotari s-a impus pe scenele Europei și cu rolul Violettei din opera *Traviata* de G. Verdi, fapt ce l-a inspirat și pe regizorul C. Gallone și împreună cu dramaturgul Guido Cantini scriu scenariul filmului *Amami, Alfredo (Iubește-mă, Alfredo)*, cu care se lansează în producere la studiourile *Cinecitta* în 1940.

Exegeții timpului au remarcat că din vastul repertoriu al interpretei Maria Cebotari anume Violetta rămâne a fi o realizare fără egal. Fiecare frază muzicală e pătrunsă de lirism și suavitate, fiecare scenă conturează tot mai pronunțat și mai concludent chipul complex al eroinei, destinul ei dramatic. Aceste idei ale lui Antonio Mingotti⁹ se referă și la filmul *Iubește-mă, Alfredo*, unde în chipul Violettei armonizează perfect virtuțile vocale și

⁹ Antonio Mingotti, muzicolog german de origine italiană, autor al mai multor studii, inclusiv și al monografiei *Maria Cebotari. Das Leben einer Sängerin*, Salzburg, Helbrunn-Verlag, 1950.

cele actoricești. Ea reușește să eludeze o exteriorizare simplistă a dramatismului conținut în piesa complexă a lui G. Verdi. Violetta Mariei Cebotari a cucerit spectatorul prin emoție și feminitate, evitând naturalismul promovat de multe interprete importante ale timpului. Aici Violetta – în film e Maria Dalgeri – nu mai este o simplă „traviată”, ea e plină de personalitate, e o doamnă care iubește și aspiră la idealuri, poate, nu prea mari, dar profund umane...

Și, dacă filmul *Iubește-mă, Alfredo* a fost înalt apreciat de publicul european și de cel american, aceasta se datorează în cea mai mare măsură Violettei, adică Mariei Cebotari, fiindcă regizorul C. Gallone, împreună cu dramaturgul G. Cantini și operatorul A. Brizzi, n-au reușit să găsească nici cheia dramaturgică, nici limbajul sau echivalentul cinematografic adecvat operei verdiene. De aceea, filmul este lipsit de nerv, de spectaculozitate, reducându-se adesea la „o transplantare” riguroasă de pe scenă ale unor fragmente din opera *Traviata* pe celuloid. Fapt semnalat într-un fel și de presa italiană a timpului: „Filmul nu este mai mult decât un pretext pentru a aduce pe ecran eternele melodii ale Violettei Valery, care din nefericire îngreunează filmul, mai ales că se rezervă un respect exagerat pasajelor orchestrale.

Regizorul C. Gallone, după succesul filmului *Visul Doamnei Butterfly*, s-a lăsat sedus de farmecul vocal al interpretei și de aceasta filmul are un caracter static”¹⁰. Chiar dacă suntem de acord cu aceste opinii, meritele filmului *Iubește-mă, Alfredo* rămân totuși incontestabile, ținând cont de funcția lui de conservare a imaginii și a vocii Mariei Cebotari, dar și a partenerilor ei: Claudio Gora, Paolo Englich, Paolo Stopa, Luigi Almirante, Aristide Baghetti ș.a.

Într-un interviu acordat în 1942 ziarului *Rampa*, Maria Cebotari relatează: „La 15 iunie anul curent începe turnarea la Roma a marelui film de propagandă românească *Odesa*, jucat cu artiști

¹⁰ Revista italiană *La tribuna*, 17 octombrie 1940.

italieni, printre care și Fosco Giachetti, interpretul principal din *Aseidiul Alcazarului*. În acest film care se va realiza cu concursul Ministerului de Propagandă românesc, eu am un rol foarte frumos: al unei femei care în preajma invaziei bolșevice în Basarabia este părăsită de soțul ei...

Eu rămân acolo singură ca să-mi caut copilul care-mi fusese furat. Așa ajung să cânt într-un teatru la Odesa numai pentru a descoperi urma copilului”¹¹.

E vorba de filmul *Odesa în flăcări* (*Odessa in flamme*), varianta românească *Cătușe roșii* – o coproducție italo-română, realizată în 1942 de regizorul C. Gallone la studiourile *Cinecitta*, cu concursul Oficiului cinematografic român.

În film Maria Cebotari deține rolul titular al Mariei Teodorescu, dar Fosco Giachetti nu se filmează, cum se menționa în interviu, ci Carlo Ninchi. Scenariul îl semnează N. Kirițescu și Gherardo Gherardi. Alături de actorii italieni Filippo Scelso, Olga Soldelli, Bella Starace Sainati, Lola Braccini se filmează și actori români – George Timica, Silvia Dumitrescu, Mircea Axinte ș.a.

Remarcabilul critic de film Georges Sadoul consideră că filmul *Odesa în flăcări* este realizat sub influența ideologiei fasciste. În celebra sa *Istorie a cinematografului mondial* el menționa: „Propaganda fascistă se desfășoară în filme ca *Aseidiul Alcazarului* și *Benghazi* de Augusto Genina, *Odesa în flăcări* de Carmine Gallone...”¹². De fapt, *Odesa în flăcări* e un film esențialmente antibolșevic. Dacă între ideologiile respective se poate pune semnul egalității, atunci, desigur, bătrânul Sadoul are dreptate...

Producerii filmului i s-a acordat o mare atenție din partea Marelui Stat Major al Armatei Române și a Ministerului Propagandei Naționale.

Directorul de producție al filmului, Ion Cantacuzino, își amintea: „*La Cinecitta* s-au reconstituit, în mărime naturală, o jumătate din

¹¹ Interviu de N. Laz *De vorbă cu Maria Cebotari*, Rampa, 24 mai 1942.

¹² George Sadoul, *Istoria cinematografului mondial*, Editura Științifică, București, 1961, p. 388.

circumferința sălii și toată scena Operei din Odesa, după fotografii autentice, pentru a realiza una din secvențele filmului. Decorul scenei era destinat unei secvențe în care Maria Cebotari cânta actul II din *Tosca* cu celebra arie *Visi d'arte*. La sfârșitul ariei o alarmă aeriană și un bombardament produceau panică printre spectatorii care părăseau sala în dezordine. Prilej pentru Gallone de a realiza una din scenele «tari» ale filmului”¹³.

În acest film Maria Cebotari, afară de un cântec de leagăn, arii din opera *Tosca* de G. Puccini și alte piese, interpretează în limba română o splendidă doină plină de jale, montată pe imaginea chipurilor unor copii și oameni în vârstă, care într-un vagon de tren țineau calea deportărilor. Peste fețele îndurerate se prelinge încet acea doină ce amplifică starea sufletească ale acelor mucenici sortiți calvarului.

Această piesă muzicală mai are și o incontestabilă valoare pentru noi, fiind unicul caz când pe Maria Cebotari putem s-o audiem cântând în limba română.

Acest episod conține o impresionantă galerie de portrete filmate în travelling cu multă măiestrie de operatorul Anchise Brizzi. De asemenea, în film impresionează și vestita scară din Odesa imortalizată de remarcabilul cineast Serghei Eisenstein în filmul său epocal *Crucișătorul Potiomkin*. Cinematografic e conceput și realizat episodul cu melodia ariei din *Tosca* peste imaginea sălii bombardate a Teatrului din Odesa.

Materialul dramatic întretesut cu diverse coliziuni, situații și linii de subiect îi permite Mariei Cebotari să-și evidențieze și harul de actriță de cinema într-un diapazon dramatic.

Referitor la calitățile artistice ale filmului și presa italiană și cea română s-a pronunțat foarte contradictoriu, dar un lucru era cert: cu filmul *Odesa în flăcări* România intră în cadrul mării producții cinematografice europene.

¹³ Viorel Domenico, *Istoria secretă a filmului românesc*, Editura Militară, București, 1996, p. 198.

În 1942, filmul obține medalia de aur la Bienala de la Veneția. La festival a participat și interpreta rolului principal, Maria Cebotari.

Filmul până nu demult se considera pierdut, fiind un film antibolșevic, regimurile și din România, și din Italia au distrus toate copiile (și negative, și pozitive) filmului. Și ca prin minune, în anul 2004, într-o filmotecă particulară s-a găsit o copie a filmului, oferindu-ne astfel fericita posibilitate să ne dăm seama de valoarea acestei pelicule care prezintă interes și astăzi. Drept argument – cartea filmologului italian Pier Marco de Santi *Cinema e storia II Guerra Mondiale*, apărută la Roma în 1990, unde se scrie despre acest film.

Mai sus, menționez filmele dedicate marilor compozitori, aici, în aceeași ordine de idei, vrem să menționăm că tot în acea perioadă cineaștii au elucidat printr-o serie de filme viața și creația unor mari interpreți, cum ar fi Enrico Caruso interpretat de Mario Lanza (*Enrico Caruso*), Victor Herbert (*Melodia iubirii*), Melba (*Melba*) ș.a. În această categorie de filme cineaștii se străduiesc ca personalitatea evocată în film să fie interpretată tot de o personalitate. Așa s-a întâmplat că pe celebra cântăreață suedeză Jenny Lind o interpretează tot o vedetă a numeroase filme muzicale – Grace Moore (*Privighetoarea nordului*), care ulterior moare într-un accident și rolul acesteia în filmul *Așa e dragostea* îl joacă altă celebritate – Kathrin Grayson...

Interesant când și cine va interpreta rolul artistei Maria Cebotari într-un film de ficțiune (documentariștii au reușit deja să creeze un film de lungmetraj *Aria*, autori Dumitru Olărescu – scenariul și Vlad Druc¹⁴ – regia, Aurelian Dănilă – consultant principal) pe care demult îl merită și ar fi o onoare pentru această realizare nu numai pentru cineaștii conaționali ai Mariei Cebotari, dar și pentru cei din Europa.

¹⁴ Cineaști documentariști din Republica Moldova, cunoscuți prin filmele *Mășterul anonim*, *Tata*, *Frontiere*, *Obsesia*, *Cheamă-i*, *Doamne, înapoi*, *Ștefan cel Mare* ș.a.

Ce-i drept, o încercare a fost: în anul 2000, regizorul Emil Loteanu (*Poienile roșii, Lăutarii, O șatră urcă la cer, Dulcea și tandra mea fiară, Ana Pavlova, Luceafărul* ș.a.) propune oferta *Ave Maria* pentru un film de ficțiune – o grandioasă evocare a interpretei Maria Cebotari, dar... nu s-au găsit finanțe. Guvernul atunci, ca astăzi și ca întotdeauna, se afla în febra alegerilor. Iar Loteanu, probabil, prea mult a dorit să se întâlnească cu Maria și peste trei ani a plecat la ea, acolo în ceruri...

Când regizorul italian Guido Brignone (*Hoțul de inimi, Vivere, Cântați cu mine, Inimă ingrată* ș.a.) se lansează cu filmul *Maria Malibran* (1943), fără ezitări, la rolul principal o invită pe Maria Cebotari.

Filmul a fost dedicat cântăreței de excepție Maria Malibran, prototipul fiicei vestitului cântăreț și compozitor spaniol Manuel Garcia. La vârsta de numai douăzeci și opt de ani aceasta moare pe scenă, dar în scurta sa viață de creație ea devine una din celebritățile secolului. *Maria Malibran* a fost ultimul film al Mariei Cebotari – măcinată de o boală cruntă, lupta între scenă și moarte. Moartea a biruit, totuși. A doborât-o la vârsta de treizeci și nouă de ani. Poate de aceea sinceritatea trăirii, tensiunea emotivă ne permit să ne gândim nu numai la măiestria vocală și cea actoricească a Mariei Cebotari, ci și despre o dramatică dizolvare în rol a artistei, care, reconstituind cu multă dăruire destinul tragic al marei cântărețe Maria Malibran, își juca inconștient propriul destin...

În acest film Maria Cebotari l-a avut ca partener pe tânărul actor Rossano Brazzi, devenit ulterior cunoscut în toată lumea. Într-un rol secundar a fost distribuit și Gustav Diessl.

Pentru acest film Maria Cebotari s-a pregătit în mod special. A avut nevoie de mai multe repetiții, fiindcă Maria Malibran, fiind muza compozitorului Vincenzo Bellini și marea admiratoare a creației lui Antonio Rossini, avea un repertoriu cu multe opere din creațiile acestor compozitori, ceea ce lipsea în repertoriul Mariei

Cebotari, dar în scurt timp interpreta a fost gata pentru filmări...

Vreau să subliniez că, spre deosebire de alte filme muzicale biografice, care aveau deja format un stereotip schematic de dramaturgie, în filmul *Maria Malibran* scenariștii Franco Riganti, Thea von Harbou și Tomaso Smith au izbutit să găsească o evoluție a subiectului reușit, definită dramaturgic, situații captivante, caractere neobișnuite și o veritabilă atmosferă de creație – ceea ce a permis Mariei Cebotari să-și impună mai pregnant, comparativ cu celelalte filme, și calitățile ei ca actriță de dramă, ajungând la tensiuni emotive, la stări psihologice, la o evoluție firească a personajului din punct de vedere caracterologic. Sigur că toate acestea sunt indispensabile virtuților vocale ale protagonistei și efectuăm această desecare mai mult prin abstracție.

De capacitatea de exprimare plastică, de fotogenia și de multe date ce țin de măiestria actriței Maria Cebotari, specialiștii s-au convins chiar din filmele ei de debut, dar ca o veritabilă actriță dramatică ea se impune în *Maria Malibran* și *Odesa în flăcări*.

Filmul a fost aplaudat în Italia, Franța și America. În Germania n-a fost proiectat, deoarece a fost creat în Italia și pentru Germania era interzis ca film străin. În schimb, s-a bucurat de succes la Festivalul Cinematografic Internațional de la Veneția (1943).

Peste timpuri, cineaștii mai revin la personalitatea Mariei de la Felicidad Garcia așa cum a procedat vestitul regizor german Werner Schroeter cu filmul său de autor *Moartea Mariei Malibran* (1972), care a reușit să declanșeze pe ecran drama Mariei Malibran, dar interpretele lui Christine Kaufman și Magdalena Montezuma n-au reușit s-o depășească pe Maria Malibran a Mariei Cebotari, fiindcă n-au pătruns în marele taine ale harului artistic al Primadonei...

Pentru a fi cât mai aproape de lumea personajului său, artista Maria Cebotari prefera să-și interpreteze rolurile din filme și partițiile în limba lor originală. Cunoștea șapte limbi: româna, rusa, germana, italiana, franceza, spaniola și engleza, fapt

menționat de doctorul Karl Sheneval: „Maria Cebotari e una dintre cele mai vestite cântărețe de operă, care pe ecran a devenit o femeie vestită. Și tot ea e una din rarisimile actrițe de cinema căreia îi era pe puteri să interpreteze rolurile sale în diferite limbi. Filmele cu participarea ei nu au nevoie de dublare. În timp ce alți interpreți se schimbau, ea rămânea aceeași în toate variantele, fie germană, italiană sau română. La fel de liber vorbea și rusește. Are un simț al limbilor foarte dezvoltat și e o actriță de un talent extraordinar”¹⁵.

Voința și fidelitatea față de creația ei erau alte calități importante ale artistei Maria Cebotari. Filmându-se mai mult timp în Germania și Italia – țări cu solide școli și curente cinematografice – opera ei filmică n-a fost afectată nici de impresionismul german, a cărei agonie putea s-o atragă, nici de rigorile estetice ale neorealismului italian, ce a ocupat teritorii vaste în toate genurile artei. Pentru actrița Maria Cebotari expresivitatea firească, forța emotivă, energia lăuntrică au fost mai importante decât convenționalismele unor școli sau dogme la modă.

Aici, un rol important a avut și experiența cineastului Carmine Gallone, care a regizat majoritatea filmelor cu Maria Cebotari, dar nelăsându-se pradă ispitei unor modele efemere sau dubioase, considerându-le inutile pentru arta sa.

Turneele prin toată lumea, numeroasele spectacole (numai în 1943-1944 s-a produs în 90 de spectacole, multe din ele pe scene ruinate, sub cerul liber!), filmările din Germania, Italia o extenuază de puteri, din ce în ce tot mai greu își revine. Din 1945 viața cântăreței începe să se complice și din cauza celui de al doilea atac de apoplexie al soțului. Peste trei ani, în 1948, soțul ei, Gustav Diessl, va muri paralizat total... Sănătatea Mariei Cebotari se înrăutățește, dar ea continuă să muncească: scena, ecranul și cei doi fii...

Spre mare regret, timpul ne-a păstrat prea puține imagini

¹⁵ R. Arabagiu, *O carieră vertiginosă*, în *Basarabia*, 1991, nr. 11, p. 156.

cinematografice cu Maria Cebotari în viața cea de toate zilele, în afara scenei sau a platoului de filmare. Totuși, niște secvențe modeste cu Maria Cebotari – un subiect documentar despre turneul Teatrului din Viena la Londra – a ajuns la noi, grație ambasadorului Aurelian Dănilă, cu bunăvoința basului vienez de altădată Liubomir Pantscheff, care chiar a și cunoscut-o pe Maria Cebotari.

Starea fizică din ultimii ani, din ce în ce mai gravă, o face să refuze tot mai multe oferte de film. Așa s-a întâmplat și în februarie 1949, când i s-a propus rolul lui Sofi în *Voievodul țiganilor* după opera lui Johann Strauss-fiul. Ea s-a bucurat foarte mult de

ofertă, dar...

Durerile și febra o chinuiau mereu, dar, cu vreo două luni înainte de a-și lua rămas bun de la această lume, se filmează într-un scurtmetraj pentru America despre Teatrul din Viena. Acesta era, de fapt, și o probă pentru viitorul film *Habanera* după opera *Carmen* de Georges Bizet, propus Mariei Cebotari de o companie cinematografică hollywoodiană. În *Carmen* interpreta Maria Cebotari exteriorizează ritmurile unor tumultuoase dezlănțuiri interioare. Arhivele au păstrat pe celuloid imaginea unei repetiții filmate instantaneu în luna martie 1949, unde o vedem pe Maria Cebotari fără de grimă, repetând cu orchestra *Habanera*. Acestea vor fi ultimele ei filmări... După care va urma la 27 martie 1949 premiera spectacolului *Studentul cerșetor*, unde ea evoluează în rolul Laurei, iar la 31 martie 1949, Maria Cebotari, sfâșiată de dureri, iese pe scenă pentru ultima dată...

La 9 iunie 1949, sufletul ei se înalță spre ceruri...

Criticul francez Antoin Golea va scrie: „Adio, Butterfly, tu care înstrăinată de ai tăi, ai știut să rămâi demnă într-o epocă de dureroase privațiuni și prăbușiri”¹⁶.

Ne-am oprit la aceste momente și vom elucidă și altele, fiindcă ele au generat drama acestui destin, care, prin sensibilitatea acută, intuiția artistică și harul divin al Mariei, pătrunde în sufletele personajelor sale, făcându-le să dăinuiască prin spații și timpuri.

Filmul *Premiera Madame Butterfly* se toarnă în 1939, când în Europa se declanșase deja marea tragedie. Era imposibil ca ființa acestei sensibile soprane să nu aspire dramatismul aceluși timp sângeros, care va deveni tragedia unui continent. Acesta este și unul din motivele retragerii în durere și suferință a lui Cio-Ciosan, unul din cele mai reușite roluri de film al Mariei Cebotari, marcat profund de individualitatea nepereche a artistei, de acel arioso ce izburnește din interior ca un suspin, ca un țipăt sugrumat la un zbor frânt.

O amplificare ale acelorași sentimente de durere, provocate de aceeași sursă, o sesizăm și în psihologia altor personaje din spectacolele sau filmele crearea cărora a coincis cu sângerosul calvar. Avem în vedere starea sufletească a Violettei, a Mariei Dalgari, a Mariei Malibran și, mai ales, a Mariei Teodorescu – mama din filmul *Odesa în flăcări*, care își caută copilul pe drumurile războiului...

Nici durerea și nici suferința Mariei Cebotari, provocate de moartea prematură (până la 1935) a celor nouă frați și surori, apoi și a părintelui, dorul de baștină, de oamenii dragi, nu putea, să fie îndurate paralel cu viața sa artistică. Acestea izburneau și prin inconștient la momentul potrivit, facilitând o identificare până la contopire a interpretei cu personajele sale. Despre această stare complexă, ce ține de psihologia creației, Antonio Miongotti scria:

„După mine, vocea ei n-a fost altceva decât o expresie a tragis-

¹⁶ Vasile Căldare, *Tu care ai știut să fii demnă...*, în *Literatura și arta*, 25 octombrie 1979.

mului acestei ființe, ceea ce și producea asupra noastră o atât de puternică impresie”¹⁷.

Personajele create în filme de Maria Cebotari sunt foarte diverse, dar acești catalizatori sau provocări pur individuale ne fac să ne gândim la o inconfundabilă tipologie caracterologică, în care se impune personalitatea interpretei. Prin aceasta se și motivează opiniile criticilor despre aceea că în filme actrița Maria Cebotari s-a jucat pe sine însăși. Ea trăiește pe ecran viața eroinei sale ca pe a ei proprie.

Maria Cebotari la fiecare rol a intuit, a improvizat, a creat, afirmând într-un moment inspirat că atunci când iese pe scenă, este cea pe care trebuie s-o interpreteze... Ea se străduia să evite stereotipurile precipitate deja în filmul muzical, dar acestea erau impuse și de dramaturgia schematică, și de un limbaj cinematografic adoptat deja (și nu mai necesita căutări), de regia cu mizanscene teatrale și abuziv sentimentale în care se simula mari iubiri și năprasnice trădări... De aceea, Maria Cebotari a reușit să se înscrie în patrimoniul culturii europene nu numai ca o interpretă excepțională, care poate fi asemuită numai cu Maria Callas, dar și ca o actriță de mare talent, reușind ca parteneră să fie la nivelul celebrului Fosco Giachetti – fapt ce a necesitat o mare măiestrie actricească.

În jocul ei firesc, spontan, copleșitor, putem depista similitudini

¹⁷ citat după R. Arabagiu, *Simfonia neterminată* în *Orizontul*, 1998, nr. 8, p. 34.

din jocul plin de sublim, dar și de dramatism al celebrei actrițe suedeze Greta Garbo – „arhetipul starului”. În a doua jumătate a anilor '30 și prima jumătate a anilor '40, când Maria Cebotari se producea în mai multe filme, această divă a ecranului mondial, G. Garbo, era deja în apogeul carierei sale, impunând formulele ei în filmul mondial.

Expresivitatea, manifestată prin jocul de priviri, de gesturi și mișcări modeste, dar semnificative, se poate asemui cu cea a actriței americane Lillian Ghish – „prima doamnă a ecranului mut”, care a strălucit întruchipând delicatețea, fragilitatea sufletească și o înaltă intensitate emoțională.

Și nu este exclus faptul că interpreta și actrița Maria Cebotari le-a provocat prin rolurile sale să încerce în domeniul filmului muzical și pe fermecătoarele dive ale ecranului Gina Lollobrigida (*Elixirul dragostei*, regizor Alesandro Bernezi, 1946) și Sophia Loren (*Aida*, regizor Clemente Fracassi, 1952)...

Maria Cebotari a încercat să impună pe ecran noi formule exprimate plastic prin naturalețea și inteligența sa, prin exteriorizări simple, dar concludente ale incandescenței sale lumi interioare. „Maria Cebotari este spontaneitatea încarnată – în muzică, în joc, în toate. Nici cea mai mică exagerare, nici o aluzie măcar la vreun efect exterior. Secretul enormului succes al cântăreței rezidă anume în simplitate și naturalețe... N-am văzut-o să-și avânte mâinile în sus de disperare, nici căutări mânioase, n-am auzit suspine semnificative – nimic din arsenalul de trucuri al primadonelor”¹⁸ – aceste opinii ale ziarului praghez *Narodni listi* se referă la rolul lui Mimi creat de Maria Cebotari, dar ele caracterizează perfect toată creația Mariei Cebotari, inclusiv și rolurile ei înălțate cu multă dăruire pe ecran, scriind o pagină importantă în istoria filmului muzical european.

Dumitru OLĂRESCU

¹⁸ A. Dănilă, *Maria Cebotari ...*, p. 17.

DINCOLO DE SOLITUDINEA CUVINTELOR SE AFLĂ ÎNȚELEPCIUNEA LOR

(Cuvânt despre scriitoarea și traducătoarea letono-română Maria Briede-Macovei)

Dăruind-o cu frumusețe, pasiune și talent, bunul Dumnezeu, se pare, a hărăzit-o pe Maria și cu rostul drumețiilor, al distanțelor, al depărtărilor. Imaginați-vă numai: la doi anișori, în brațele mamei, a luat drumul Siberiei, drumul pătimirilor al sutelor de mii de basarabeni deportați. De acolo, de la actuala frontieră a Rusiei cu Mongolia, s-a întors fetișcană deja, când trecuse de zece ani. Nu avea cum să recunoască satul natal, Sărata-Răzeși, din preajma Cahulului, unde mai pui că acesta s-a arătat extrem de neospitalier – de altfel, ca și alte localități basarabene și nord-bucovinene – cu fiii și fiicele ce fuseseră strămutați de către cotropitorii sovietici, la mii de kilometri, „în fundul Rusiei”, cum se mai spunea.

După ce obține licența Facultății de Filologie din cadrul Universității de la Chișinău, Maria Macovei lucrează o scurtă perioadă la Muzeul de Literatură, ca în 1974 să părăsească din nou vatra strămoșească, acum, ce-i drept, din cu totul alte considerente: se căsătorește cu poetul și traducătorul Leons Briedis, care studiasse la Chișinău româna, spaniola, alte limbi romanice. Numai ea știe cum s-a naturalizat, cum s-a adaptat într-o atmosferă de sobrietate soră cu aroganța – cam aceasta ar fi o caracterizare (desigur, riscantă, pentru că-i subiectivă) a stării de spirit specifice unor cercuri de intelectuali letoni. A muncit acolo în sfera bibliotecară, mai întâi la Biblioteca *Fundamentală* a Letoniei (exact așa se numea – nu *Republicană*, nu *de Stat!* – actuala Bibliotecă Națională de la Riga), apoi la biblioteca Uniunii Scriitorilor din Letonia. O viață printre cărți, ce mai, pentru că și acasă are o

colecție impresionantă de cărți letone, românești, spaniole, ruse, franceze etc. – până la volume în latină, greaca veche, ebraică, albaneză și chiar în unele limbi din Africa. Pe acest fundal, destul de prozaic, a avut bucuria căsniciei cu Leons: doi fii, Cornelius și Adrian, ambii talentați și iubitori de părinți și de frumos, apoi, desigur, și comunitatea sufletească, literară, lingvistică și de alte feluri cu soțul.

În 1988, prima în imperiul sovietic, Maria Briede-Macovei organizează la Riga o societate de cultură românească, numită semnificativ *Dacia*, și care aduna basarabenii, nord-bucoveninii, românii din Maramureșul Mic (regiunea Transcarpatică), ba și unii români din Țară, duși de ale vieții valuri în Letonia. În martie 1989, se implică, împreună cu Leons Briedis, în actul (clandestin, ilegal!) de tipărire a primului număr al legendarei pe atunci reviste *Glasul* – prima publicație în grafie latină din Basarabia sovietizată, tipărită în orașul Jelgava, la vreo 50 kilometri de capitala letonă.

Între timp a scris și a tradus destul de mult, a făcut cu precădere poezie, a tălmăcit din letonă în română, dar și invers. După ce-i apăruse, la Chișinău, o cărțuție cu versuri traduse din creația poetică pentru copii a lui Leons Briedis (*Cină cu stele*, 1985), apoi și o miniantologie de proză letonă (*Dunele de argint*, 1990), în 1991, tot la baștină, înregistrează două indubitabile performanțe editoriale: o carte cu *Daine letone* și o plachetă cu propriile-i poezii, intitulată *În singurătatea cuvintelor*, cu o prefață scrisă de însăși Ana Blandiana, care pe atunci avea alt renume, altă prestație – și printre colegii de breaslă, și în rândul cititorilor. La versul Mariei Briede-Macovei vom reveni ceva mai jos; se cuvine însă aici să spunem câteva cuvinte despre *Dainele* letone, traduse de ea în română pentru prima dată în istoria relațiilor literare româno-letone. Mai întâi, se cuvine să precizăm că doar aparent, pur fonetic, *daina* letonă este identică cu *doina* românească. *Doina* noastră este, în primul rând, un *cântec dulce*, pe când *daina*

letonilor semnifică prioritar *un text filozofic*, o parabolă sau un aforism versificate. Doina românească poate fi din trei, patru, cinci și chiar mai multe strofe, iar daina este, de regulă, un catren. Și iată că în „chingile” acestui catren geniul popular al letonilor „a picurat” cele mai surprinzătoare judecăți (uneori și povețe) vizând mai puțin dragostea și dorul, ci, mai ales, viața și moartea omului și tot ce se situează între nașterea omului și stingerea sufletului uman. Unii specialiști aseamănă daina letonă cu haiku-ul japonez și credem că această paralelă este foarte reușită, cel puțin în ceea ce privește încărcătura de gând, de reflexie pe care le conțin ambele specii poetico-filozofice, în pofida distanțelor extrem de mari ce le despart. Am făcut această amplă precizare pentru a ajunge la gândul că nu este defel ușor să traduci dainele letone... Însă Maria Briede-Macovei a izbutit să ne pună la dispoziție un florilegiu impresionant de catrene-mărgăritare ale folclorului leton.

După obținerea independenței Letoniei, Maria și Leons inițiază o extrem de temerară întreprindere privată, familială: revista de culturologie și literatură universală *Kentaurus. XXI* („Centaurul. Secolul XXI”) și editura *Minerva*. La răscruce de secole și milenii, colaboratori ai revistei și ai editurii, alături de cei mai fideli prieteni, devin și feciorii: Cornelius ca designer, iar Adrian – în ipostază de autor și traducător. În genere, Letonia e percepută la noi ca o țară a poeziei, a culturii și artelor, a spiritului rafinat. Vreau ca percepția aceasta să rămână valabilă și în continuare, cel puțin pentru faptul că, sper, lucrurile se vor îndrepta și vor reveni la cunoscuta normalitate. Deocamdată însă, în minunata țară ce l-a dat omenirii pe Janis Rainis și încă alți scriitori, artiști și savanți de vază, mai puțin cunoscuți la noi, ei bine, Letonia nu are acum nici măcar o revistă literară gen *Literatură și artă* – asta în condițiile în care, prin 1990-1991, la Riga și în alte orașe letone apăreau peste 20 de reviste și almanahuri literar-artistice. Pasiunea pentru poezie, pentru proză, în genere pentru arte a letonilor a fost, se pare, eclipsată – sperăm, provizoriu – de fascinația

pentru confortul vieții cotidiene. În acest context, este cu atât mai lăudabil faptul că revista *Kentaurs. XXI* apare cu o uimitoare ritmicitate, tot așa cum editura *Minerva*, la fel, de aproape două decenii, scoate anual 15-20 de volume, unul mai valoros decât altul „ca fond și formă”, ca să recurgem la o definiție clasică. Vom mai menționa că între textele traduse pe care le inserează revista *Kentaurs. XXI* sau publicate la editura *Minerva*, cele din literatura română, de pe ambele maluri ale Prutului, ocupă, tradițional, un loc de cinste...

La începutul plachetei de versuri *În singurătatea cuvintelor*, prefațatoarea, alias Ana Blandiana, nota că poezia Mariei Briede-Macovei „vibrează de sensibilitate modernă; este fragilă și profundă, gingașă și nuanțată”. Nu exclud că aceste aprecieri să fie și în prezent potrivite pentru poemele conaționalei noastre de la Riga. Ceea ce intuiesc, de fapt – simt, așa înțeleg eu lucrurile – Maria Briede-Macovei a evadat din solitudinea cuvintelor, zăbovind mai mult la înțelepciunea lor. Ne-o demonstrează și cele mai recente scrieri ale ei, unele în colaborare cu Leons Briedis și cu fiul mezin, Adrian Briedis-Macovei. Acum trei ani, la *Minerva* din Riga a văzut lumina tiparului vol. I dintr-un foarte posibil serial culturologic, filozofic, cu inflexiuni de ordin teosofic, mitologic, istoric etc., etc. Eseul de mai jos (care este, de fapt, un cuvânt-înainte pentru un volum din ciclul de care am amintit mai sus), dar și poemele alăturate, fac dovada preocupărilor de ultimă oră ale Mariei. Le inserăm cu gândul la cititorii noștri, pasionați de literatură transmodernistă, dar și la Maria, cărei îi spunem, de pe paginile almanahului *Basarabeni în lume*, un călduros „Bine ai revenit acasă!”, pe aripile dorului și ale poeziei.

Vlad POHILĂ

ADEVĂRUL CARE ESTE...

*„Fiți atenți la gândurile voastre,
pentru că ele vor deveni vorbe.
Fiți atenți la vorbele voastre,
pentru că ele vor deveni fapte.
Fiți atenți la faptele voastre,
pentru că ele vor deveni obiceiuri.
Fiți atenți la obiceiurile voastre,
pentru că ele vor deveni legăminte.
Fiți atenți la legămintele voastre,
pentru că ele vor deveni înțelepciuni.
Fiți atenți la înțelepciunile voastre,
pentru că ele vor deveni legi.
Fiți atenți la legile voastre,
pentru că ele sunt învățăminte.
Fiți atenți la învățămintele voastre,
pentru că ele vă învață cum să trăiți.
Fiți atenți la priceperea lor,
pentru că după cum le veți pricepe
așa le veți ști și trăi...”*

(Înțelepciune populară)

Titlul deplin al lucrării noastre este: *Creația și transformarea universului cu energiile de foc, apă, lumină, căldură, din cer, lună, stele și soare; de vară, toamnă și primăvară; fără de care nu există viața pe pământ în sursă de comunicare...*

Știința vorbește despre creația universului natural, iar noi vorbim despre creația universului natural în sursă de comunicare. La drept vorbind, suntem șocați, descoperind deodată că civilizația a scăpat din vedere tocmai una din temele centrale ale istoriei, evoluției civilizației: de transformare a universului în sursă de comunicare. Cu atât mai mult, cu cât omul este singura ființă cuvântătoare de pe pământ și că prin comunicare el se deosebește de toate celelalte ființe de pe planeta noastră.

Despre om s-a vorbit mult și din multe puncte de vedere: istoric, mitologic, fizic, chimic, biologic etc. Însă nu și din punctul de vedere cum această ființă cuvântătoare și-a creat sistemul său de comunicare. Sistem care nu se exprimă printr-o simplă îmbinare de cuvinte (printr-un nume de botez dat de Adam și Eva la facerea lumii...), ci este un sistem bine încheșat (unitar și totalitar), de care ne folosim cu toții și astăzi ca sistem de comunicare. Pentru că este acel sistem de înțelepciuni universale, despre care Socrate spunea că l-a primit în dar de la maică-sa care, la rândul său, le-a primit în dar de la Mama cea Mare. Adică este sistemul care la greci purta numele de Mama cea Mare, la romani de *Alma Mater* și este un sistem plin de mistere și miracole (oraculare, orfice, eline).

Poate că din punct de vedere biologic corpul nostru fizic se aseamănă cu primatele, pentru că existăm în același spațiu cosmic și suntem alimentați de aceleași energii de foc, apă, lumină și căldură din cer, lună, stele și soare. Din punct de vedere *biologic* (sens compus din două cuvinte: „*bio*” – viață, „*logos*” – cuvânt), pe lângă corpurile fizice, biologice, animale, vegetale, mai există și corpurile mintale, de comunicare a vieții, prin care omul se deosebește radical de celelalte ființe de pe pământ. Iar pentru a vă convinge dacă omul provine sau nu de la maimuțe, puteți experimenta, învățând maimuțele să vorbească, să gândească, să meargă la școală ca omul. Pe scurt, transformați maimuțele din ființe necuvântătoare în ființe cuvântătoare, ca omul. După cum se știe, omul în orice împrejurare învață să vorbească și că el este și rămâne singura ființă cuvântătoare de pe planeta noastră.

Vorbirea și comunicarea este un proces caracteristic numai ființei umane. Este un proces prin care puteți urmări și cunoaște toate căile de dezvoltare a istoriei, evoluției și civilizației noastre; de la începuturi și până în momentul de față. Puteți urmări acest proces pornind de la procedeele de transformare a universului în sursă de comunicare, educație și învățământ; de la care a pornit, în

fond, marșul triumfal al istoriei, evoluției și civilizației prin timp și spațiu. De atunci și până în momentul de față s-a scurs doar un An Cosmic de comunicare, despre care vorbea și astronomul, savantul american, Carl Sagan în cartea sa *Balaurii din Grădina Edenului...*

În această carte vă propunem să urmăriți cum lumea descoperă energiile de foc, apă, lumină, căldură, din cer, lună, stele și soare; de vară, toamnă, iarnă și primăvară (cap. I); cum le transformă în surse vii de comunicare (cap. II); cum din creația universului natura se constituie treptat și apare sistemul nou de comunicare, ordonat după energiile din cer, lună, stele, soare și sistemul solar (cap. III); după care veți putea urmări apoi **Calea** parcursă de omenire prin timp, spații, ani și milenii; din *illo tempore* și până în mileniul trei. Prin creația universului puteți urmări de-a întregul cum el se transformă treptat în megasistem cosmo-filo-logic de comunicare al vieții.

Iar dacă explicațiile de rigoare tot încă mai sunt insuficiente pentru un cititor și el se întreabă: „De ce am tot «răscoli» un fenomen care a avut loc demult, cu mii de ani în urmă, în timp ce noi avem mii de probleme nerezolvate în mileniul trei?” Răspunsul este că el nu este trecutul, ci viitorul omenirii, la care lumea nu va putea ajunge niciodată dacă nu își va achita restanțele; pentru că suntem repetenți la școala istoriei, evoluției și civilizației – asta, în primul rând. În al doilea rând, pentru că toate simbolurile sunt în continuare niște coduri nedescifrate. În al treilea rând, Creația Universului în sursă de comunicare este singura cale, metodă practică de cercetare, explicare, comunicare a istoriei, evoluției, civilizației care conține informații deosebit de prețioase pentru mileniul trei. În al patrulea rând, pentru că multe mistere, create și rămase nedescifrate, colindă și transcend dintr-un timp și spațiu în altul. În al cincilea rând, pentru că el este acel sistem de comunicare, exprimare, receptare, educație, învățământ, ce poartă și astăzi numele de *Alma Mater*, este sursa de care s-a folosit lumea

în toate timpurile și spațiile – atât arhaică, cât și cea modernă. În al șaselea rând, pentru că știința din mileniul trei mai conține un șir de mistere nedescifrate: despre nașterea timpului și spațiului, despre felul cum lucrează creierul și mintea omului, despre căile și sursele de gândire și comunicare ale istoriei, evoluției, civilizației; despre metodele și practicile de cunoaștere a drumului parcurs de omenire prin timp, spațiu, ani și milenii etc.

Deci, din această lucrare veți afla cum din *Creația Universului...* cu energiile de foc, apă, lumină, căldură, din cer, lună, stele și soare; de vară, toamnă, iarnă și primăvară, fără de care nu există viața pe pământ și după care se orientează păstorul și plugarul în timpul muncii de la arat, semănat, crescut vitele, educat copiii; sunt create și transformate în surse (*Alma mater*) vii și fermecate de comunicare, exprimare, receptare, educație și învățământ. Sursă din care se nasc: literele, cifrele, alfabetele, științele, artele: poezia, proza, matematica, medicina, geometria, muzica, pictura, mitologia, filozofia etc. Veți vedea, de asemenea, cum se nasc științele sacre, spirituale, primordiale, mitologice și naturale...

Încheiem acest fragment prin cuvintele unui înțelept: „*Mai am încă multe să vă spun, dar nu le puteți înțelege acum. Iată când va veni Acela, Spiritul Adevărului, la tot adevărul vă va povățui*” (Ioan 16, 12-13).

Iar noi vă propunem să întreprindeți o excursie prin ani și milenii, pe calea de întrupare a universului și de creare a lui în sursă eternă și infinită de comunicare; prin care noi trăim în istorie și veșnicie și istoria și veșnicia se află în noi.

Azi, când toate sursele umane se află în degradare, vine poezia ca izvor de creație a universului și le salvează... În acest sens, avea perfectă dreptate Emil Cioran, când spunea că „acolo unde filozofia pune punctul, se începe poezia...”.

Iar noi vom reconstrui drumul parcurs de omenire prin timp și spațiu și vom vedea ADEVĂRUL CARE ESTE...

SILOGISME STRĂVECHI...

NEROZIE

Copiii spun despre părinți
că sunt primitivi și sălbatici,
provin de la primate...
dar nicicând, niciun părinte
nu va spune că copiii lor
provin de la primate...
Omule,
ești singura ființă cuvântătoare
de pe pământ,
ia și transformă o maimuță necuvântătoare
în maimuță cuvântătoare
și demonstrează Adevărul
prin Cuvânt!

ADEVĂRUL CARE ESTE

Omule,
tu nu ești stăpânul acestei planete,
stăpân e universul,
cu energiile sacre și sante
din cer, lună, stele și soare,
fără de care nu există viață pe pământ...
Iar tu să fii:
ADEVĂRUL CARE ESTE....

Poate că numai noi doi știm
de ce suntem de atâta vreme împreună;
soarele și luna ne-au ținut cununa...

O măicuță adoarme
cu pruncul la sân;
cerul e mai aproape de pământ

Ne țese viața soarta
Din „fir de aur și argint”;
povestea se exprimă
prin alternanța dintre soare și lună

Lunecă viitorul
tot mai aproape spre ieșire;
lumina cu întunericul
se împacă în mine...

Pe un picior de plai,
pe o gură de rai
noi am uitat
să punem visele noastre
la arat și semănat.

NUMĂRĂTOARE MIRACULOASĂ...

La patruzeci de zile
răsare bobul din pământ,
sufletul se urcă la cer;
floarea vieții în zarea albastră

Când lumea trebuie să fie în cer,

ea se află pe pământ;
când lumea trebuie să fie pe pământ,
ea se află în cer:
este păcatul cel mare,
de necorespondere și incomunicare

A B C D E:
e tinerețe fără bătrânețe
și viață fără moarte...

Maria BRIEDE-MACOVEI

TEODOR BUZU SAU CONTINUA REVENIRE LA OBÂRȘII

...Cu vreo două decenii în urmă, am scris despre acest pictor un articol care se intitula cam astfel: *Respins de ai săi, apropiat de străini*. Era, la prima vedere, un paradox, căci Teodor Buzu se trage dintr-o familie foarte unită și tocmai că plecarea sa departe de casa părintească a fost

percepută de ai săi, mai ales de părinți, ca o adevărată tragedie. Lucrurile se limpezeau pentru cel care știa, oricât de sumar, extrem de tânăra, pe atunci, biografie de creație a lui Teodor: devenise deja un nume cunoscut și prețuit în țara sa de adopție, avea mai multe participări la expoziții naționale, acolo, și chiar internaționale, în câteva țări din Occident. Aici, acasă, nici măcar să-și viziteze părinții, frații, surorile, colegii și prietenii nu putea – îi expirase pașaportul sovietic, iar un document de identitate nou autoritățile de la Chișinău refuzau să-i elibereze.

...Cu mai bine de zece ani în urmă, la Muzeul Național de Artă al Moldovei, T. Buzu a avut o primă expoziție personală, acasă... Adusese în cochetul edificiu de pe str. 31 August 1989, împreună cu cele vreo 50 de lucrări ale sale, și ceva din fastul manifestărilor culturale vestice.... Venise la vernisaj lume multă și bună; totuși, în acel amalgam uman, două persoane atrăgeau atenția generală: mama și tatăl pictorului, Dumnezeu să-i odihnească în pace,

căci au trecut ceva ani de când s-au călătorit, pe rând, la cele veșnice.

Fără să vreau, am amintit în alineatele de mai sus, de trei elemente defnitorii, cred eu, în alcătuirea omenească și artistică a lui Teodor Buzu: părinții, casa natală, pământul strămoșesc. De la mama o fi preluat sensibilitatea pur umană, dar și hărnicia, și cumsecădenia, acea „cumințenie a pământului”

înveșnicită și de C. Brâncuși într-o lucrare numită ca atare. De la tata – o simțire artistică ieșită din comun (moș Gheorghe Buzu, ostaș în Armata Română, apoi, în chip aproape că firesc – deținut în lagărele sovietice, cânta foarte frumos, dar era și un autor lirico-epic de excepție; ascultându-l cum recită sau improvizează versuri, te gândeai numaidecât că folclorul a fost, este și va mai fi ani mulți înainte!).

Cât despre baștină, despre natura noastră, despre arborii, florile, pajiștile noastre... ca și cerul, solul, apele Basarabiei – toate astea, am impresia, i s-au întipărit de mic copil atât de adânc în suflet, încât se regăsesc toate, mereu, în zeci și sute de culori și nuanțe în tablouri, în acuarele, în foile grafice, în alte creații ale sale. După

cum veți vedea, Teodor a fost nevoit să plece de acasă, pentru a se naturaliza într-un mediu cu totul diferit de al nostru. Mai simplu spus, anumite circumstanțe l-au smuls de la vatra părintească. Or, cum îi place lui Teodor Buzu să repete, „omul poate fi smuls din patria sa, dar nimic și nimeni nu-i poate smulge din suflet patria”. Probabil de aceea în tablourile sale apusul de soare este la fel de violet ca și cel de la Drăsliceni, galbenul – parcă-i luat cu pensula de pe gutuile toamnelor moldovenești, albastrul e ca și apa Nistrului, pe vreme de pace, iar verdele zugrăvit de el este cel mai des „un verde-înrouat”, exact ca și cel cântat de rapsozi în toate zonele etnofolclorice ale României.

După trei decenii de exil „familiar-artistic”, după ce a avut zeci și zeci de expoziții în lumea largă, curând, în luna lui Gustar, T. Buzu revine la Chișinău cu cel de-al doilea vernisaj personal. I-a găsit și un generic pe potriva demersului artistic, alias – a stării sale sufletești: *Eterna chemare*. Și, cu adevărat, spun și mărturisesc, în măsura vechii și constantei mele relații amicale, de suflet, intelectuale cu Teodor: oriunde ar fi, el simte chemarea pământului din al cărui humus se trage. Iar dacă această chemare pare a slăbi, uneori, artistul, mi se pare, o amplifică, îi dă noi și mai puternice rezonanțe.

...Cu un secol în urmă, Constantin Brâncuși a pornit pe jos, din satul Hobița, de lângă Târgu Jiu și Craiova – spre Paris, ca să uimească prin talentul său inedit întreg Occidentul. Ce a creat mai de valoare s-a risipit prin muzee și colecții din Europa de Vest și din America. Parcă intuind această turnură, Brâncuși a lăsat Patriei sale ansamblul sculptural de la baștină, de la Târgu Jiu: „Poarta sărutului”, „Masa tăcerii” „Coloana fără sfârșit”, pe care nimeni și nimic nu le poate clătina din acest loc.

Deși nu a mers în Vest pe jos, aidoma genialului său înaintaș, Teodor Buzu a avut parte totuși de un drum presărat cu spini: de la Drăsliceni – la Școala de arte din Chișinău, pentru copiii din provincie, apoi – într-un spațiu străin, la Harkov; ca în cele

din urmă să străbată calea cea mai anevoioasă spre străinime: în Cehia. Dar era și calea cea mai necesară, căci mergea la noua sa casă – de fapt, nu atât nouă, cât, mai ales, practic, necunoscută... Greutatea pe care a purtat-o pe umeri și, mai ales, în suflet, pe acel drum, cu anii, a prins a se topi... Mai încoace, am impresia, îi vine și cuvenita răsplată pentru că a mers cu îndârjire, pentru că a știut a plânge doar cu inima, lăsând ochilor puterea de a conserva culorile de acasă și de a le da rosturi inedite: culorile copilăriei, ale casei părintești, ale satului natal, ale dragostei de neam și patrie, de care fusese atât de nemilos despuiat, s-au preschimbat, miraculos, într-o paletă cromatică a maturității artistice.

Că lui Teodor Buzu i se întoarce meritata recompensă, după o greu transportabilă osândă, sper să vă convingeți și dacă veți citi schița de portret de mai jos. Deși, cel mai sigur vă veți convinge atunci când îi veți vizita vreo expoziție, ca cea care s-a desfășurat în vara lui 2010 la Galeria „Constantin Brâncuși” de la începutul bulevardului Ștefan cel Mare și Sfânt. Sau, măcar de veți avea răbdarea și curiozitatea de a vedea unele reproduceri după creațiile sale.

* * *

Pictor, grafician; conform propriei definiții, „*artist plastic român*

din Basarabia, stabilit cu traiul și creația în Cehia”; potrivit statutului oficial din țara de adopție – *akademický malíř* („pictor licențiat / profesionist”).

S-a născut la 3 mai 1960, în comuna Drăsliceni, județul Chișinău, în familia

numeroasă a țăranilor gospodari Gheorghe și Solomia Buzu. Face studii la Școala de pictură din Chișinău – actualul Liceu de Arte Plastice „Igor Vieru” (1970-1977), avându-i de mentori pe maeștrii Alexei Colâbneac și Vasile Cojocar. Licențiat al Institutului (acum – Academia) de Arte Plastice și Design din Harkov, Ucraina, sub îndrumarea prof. O. Veklenko (1980-1985).

În ultimul an de studii la Harkov, se căsătorește cu o colegă de promoție, Dagmar Hanušová din Cehia. Cum legislația Cehoslovaciei nu permitea ca cetățenii ei să rămână cu traiul decât în țări unde li se asigură locuință separată (apartament), iar Teodor Buzu putea să viseze doar la așa ceva în următorii 10-15 ani, se vede nevoit să meargă în patria soției. Intervine însă „vigilența” specifică regimului bolșevic, care nu dorea să-și risipească talentele în lume și, pentru a zădărnici această plecare, T. Buzu este mobilizat în Armata sovietică. Abia peste doi ani, după ce-și satisface stagiul militar, își poate reîntregi familia, stabilindu-se în or. Tabor din sud-estul Cehiei (regiunea istorică Boemia), unde se află și în prezent, cu soția Dagmar și cu cei doi fii: Aleș și Daniel, ambii studenți, ambii vorbitori și de română.

De mai bine de un sfert de veac, T. Buzu activează cu un constant succes în domeniile: pictură de șevalet, acuarelă, artă monumentală, grafică, design grafic, ilustrație, vitraliu etc. Concomitent, este cadru didactic, predând pictura în învățământul artistic preuniversitar: la un liceu și la o „școală populară” de artă, inițiată de el, după modelul Universității Populare de la Vălenii de Munte a lui Nicolae Iorga, aceasta frapându-l prin spiritul ei liber și ingenios de instruire.

Talentul artistic al lui Teodor Buzu a impresionat din start colegii de breaslă și publicul inițiat dintr-o țară cu vechi și puternice tradiții artistice cum e Cehia. Rând pe rând, au fost remarcate și elogiare caracteristicile de bază ale picturii sale: linia abstract-simbolică, mesajul lirico-filozofic, cromatica vie, cu nuanțe violente, regizarea neobișnuită, originală a spațiului etc. Mai

puțini cehi (dar și alți occidentali) au putut intui tainica, mai greu sesizabila legătură a picturilor sale cu decorurile noastre tradiționale, cu arta plastică românească, inclusiv în abordarea subiectelor, simbolurilor, dar și a tehnicii picturale, a cromaticii ș.a.m.d. Dincolo de elemente ale esteticului rustic, inhalat în copilărie și în adolescență, dincolo de seriozitatea școlilor de pictură făcute la Chișinău, apoi la Harkov, mai e de evidențiat simțirea sa aparte, o sensibilitate capabilă să absoarbă nu numai fenomenul figurativ, plastic – ce pare a fi pentru el unul nativ – dar și poezia, muzica și coregrafia populară românească, arhitectura națională, în fine – splendoarea limbii materne, românești. Toate acestea T. Buzu le-a putut „ajusta” de minune la rigurile tehnicilor figurative cehe, alias occidentale, astfel devenind el, încă pe la mijlocul anilor ‘90 ai secolului trecut, o prezență remarcabilă în pictura Cehiei, încât colegii de breaslă și mai-marii plasticienilor de acolo au prins a-l recomanda cu dreptate, apoi și cu plăcere, la cele mai diferite expoziții, ateliere, tabere de creație, simpozioane de talie națională, iar mai târziu și internațională. Este de menționat și uimitoarea asiduitate cu care își pune T. Buzu în acțiune talentul, gândul, imaginația, fiind, cu certitudine, unul dintre cei mai productivi plasticieni ai generației sale.

Prin aceasta se explică faptul că în nici 30 de ani Teodor Buzu a participat la circa 100 de expoziții de grup, pe lângă altele, peste 60, de expoziții personale. Sunt niște cifre impresionante, pe care numai le-ar putea visa numeroși pictori, de real talent, din Basarabia noastră cea uitată de Dumnezeu și de lume! Cum, nu mai puțin impresionantă este și geografia acestor participări ale creațiilor lui T. Buzu la competiții artistice din diferite țări de pe glob: Austria, Slovacia, Germania, Italia, Franța, Olanda, Croația, Slovenia, Letonia, SUA, Orientul Mijlociu etc., etc. Desigur, cele mai multe expoziții le-a avut în Cehia; ceva mai puține – în România (inclusiv în edificiul Ambasadei Române la Praga) și două – la Chișinău. A expus, de obicei, în săli prestigioase, cu un aflax im-

presionant de vizitatori și admiratori ai artelor frumoase. Nu e de mirare că multe lucrări de T. Buzu se află în colecții particulare din Cehia, Slovacia, Ungaria, Germania, SUA, Austria, Danemarca, Suedia, Franța, Australia, Republica Moldova, România, Dubai, Italia, Norvegia, Lituania, Rusia etc. Și, desigur, în muzee sau galerii de artă din Cehia și din Slovacia (în mai multe săli), din Ucraina, Maastricht – Olanda, *Museo civico di grafica*, Brunico, Italia; Muzeul Național de Arte Plastice, Chișinău; Colecția de arte a Ambasadei României la Praga; Palazzo San Correr, Veneția, Italia; Muzeul Național din Dubai etc.

Ca orice artist împlinit, chiar și la această vârstă a primelor bilanțuri, are și Teodor Buzu câteva realizări pe care le consideră de vârf: picturile murale, pe sticlă și pe lemn din capela Reingers, Austria (2007-2008), pictura pe sticlă din Sala de căsătorii din or. Protivin (2009), pictura monumentală pentru liceul din or. Pisek; pictura monumentală pentru Concernul chimic „Silon”, Plana nad Luznici – toate trei în Cehia. În aceeași listă se înscriu și câteva cicluri de ilustrații: pentru revista *Steluța* din Chișinău (dec. 1987; acum revista *Alunelul*); pentru revista *Transitions* din Praga; pentru cartea *Eminescu în cultura cehă* (Praga, 2000), pentru plachetele de versuri *Šeptani proti zlu* („Descântece împotriva răului”) și *Nečo divokeho* („Ceva miraculos”) ale amicului său poet Lumir Slabý (2004, 2006), *Balada Miorița* în limba cehă (2006)... Plus – ilustrațiile pentru câteva volume apărute la Chișinău: Mircea Vulcănescu. *Litanii pentru trei stări* (2004), Nicolae Iorga. *Cugetări* (2005), *Legenda Luceafărului* de Mihai Eminescu, *Viața unei nopți sau Totentanz* de Claudia Partole, *Nebănuita forță a scenei* de Ninela Caranfil, noua carte de interviuri a Raiei Rogac, placheta de versuri a lui Nicolae Bălțescu (ambele apărute în 2011) ș.a.

La aceste frumoase împliniri am mai adăuga că Teodor Buzu se poate mândri, pe bună dreptate, că e un favorit, un răsfățat nu numai al cercurilor artistice din Cehia, România, Germania, Aus-

tria, Slovenia, ci și... al unor politicieni de vază, inclusiv: regele Mihai al României și întreaga familie regală; primul președinte al Cehiei libere Václav Havel, actualul lider ceh Václav Klaus, apoi Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Adrian Năstase, Traian Băsescu...

Despre creația, dar și despre viața lui T. Buzu, au scris, foarte mult, numeroase reviste de specialitate de la Praga, Berlin, Bratislava, Viena, București, Chișinău... Pictorul a acordat zeci, poate sute chiar deja, de interviuri în ziare, reviste, la posturi de radio și TV. Iar reductabilul om de arte Dan Grigorescu i-a consacrat lui Teodor Buzu, picturii sale, dar și familiilor sale (și cea de la Drăslăceni, și cea de la Tabor) un tulburător film documentar, o peliculă de o rară finețe și adâncă pătrundere în desigururile artei moderne: *Ploaie de culori peste Tabor* (din ciclul „Spectacolul Lumii”).

Este membru al: Uniunii Internaționale a Artiștilor Plastici Profesioniști (IAA AIAP UNESCO, Paris), Uniunii Artiștilor Plastici din Cehia, Asociației Artiștilor Plastici din Boemia de Sud, Grupul *Die Neuen Milben* (Austria), Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova.

Deține un șirag frumos de distincții, premii, demnități: Cavaler al *Ordinului Național al României „Pentru Merit”*, în grad de Comandor (2003); Premiul la Concursul Internațional de Arte Plastice, Passau, Germania (2003); Premiul expoziției internaționale „United”, Slovenia (2004); Premiul orașului Tabor, Cehia (2004); Premiul „Intersalon”, Česke Budejovice, Cehia (2004); Premiul „Excelența artistică”, Dubai (2005); Premiul săptămânalului *Literatura și arta* (2006, 2008, 2010, 2011); Diploma Salonului Internațional de Carte, Chișinău (2009) – pentru ilustrațiile la *Legenda Luceafărului* ș.a. Laureat al unor concursuri de arte plastice: Diploma „Fondazione Sinaide GHI”, XII Edizione, Roma, Italia; Diploma *Freistadt*, Austria; Premiul II la Trienala de acuarelă, Lucenec, Slovacia (1992); Premiul III la

Concursul pentru realizarea artistică a complexului arhitectural, Cehia (1999); Premiul I *Design & Technology*, Nagano, Japonia (pentru design și prezentarea grafică) etc. Este prezent cu CV-uri și cu reproduceri din creația sa în zeci de cataloage editate excelent în Cehia și în alte țări din Occident.

Impresia pe care o lasă Teodor Buzu e că îndepărtându-se – în timp, dar și în spațiu – tot mai mult de baștină, el tot mai prezent este acasă. Poate și de aceea că știe, simte, că, în ultimă instanță, aici este cel mai așteptat și mai prețuit, căci acasă se află cei mai mulți care îl au drag mereu. Esențial mi se pare faptul că nu numai existența, dar și creația lui Teodor Buzu este o continuă revenire acasă, la obârșii.

Vlad POHILĂ
(Aprilie 2010 – Noiembrie 2011)

MIHAIL MURATOV – O CELEBRITATE ÎNGHIȚITĂ DE GULAG

Mihail Muratov este un nume absolut uitat, pierdut prin arhive și colecții de ziare vechi. Dar el odinioară fusese unul dintre marii animatori ai vieții teatrale de până la revoluție și între cele două războaie mondiale. Probabil, anonimul lui este direct legat de moartea-i tragică în Gulagul sovietic.

Născut în 1885 într-o familie înstărită din Chișinău, el a făcut studii gimnaziale și apoi juridice la Universitatea din Sankt Petersburg, ca să lase baltă o carieră prosperă și să se facă actor. Familia fiind foarte

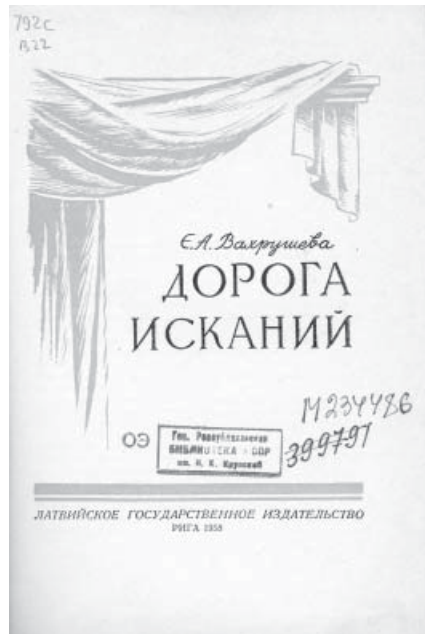
bogată, n-a acceptat alegerea și s-a dezis de el. A început să joace pe scenă din 1905, dar a devenit cunoscut abia în 1909, după ce a interpretat rolul central în piesa lui Leonid Andreev *Anatema*. Din 1910 până în 1917, a fost angajat al Teatrului Mic din Moscova, unde pentru activitate prodigioasă a fost decorat cu ordinele Sf. Anna de gr. IV și Sf. Stanislav de gr. III. Și tot în această perioadă el debutează într-o postură mai dificilă de antreprenor, adică un fel de manager artistic. A activat în trupa teatrului din Malahovka, apoi în teatrul Ermitaj. Dar revoluția și războiul civil l-au adus până la Harkov, unde a evoluat în perioada 1918-1919 în trupa teatrală a lui N.N. Sinelnikov. Aceleași circumstanțe l-au făcut să se aplece într-un turneu lung prin Balcani, alături de minunata actriță

Actrița E.A. Marșeva

tipărite în 1958 la Riga, cu titlul *Doroga iskanii* (Drumul căutărilor). În anii 1926-1927, îl găsim în teatrul din Tallinn, de unde, dezamăgit și sărăcit, pleacă la Paris, dar nici acolo nu se aciuează pentru prea mult timp. O scurtă vreme stă în capitala Poloniei, Varșovia, de unde ajunge acasă, în Basarabia. Aici se bucură de succes. Lui îi datorăm mai multe spectacole și organizarea câtorva teatre. La finele anilor '30, este chemat la

E.A. Marșeva, care era și soția lui. Țările balcanice nu au putut capta pentru prea multă vreme interesul pentru a promova arta teatrală și atunci soții Muratov au decis să plece la Riga, unde era un auditoriu format din emigranți ruși și amatori de teatru băștinași. Din 1921 și până în 1925, Mihail Muratov a activat în teatrul rus din Riga, unde a investit o parte din averile moștenite de la părinți și multă energie și entuziasm pentru a păstra viu interesul pentru arta dramatică. Această perioadă a fost descrisă cu lux de amănunte în memoriile dnei E.D. Vahrușeva,

București în calitate de regizor al renumitului teatru Bulandra.

În 1940, s-a întors la Chișinău, unde a activat la teatrul rus al RSSM, În 1941, în timpul când se evacua cu teatrul spre orașul Cerkesk, a fost arestat și a murit în Gulag în 1944.

Pe parcursul carierei sale artistice, a jucat peste 200 de roluri, astăzi numele lui fiind uitat cu desăvârșire...

Iurie COLESNIC

UN BĂLȚEAN LA CHICAGO

Bălțul este orașul care continuă să ne uimească. Această urbe din nordul Basarabiei e locul unde s-au născut mari personalități. Spre exemplu, cea mai importantă poetă din perioada interbelică, Olga Vrabie, este originară din Bălți. Și dacă am porni pe calea celor instruiți în această urbe, am descoperi notorietăți mondiale cum sunt: filologii Eugen Coșeriu, Boris Cazacu, poetul Sergiu Grossu, arhitectul Alexandru Budișteanu, mitropolitul Visarion Puiu și mulți alții.

Galeria aceasta bălțeană o completăm cu un nume de excepție necunoscut cu desăvârșire în țara lui de origine: Anisfeld, Boris (Ber) Izrailevici, născut la 2.(14).X.1879, la Bălți, în Basarabia, pictor, scenograf și grafician.

A făcut studii la Școala de Desen din Odesa (1900), la Academia de Arte Frumoase din Sankt Petersburg (1909), fiind discipolul profesorilor: D.N. Kardovski și I.E. Repin.

Și-a început activitatea profesională în 1909, când a primit titlul de pictor pentru lucrarea de licență *Adam și Eva*.

Poate faptul că teatrul era în vogă în Rusia în acea perioadă l-a făcut să-și încerce puterile în scenografie. Era arta complexă în care se zugrăvea nu doar o pânză, ci se crea o atmosferă, un spațiu distinct în care se mișcau actorii.

A făcut scenografie la spectacolul *Nunta Zobbeilei*, de

G. Gofmanstali (1907) pentru teatrul lui V.F. Komisarjevskaja. A mai executat scenografia pentru baletul rus din Paris și pentru Teatrul “Mariinski” din Petersburg (*Sadko*, operă de N.A. Rimski-Korsakov), *Islamei*, balet de M.A. Balakerev, *Preludii*, balet de F. Liszt, ș.a. A colaborat cu revistele satirice: *Poșta iadului* și *Jupel* (1905-1906).

A fost membru al Societății *Mir Iskusstva* și al Asociației Artiștilor Plastici din Rusia.

Cele mai remarcabile lucrări sunt : *Poveste orientală* (guaș, 1906), *O schiță în verde* (1906), *Amiază* (1906), *Danaia*, *Cheful lui Balthazar*, *Statuile albastre*, *Înainte de răsăritul soarelui*, *Portretul lui F.I. Șaleapin* (1916) ș.a.

Expoziții personale pe când locuia în Rusia – Academia de Arte Frumoase din Petersburg (1903-1917), Uniunea Artiștilor Plastici din Rusia (1903-1917); de grup – *Mir Iskusstva* (1903-1917) ș.a.

Achiziții în Rusia, în colecția Galeriei *Tretiakov* din Moscova, Muzeul *I. Brodsky* din Petersburg ș.a.

Biografia lui se frânge în două în anul de cotitură 1917. Intuiția ori poate norocul a făcut să accepte plecarea peste ocean.

În 1917 a plecat în SUA, unde a activat în calitate de pictor la teatrele: Metropolitan Opera și Chicago Opera.

Această informație am cules-o din dicționarul *Hudojniki narodov SSSR. Bibliograficeskii spravocinik*. (Moscova, 1970, vol. I).

În 1922 a executat decorul la *Alba ca Zăpada* de N. Rimski-Korsakov pentru Metropolitan Opera, având un succes fenomenal.

În 1926 devine cetățean al SUA și este decorat cu medalia de aur pentru compoziția *Spania*, la expoziția din Philadelphia. Din 1928 locuiește la Chicago, unde e profesor la Institutul de Arte până în 1957. Tot el conduce o școală de vară din 1934 până în 1965. Studenții săi i-au organizat o expoziție retrospectivă la Institutul de Arte din Chicago, în 1958.

A decedat la 4 decembrie 1973, în SUA, în orașelul New London.

Sunt oameni pe care timpul îi redescoperă. Boris Anisfeld face parte din această categorie. Am ajuns la numele lui întâmplător, fiind rugat de fiica mea, Cezara, să aflu mai multe detalii biografice. Cineva i-a adus o lucrare pentru a fi expertizată la autenticitate și era atribuită lui Boris Anisfeld. În secolul

XXI, lucrările lui sunt solicitate pe piața artistică a Parisului...

De acum încolo, numele lui va figura în toate enciclopediile și antologiile de artă care se vor edita la noi.

Ca un artist care pentru totdeauna a ajuns acasă...

Iurie COLESNIC

UN BASARABEAN LA CÂRMA GERMANIEI

La 23 mai 2004, Horst Kohler a fost ales președinte al Germaniei de către Adunarea federală reunită la Berlin.

S-a născut la 22 februarie 1943 în localitatea Skierbieszow, un sat din apropierea actualei frontiere ucrainene din Polonia. Familia sa de nemți basarabeni fusese evacuată aici din Basarabia în 1941. Potrivit unor surse, mama ar fi româncă. Despre originile basarabene ale lui Kohler scria și „Siebenburgische Zeitung Online”, care menționează: „Die in

Ryschkanowka bei Gluckstal, 180 Kilometer nordlich von Kischinau (heute Republik Moldau) lebten”. Adică, au locuit în cătunul Gluckstal, nu departe de actualul oraș Râșcani, care se află la 180 de kilometri de Chișinău.

Din cauza ofensivei Armatei Roșii în Polonia, familia sa a fost nevoită să se refugieze din nou, de această dată în regiunea Leipzig. Opt ani mai târziu, s-au instalat în landul Baden-Württemberg din Germania de Vest. A obținut titlul de doctor în economie la Universitatea din Tübingen. În calitate de adjunct al ministrului de finanțe, în perioada 1990-1993, a fost principalul consilier pe teme financiare și economice al cancelarului Helmut Kohl. Cariera internațională a lui Kohler a început odată cu numirea sa la conducerea BERD de la Londra, în 1998. Câțiva ani mai târziu, cancelarul german Gerhard Schroeder l-a recomandat pe Kohler pentru postul de director la FMI, funcție pe care o ocupă

din mai 2000, aceasta fiind prima numire a unui german într-o poziție de control asupra finanțelor și comerțului internațional. Se consideră, înainte de toate, economist, mai puțin politician. Membru CDU începând din 1981, Kohler nu se lasă influențat de politica acestui partid atunci când trebuie să ia decizii. La începutul lui martie 2004, partidele de opoziție din Germania UCD (creștin-democrații), UCS (social-creștinii) și PLD (liberalii) au căzut de acord să-l propună drept candidat comun pentru funcția de președinte federal pe Horst Kohler. În vârstă de 61 de ani, Horst Kohler este căsătorit și are doi copii.

Ion PREAȘCĂ
VIP Magazin 2004, nr. 3

HORST KOHLER, PREȘEDINTELE BASARABEAN AL GERMANIEI

„Eu sunt moldovean, neamț basarabean”, a declarat recent președintele german, Horst Kohler, în timpul unei întâlniri cu participanții la Programul parlamentar internațional al Bundstagului german, patru dintre care erau tineri din Moldova. Deși un subiect cunoscut, despre care s-a scris mai mult sau mai puțin în presa din Germania, Horst Kohler nu ascunde în biografia sa faptul că bunicii și părinții lui s-au născut în Basarabia și că au trăit cu toții până în 1940 în orașul Râșcani. *VIP Magazin* va încerca să reconstituie arborele genealogic al familiei Kohler pe teritoriul Basarabiei.

Obârșiile lui Horst Kohler au constituit mai că subiectul unor dezbateri publice, odată cu înaintarea candidaturii acestuia la postul de președinte al Germaniei, în mai 2004. Jurnaliștii au dedicat acestui subiect pagini întregi în cele mai prestigioase ziare germane, pornind „dezlegarea” misterului cu lecții de istorie și geografie, mai ales, explicând cititorilor germani ce-i cu Basarabia și unde se află această palmă de pământ. Concluzia finală? „Basarabia este pământul președintelui nostru”.

Georg Kohler, străbunicul președintelui german, a venit în Basarabia acum 150 de ani.

Primul care a călcat pe pământul basarabean, odată cu mulți alți nemți originari din Imperiul Austro-Ungar, ce și-au părăsit patria în anul 1814, la invitația Țarului Alexandru I, care le-a promis pământuri bogate în sudul Basarabiei, a fost străbunicul actualului președinte al Germaniei – Georg Kohler. Țarul i-a atras pe nemți

promițându-le libertate de organizare, libertate religioasă, scutire de serviciu militar și scutire fiscală timp de zece ani.

Georg Kohler era țăran simplu și se presupune că ar fi venit în Basarabia din Galiția, fiind și el în căutarea unui trai mai bun. Împreună cu soția sa, Dorotheia, Georg s-a stabilit în nordul Basarabiei.

Potrivit datelor din arhivă și registrelor de evidență ale bisericii luterane din anii 1800-1940, Georg și Dorotheia au avut un băiat, Iakob, care s-a născut la 2 mai 1870, în satul Șoltoi (Scholtoi în germană, astăzi, satul Șoltoaia, ce intră în componența comunei Ciolacu Nou din raionul Fălești). Presupunem că cei doi ar fi putut avea și alți copii despre care, din păcate, nu s-a păstrat nicio informație. La 28 decembrie 1895, Iakob s-a căsătorit cu Katharina Grob, născută și ea în Basarabia, în anul 1875, în satul Naslavcea (Naslavcha) din județul Soroca. Bunicii lui Horst Kohler, pe linia tatălui, au avut 6 copii (toți născându-se la Șoltoi) – Adolf, Klemantine, Jochan, Eduard, Eva și Gustaff.

Eduard, cel de al patrulea copil, care este tatăl actualului președinte german, s-a născut în decembrie 1904 și e trecut în acte drept cetățean român. Părinții lui Horst Kohler s-au căsătorit în 1924, ambii la vârsta de 20 de ani. Potrivit președintelui raionului Râșcani, Vladimir Tabârță, care a luat parte la studierea rădăcinilor familiei Kohler, mama președintelui Germaniei, Elizabet Bernard, s-a născut în 1904, în orașul Râșcani (actualul sector Malinovca al orașului). Cuplul Eduard și Elizabet au avut 7 copii și au trăit în localitatea Râșcani (Ryschkanowka), alături de frații și surorile lor. Familia Kohler era extrem de numeroasă și se ocupa cu agricultura. Investigațiile *VIP Magazin* arată faptul că pe teritoriul Republicii Moldova s-au născut frații mai mari ai lui Horst Kohler – Eduard, Adolf și Artur și sora Uschi. Actualul budespraesident este al șaptelea copil din opt al cuplului Eduard și Elizabet.

Întreaga familie Kohler a părăsit Basarabia în anul 1940, odată

cu înaintarea trupelor sovietice spre est. Ei s-au refugiat mai întâi în România, apoi în Polonia, unde s-a născut actualul președinte al Germaniei.

Mămăliga, mâncare tradițională în familia Kohler

La ultima reuniune bienală a Societății nemților basarabeni, care a avut loc la 1 iunie 2008, în orașul german Ludwigsburg, printre cei 2500 de originari și urmași ai familiilor coloniștilor germani din ținutul Basarabiei, s-a numărat și Horst Kohler. Președintele german a transmis participanților salutări din partea șefului statului moldovenesc, care a menționat în timpul unei întâlniri dintre cei doi din Macedonia că „apreciază în mod expres angajamentul nemților basarabeni pentru fosta Patrie și că Republica Moldova îngrijește memoria moștenirii acestora”. Referindu-se la recenta extindere a Uniunii Europene, H. Kohler a declarat că Europa nu se sfârșește la hotarele ucrainene și nici la cele moldovenești, cerând o deschidere continuă a Europei de Est.

Invitat la Ludwigsburg, Vladimir Tăbârță s-a întreținut cu președintele german timp de 10 minute, dăruindu-i un album foto cu planul coloniei germane din Râșcani și cu fotografiile mai multor persoane care au cunoscut-o pe mama lui. La ora actuală „moștenirea” nemțească de la Râșcani înseamnă doar un parc și edificiul unei clădiri în care se află Colegiul agricol. Dl Tăbârță ne-a spus că, deși nu vorbește româna, dl Kohler își aduce aminte de cuvântul „mămăligă” (mamlig, în germană), mâncare tradițională, deseori pregătită în familia lor. Cu alte ocazii, Horst Kohler a declarat că părinții lui vorbeau cursiv limba română. Președintele german a promis că va vizita neapărat Moldova, pentru a vedea locurile în care au crescut și au copilărit multe dintre rudele sale. Acest lucru l-a și făcut o verișoară de-a lui, acum doi ani, care a plecat din Moldova la vârsta de 11 ani, Eva Luise Kohler, un oaspete de onoare la Șoltoiaia.

Până a-și planifica o vizită în Republica Moldova, Horst Kohler a rugat-o pe soția sa, Eva Luise, să facă în locul lui acest lucru. Prima doamnă a Germaniei s-a aflat într-o misiune specială la Chișinău, acum doi ani, în calitate sa de patroană a Comitetului German pentru UNICEF. La invitația organizației internaționale, dna Kohler s-a familiarizat cu proiecte și servicii de prevenire și combatere HIV și SIDA din Chișinău și Bălți, discutând cu mai multe persoane infectate cu HIV. Programul vizitei oficiale a inclus o întrevedere cu președintele Vladimir Voronin, care a primit înalțul oaspete la vila sa de la Condrița. Chiar dacă în agenda oficială a soției președintelui german nu a figurat vizita în satul Șoltoiaia, Eva Luise a găsit totuși câteva ore libere ca să ajungă în satul de baștină al familiei soțului ei. Din păcate, timpurile au șters orice urmă a celebrei deja familii Kohler, care și-a perindat istoria de țărani simpli pe pământuri atât de îndepărtate și care a dat lumii o personalitate cunoscută precum Horst Kohler.

P.S. Sperăm că în cel mai apropiat timp, dl Horst Kohler va răspunde personal la întrebările adresate de *VIP Magazin* prin intermediul Ambasadei Germaniei la Chișinău. Astfel, cititorii noștri vor afla din prima sursă noi detalii despre destinul familiei Kohler.

Horst Kohler președintele Republicii Federale Germane

Este cel de-al nouălea președinte al Germaniei, ales în 2004. S-a născut într-o familie de țărani, nemți originari din Basarabia, la 22 februarie 1943, în orașul polonez Skierbieszow, unde familia sa se refugiase de armata sovietică în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. La început, familia Kohler a trăit timp de zece ani într-un orașel de lângă Leipzig, apoi s-a refugiat în Republica Federală Germană prin Berlinul de Vest în 1953. Horst Kohler este protestant și este căsătorit cu Eva Luise și are o fată și un băiat.

A studiat economia la Universitatea Eberhard Karls din Tübingen (1965-1969). În 1977, devine doctor în științe economice și

politice. Până în 1989, a deținut mai multe funcții în Ministerele Economiei și Finanțelor din Germania. La începutul anilor '90, devine președinte al Asociației bancare germane "Savings". O perioadă, a fost responsabil în guvernul german de relațiile internaționale monetare și financiare. A condus negocierile pentru semnarea Tratatului de la Maastricht în cadrul Uniunii Economice Europene și Monetare, fiind implicat în procesul de unificare a Germaniei și ocupând poziția de guvernator pentru Germania a Băncii Mondiale. A fost reprezentantul personal al cancelarului german în pregătirea întâlnirilor Grupului „G 7” al summiturilor de la Houston (1990), Londra (1991), München (1992) și Tokyo (1993). Este membru al Uniunii Creștin-Democrate. A condus Banca Europeană de Reconstrucții și Dezvoltare de la Londra (1998-2000). A fost ales cel de-al 8-lea director al Fondului Monetar Internațional, funcție importantă ce a deținut-o între anii 2000-2004. Primele lui cuvinte după alegerea sa în funcția de președinte federal au fost: „Germania trebuie să fie o țară a ideilor și să-și recâștige încrederea de altă dată”.

Rodica TROFIMOV
VIP Magazin, noiembrie 2008, nr. 55

ARHITECTUL NICU APOSTOL (1945-2002)

Nicolae Apostol este, fără îndoială, una din personalitățile de autentică valoare, care a dus faima neamului nostru departe de locurile sale natale. Având vocație de creator, prin studii aprofundate și muncă până la extenuare, el devine unul din cei mai străluciți arhitecți ai Sankt Petersburgului – oraș cu bogate tradiții în domeniul arhitecturii și construcțiilor.

S-ar părea că la această temă este dificil să mai uimești pe cineva din fosta metropolă imperială; dar iată că un basarabean excepțional devine într-un timp relativ scurt unul din liderii incontestabili, recunoscuți oficial, ai arhitecturii din Rusia de la sfârșitul sec. XX și începutul sec. XXI.

Nicu s-a născut în anul 1945, în satul Malcoci, Strășeni, în familia lui Ilarion și Ludmillei Apostol (ambii părinți erau pedagogi). După unele date, numele de familie corect ar fi Apostu, nume rar întâlnit în Basarabia, însă întâlnit în imediata apropiere peste Prut, la Strănișești, Bacău, locul de naștere al sculptorului de talie europeană Gheorghe Apostu (1934-1986). Teodor Apostol, fratele mai mic al lui Nicu, plastician, absolvent al Școlii de Arte din Chișinău, mi-a comunicat că ei au multe rude în România, cu care contactează și astăzi.

Copilăria lui Nicu s-a petrecut pe fondul tragicelor evenimente care au avut loc în Basarabia de după război: foametea organizată de către regimul sovietic de ocupație în anii 1946-1947 și reperițiile comuniste din anii 1949-1950.

Între anii 1952-1962 Nicu Apostol este elevul școlii-internat nr. 1, situată la Poșta Veche – o suburbie a Chișinăului, unde l-a avut coleg pe Adrian Cibotaru de la Onițcani, Criuleni, astăzi

arhitect notoriu în Anglia.

Aici ei frecventau lecțiile extrașcolare de artă plastică pe care le predă pictorul și sculptorul Dumitru Rusu-Sevorțov. El a fost acela care le-a trezit pasiunea pentru frumos, fapt ce a contribuit neîndoielnic la soarta lor de mai departe. Ambii au absolvit școala ca elevi eminenți și, în virtutea a ceea ce se numea “îndreptări nominale”, ei au fost trimiși de către Ministerul Culturii la studii în Leningrad. Un lucru demn de menționat: ei știau la perfecție limba franceză, fapt rar întâlnit la noi. Această situație le-a permis, după examenele de admitere, să fie eliberați de frecventarea lecțiilor respective.

Deci, între anii 1966-1970, Nicu și Adrian și-au făcut studiile la Institutul “I. E. Repin” al Academiei de Arte din Sankt Petersburg (pe atunci, Leningrad) în atelierul profesorului A. Barutcev.

Alexei Colâbneac, grafician: “Noi am făcut cunoștință fiindcă era o diasporă moldovenească în Leningrad. În perioada respectivă, Mircea Druc, student la Universitate, era liderul ei. Ne întâlneam cu diferite prilejuri. Nicu și Adrian erau deja formați ca personalități. Ei aveau o nostalgie după creație, se socoteau într-un fel mai dezavantajați față de noi, cei de la sculptură, pictură ori grafică. Dar oricum, Nicu are niște lucrări grafice destul de interesante, iar Adrian Cibotaru, acolo, la Londra, în intervalele când nu are comenzi, își câștigă existența pictând.”

După absolvirea Facultății de Arhitectură, ei revin în Basarabia. Aici erau obligați prin lege să lucreze acolo unde le propunea Comitetul de Planificare. Dar n-a fost să fie așa. În acea perioadă, lipsa de cadre naționale se simțea acut mai ales în domeniu. Și s-a procedat simplu – au fost invitați specialiști din altă parte. Pentru tinerii noștri specialiști s-a găsit de lucru la Combinatul de restaurare al Ministerului Culturii, care de abia se înfiripa. Faptul că ei nu activau în domeniul de specialitate, nu li s-a oferit spațiu locativ și salariile erau mizere i-a dezamăgit și în 1972 ambii părăsesc Chișinăul.

Din acest moment, drumurile lor se despart pentru totdeauna. Adrian Cibotaru se stabilește la Londra, iar Nicu Apostol la Sankt Petersburg. De acum înainte soarta îi va fi legată de acest oraș. Devenind șeful atelierului de proiectări nr. 2 „LenNIIproect”, timp de 25 de ani, s-a ocupat de proiectarea și construirea clădirilor de locuit.

Într-un timp relativ scurt, N. Apostol devine unul din arhitecții proiectanți de frunte, iar lucrările sale adevereau prezența unei individualități scilipitoare de un talent de excepție. Deja primele sale proiecte, realizate în comun cu arhitectul V. M. Tverie au atras atenția specialiștilor. Iată ce scria revista „Stroitelistvo i arhitektura Leningrada” (nr. 12, 1977): «De remarcat înalta calitate a elaborării proiectului» – aceasta a fost hotărârea adoptată de Consiliul de construcție urbanistică a orașului Leningrad, examinând proiectele individuale ale unor blocuri de locuit pentru colaboratorii Academiei de Științe a URSS, executate în atelierul nr. 2 «LenNIIproect» de către arhitecții N. I. Apostol și V. M. Tverie. Clădirile vor fi edificate pe bulevardul Nauki – una dintre magistralele centrale ale sectorului Kalininski.

Cele trei blocuri vor avea 700 apartamente, care vor include: 170 cu o cameră și 270 cu două camere. Apartamentele se deosebesc printr-o planificare îmbunătățită substanțial: sunt prevăzute dulapuri asamblate: și mici depozite. În încăperile de la parter vor fi amplasate: un salon pentru comenzi al Universam-ului, casa teatrală, o cafenea cu înghețată o giuvaiergerie și un magazin de mobilă.

Pentru finisarea fațadelor va fi utilizată cărămidă roșie, iar detaliile vor fi executate din beton facturat. Construcția acestor blocuri de locuit este preconizată să se înceapă în anul 1978.

Conducând atelierul nr. 2 „LenNIIproect”, Nicolae Apostol participă activ la elaborarea detaliată a planificării sectorului Kolomeaga și proiectarea unor obiecte individuale.

Fiind o personalitate activă, Nicolae Apostol lua decizii corecte,

rezolva rapid problemele de creație, de asemenea, participa la concursuri deschise, care, de obicei, se încununau cu succes.

Un moment care ilustrează responsabilitatea și talentul arhitectului este participarea sa la proiectarea unor case în partea istorică a Sankt Petersburgului. Lucrările sale denotă atitudinea grijulie față de mediul arhitectural creat de predecesori. Proporționarea elementelor, îmbinarea lor într-un ansamblu armonios și, nu în ultimul rând, simțul artistic înnăscut a făcut ca imobilele lui să fie o podoabă în centrul istoric al marelui oraș.

În diferite etape, alături de Nicolae Apostol în cadrul vestitului atelier nr. 2 au lucrat arhitecții: V. M. Tverie, V. V. Ivanova, F. N. Apostol (fiul), A. I. Naumov, M. P. Antonov, N. I. Antonova, Iu. M. Pesoțki, S. M. Zelțman, V. I. Kostiukova, P. F. Pamfilov. Dacă efectuăm o mică totalizare, putem conchide că în mare măsură succesul acestui colectiv este datorat talentului neobișnuit și experienței bogate a întemeietorului atelierului, ceea ce a permis ca atelierul nr. 2 să devină o autoritate printre atelierele de arhitectură din Sankt Petersburg.

Profesionalismul și activitatea de creație a lui Nicolae Apostol a fost înalt apreciată de către Guvernul Federației Ruse – în anul 1997 i-a fost conferit titlul de Arhitect Emerit al Federației Ruse. Actul oficial și carnetul care confirma acest titlu era semnat de Boris Elțin.

Vom încerca mai jos să enumerăm câteva dintre lucrările proiectate și construite de arhitectul Nicolae Apostol:

- Substația de pe bulevardul Lesnoi;
- Casă de locuit a Academiei de Științe și Institutului de Radio de pe bulevardul Torez;
- Complexul locativ al Academiei de Științe de pe bulevardul Nauka;
- Planificarea sectorului Kolomeaga;
- Casele de locuit ale S. A. „Leningradskii metaliceskii zavod” în Novodeveatkino și bulevardul Svetlanovskii;

- Proiectul Centrului de afaceri ruso-austriac „Aurora” pe Vasilievskii Ostrov;

- Casa de pe Neva – o casă de locuit a elitei orașului (eminenți oameni ai culturii) pe cheiul Robespierre;

- Proiectul Băncii „Sankt Petersburg”;

- Planul reconstruirii „Perinnâi read” pe strada Dumskaia;

- Centrul de afaceri „Piotr Velikii” de pe Vasilievskii Ostrov;

- Clădirile de pe strada Ceapâghin, Profesor Popov, Monceagorskaia, Mira, bd. Engels, bd. Kostromskii, str. Rașetov, Kurceatov, Șcerbakov, Bolșaia, Monetnaia, Oranikubaum ș.a.

- A participat la elaborarea proiectului monumentului apărătorilor or. Leningrad.

„Odată cu dezorganizarea sistemului sovietic complex de construire, noi am încetat a construi clădiri în serie. Acum clădirile se proiectează și se construiesc după comenzi individuale. Se lucrează greu, dar este cu mult mai interesant. Apropos, și clientul este altul, el insistă asupra confortului și calității arhitecturii.”

N. Apostol, 1998

Însă Nicu nu uita de Moldova – patria sa. În anii deșteptării naționale a românilor basarabeni, la sugestia lui Alexei Colâbneac, unul din inițiatorii concursului pentru noua stemă a republicii, Nicu Apostol din Sankt Petersburg și Adrian Cibotaru de la Londra au trimis la Chișinău câte un proiect al stemei...

În timpul liber își lua un mic concediu ca să vină în Moldova, să-și vadă rudele și prietenii.

Dar soarta i-a fost nemiloasă, o cruntă boală i-a curmat firul vieții la 8 mai 2002, la numai 57 de ani. Ilustrul arhitect a decedat în perioada cea mai fructuoasă a activității sale. În necrologul semnat de conducerea Uniunii Arhitecților din Sankt Petersburg se menționează: „Absolvent al Academiei de Arte din Leningrad, Nicolae Apostol a condus atelierul nr. 2 „LenNIIproect” unde timp de 25 de ani a proiectat și a construit multe obiecte, dând dovadă

de pricepere și talent. El a proiectat sectoare noi ale orașului, păstrând stilul Petersburgului, înscriindu-se organic în spațiul arhitectural al orașului.”

Maestrul a lăsat în urma sa un număr impunător de proiecte de menire economică, socială și culturală. Majoritatea dintre ele fiind realizate, altele urmând a fi propuse spre edificare.

În timpul de față, lucrările în „Atelierul Apostol” sunt dirijate de Filip Apostol, fiul maestrului, care și-a început activitatea de arhitect în 1995. Din anul 1997, Filip devine locțiitorul și coautorul la toate obiectele proiectate. După moartea prematură a tatălui, în luna mai 2002, Filip devine directorul general al „Atelierului Apostol”. Ani în șir, lucrând alături de tatăl său, el a reușit să însușească principalele idei și soluții ale obiectelor arhitecturale și compoziționale în proiectarea și asigurarea cu documentația tehnico-inginerească a procesului de lucru. Filip și-a asumat continuitatea tradiției întemeiate de către tatăl său.

„Atelierul de Arhitectură Apostol” își orientează activitatea în crearea de locuințe cu un grad înalt de confort, care să corespundă deplin dorințelor clienților. Toate creațiile ieșite din „Atelierul Apostol” sunt marcate de o manieră artistică deosebită și calitate înaltă. Arhitectura Petersburgului creată de arhitecții eminenți ai trecutului prezintă cerințe de cel mai înalt grad față de cei care astăzi formează aspectul arhitectural al orașului. Talentul neordinar înnăscut și experiența de ani ale lui Nicolae Apostol și-a lăsat amprenta în frumusețea și armonia arhitecturii orașului Sankt Petersburg. Și ca un tribut adus memoriei sale, atelierul de creație îi poartă numele – „Atelierul de Arhitectură Apostol”, fapt justificat cu prisosință, ceea ce ne face pe noi, conaționali săi, să ne mândrim și să nu-l dăm uitării.

Prietenii lui cei mai apropiați au fost: S. A. Kirpiciov – grafician, directorul Colegiului de Arte Plastice „Nikolai Roerich” din Sankt Petersburg; Igor Urusov – grafician; Dumitru Negreanu – pictor tradiționalist, pământean de-al nostru, stabilit acolo. De ase-

menea, ținea legături strânse cu Ilie Bogdesco pe care-l respecta în mod deosebit. Totuși, cel mai apropiat prieten i-a fost Adrian Cibotaru. Dacă Nicu se trăgea dintr-un neam de intelectuali de la sat, apoi Adrian era din viță de nobili basarabeni – boierii Cristi. Și mai mult chiar, maică-sa, Nina, pare să fi fost rudă cu Ciocolov, care, la rândul său, vine din nobilimea rusească. Până la urmă, Adrian constată, în urma unor investigații, că conacul boieresc de la Teleșeu este proprietate de familie. Printr-un decret acest conac i s-a retrocedat. Fiind opera arhitectului A. Bernardazzi, acest conac se restaurează cu scopul de a-l aduce la formula inițială. Adrian preconizează să amenajeze aici un atelier de gravură.

Un alt Cibotaru – Veaceslav, care locuiește și activează în Sankt Petersburg, – este un om ieșit din comun. A întemeiat o Academie de Arte de alternativă, unde învață vreo 50 de studenți. El este autorul unui tablou de 2500 m² – cea mai mare suprafață pictată din lume.

În general, Sankt Petersburgul are o energie deosebită. Aici, în diferite perioade, și-au făcut studiile basarabeni Ilie Bogdesco, Gheorghe Vrabie, D. Negreanu, Alexei Colâbneac, Mihai Țăruș, Ion Zderciuc, Tudor Cataragă, Costică Crăciun ș.a.

Sava CALABADĂU,
artist plastic

PICTURA LUI NICOLAE GUȚU ȘI VOCILE FIINȚEI

Nicolae Guțu este un român născut în regiunea Tiumen, în 1954, într-o familie de basarabeni din comuna Ulmu, deportați în Siberia. Biografia lui Guțu este pagină de cronică a silniciilor veacului XX. Așadar, Guțu e sortit să poarte în sine oxigen tare, siberian, respirat pe malul râului Irtâș; dar e sortit să poarte și „gena fericirii” de fiu basarabean. După deportare,

familia Guțu se reîntoarce în satul Ulmu, pe aproape de Condrița și mănăstirea Căpriană, lucrată de Ștefan cel Mare, locuri dumnezeiești, chiar dacă pariul Iov le-a înnegurat o vreme.

În 1973, Nicolae Guțu a absolvit Colegiul de Arte Plastice din Chișinău.

În 1976, la 21 de ani, se stabilește în capitala Imperiului, la Moscova. Aici, în

Compoziție. 2000

Compoziție. 2000

paralel cu slujbe sau salahoreli manuale pentru a se întreține, el pictează ascetic și dezlănțuit. Aderă la o grupare artistică nonconformistă moscovită de pe Malaya Gruzinskaya 28, în sălile căreia expune, după 3 ani de lucru consecvent.

Acolo, la Moscova, l-am cunoscut în 1984, venisem la un simpozion internațional. Simpozionul se terminase în Vinerea Mare, dar eu am mai rămas câteva zile, forțând cadrul delegației.

L-am cunoscut pe Guțu chiar în ziua de Paște, așa că întâlnirea cu pictura lui stă sub semnul Învierii. După revoluție, în 1993, pictorul s-a stabilit în București – fascinat de vatră. Căci vatra a luat chip mitologic, măreț, în toți pribegii. Pictorul Guțu s-a stabilit

în vatră exorcizându-și prin artă sentimentul unui nou exil. Dar dacă la vatră tu vii cu jarul propriu, totul e bine! Pictorul are o familie sănătoasă și are o viață de artist special. Zic special, pentru că viața sa este predominant spirituală. Lumea s-a obișnuit cu pictori (și artiști în general) boemi, extravagandanți, vicioși, ciudați sau „personalități accentuate” (cum zic psihologii). Dar Guțu este altfel; el seamănă cu pictorii de icoane de altădată, cei care posteau și se rugau înainte de a începe să picteze. La București, pe Guțu îl întâlnești consecvent la liturgiile din biserica zisă Cărămidari și face asta pentru că nu poate altfel. I-am vizionat expoziția „Metasphaerae”, (în grafie etimologizantă, cum a vrut pictorul) care este un generic potrivit și pentru pictură, și pentru poezia lui Nicolae Guțu. Vitalitatea pânzelor sale e remarcabilă, căci și pânzele de dimensiuni mici sau medii emană forță. Simți o adâncime care vine din sunetul arhetipal, biblic.

Pictorul dă titluri frumoase pânzelor sale, fiind și poet. Pânza „Pastorală astrală” e o compoziție structurată iscusit și cromatic, și tematic: dinspre satul natal spre cosmicitate. O biografie sintetică și idilizată. Dinspre satul Ulmu, cu tot universul rustic, reperat prin simboluri specifice, aparent convenționale, dispuse „fantasmatic”, pentru privitorul grăbit, în realitate sunt dispuse „copulativ”, adică formând un fel de „frază cromatică”, un Logos primar, în stare să fie citit și de vreun mesager din alte civilizații. Și totul pe o pânză mare, pe verticală – ca să sugereze și prin acest element exterior identitatea noastră ascunsă, ascensională.

Treptele de foc. 1990

Temele biblice sunt intim legate de autor și de privitor, nu doar de omul generic (spre care totuși converg), cum ar fi pânzele: „Transfigurare” (Catharsis), „Ridicarea păcatelor”, „Trinis – cântecul Legământului”, „Treptele de foc” (sau Învierea).

Un tablou imens se cheamă „Destrămarea” (Imperiului). Este bazat pe o referință concretă, la istoria Imperiului Rus, care se dizolvă într-o alegorie general umană, o Golgotă a lumii: moartea cristică a Țarului jertfit și canonizat, parte dintr-o finalitate soteriologică, sau salvatoare.

Eva. 1998

Portretele lui Guțu vădese și ele vocația marelui, a arhetipalului. Majoritatea chipurilor sale au ceva de icoană. Fie că sunt reprezentări explicit biblice cum e „Mântuitorul,” „Eva,” „Salomeea” (sau capul lui Ioan Botezătorul); fie că sunt portrete actuale, a vreunui prieten artist. Ochii protagoniștilor au flacăra în ele; chipurile au și strălucirea cafenie a creolelor, dar și

Pieta. 2005

duhovnicirea asceților. Un tablou remarcabil „Turnul Babel” văzut în detaliu, îmi amintește arta sculpturii în bobul de orez, prin fina scrijelire a zecilor și zecilor de figuri - făpturi umane. Ca ideie cosmo-teandrică reprezintă urcușul omului dinspre simțuri spre duh, dinspre instinct spre scara virtuților. În akkadiană,

Babel înseamnă „Poarta lui Dumnezeu”. Pictura în discuție propune trecerea de la ziguratul clasic la scara lui Iacov, chiar dacă treptele acestei scări sunt din carbonul oaselor noastre. Tema „treptelor” și tema generațiilor revine în alte câteva pânze, în special lucrarea „Paternitate”. La bază se află biserica atonită a mănăstirii Căpriană; în vârf este Pater Nostrium; iar la mijlocul galaxiei uman-divine, ca într-o lume amiotică/maternă, stă pruncul – proiecție a închipuirii noastre despre origine și naștere.

Pânzele cu nuanța albastru-ultramarin în stil sfumato au puterea lor de sugestie suprarealistă în vecinătatea dintre corporalitatea omului și materia stelară care ne impregnează. În pictura nonfigurativă a lui Nicolae Guțu, ochiul se bucură ca la ornamentația de pe covorul oriental; sau descoperim ceea ce ne descoperă în general nonfigurativul: că lumea este o succesiune de forme, iluzii sub care se poate străvedea permanența. Pictura lui Nicolae Guțu vorbește cu glasul ființei (iar ființa este țărână și cer), dinspre acel spațiu românesc numit Ulmu, spre acel hiperspațiu numit Imperium Caeleste. Picturile sale sunt, astfel, secvențe dintr-o călătorie inițiatică.

**Vasile ANDRU, scriitor,
București, România**

BASARABEANUL ÎNVEȘNICIT DE BARCELONA – POVESTEA PRIMULUI FOTBALIST ROMÂN CARE A JUCAT LA INTER ȘI BARCA, NICOLAE SIMATOC

Renumita echipă catalană de fotbal Barcelona a decis să aducă un omagiu primului fotbalist român care a evoluat la acest club, în perioada anilor 1950-1952. Originar din Republica Moldova,

mijlocașul Nicolae Simatoc a fost glorificat în România, Ungaria, Italia și Spania.

Lidera fotbalului internațional la nivel de cluburi, gruparea Barcelona și-a manifestat interesul pentru editarea unei monografii și realizarea unui documentar despre activitatea primului fotbalist din spațiul românesc care a îmbrăcat tricoul catalanilor.

Legendarul mijlocaș Nicolae Simatoc, născut la Briceni cu peste 90 de ani în urmă, a avut o carieră sportivă pe cât de interesantă, pe atât de necunoscută pentru microbiștii din Moldova.

Pentru prima dată, numele său a fost adus în prim-plan acum trei ani, când doctorii în științe Boris Boguș și Octavian Țăcu au editat monografia „Fotbalul în contextul transformărilor democratice din Europa de Est. Cazul Ucrainei, României și Republicii Moldova”. La festivitatea de prezentare a lucrării, autorii au vorbit despre fotbalistul Nicolae Simatoc, iar în versiunea engleză,

apărută ulterior, a fost publicat și un capitol aparte dedicat acestui mare sportiv.

A mers pe urmele tatălui

După ce a fost editată monografia în limba engleză, Octavian Țăcu a fost contactat de Silvio Simatoc, fiul regretatului fotbalist. El a transmis autorului cărții că mai multe personalități din anturajul Barcelonei ar dori să-l cunoască și l-a invitat în vizită în capitala catalană.

În vârstă de 61 de ani, feciorul mai mare al galonatului fotbalist s-a născut la Milano, în perioada când Nicolae Simatoc evolua la o altă echipă de calibru, Internazionale.

„Silvio seamănă ca două picături de apă cu tatăl-său: privirea, statura impresionantă de 1,95 metri. Fotbalistul de la Briceni era căsătorit cu o unguroaică pe nume Ethel și mai avea un fecior în Spania, care a murit deja”, a povestit pentru „Adevărul” profesorul universitar Octavian Țăcu. De altfel, doamna Simatoc locuiește și acum la Barcelona.

Potrivit istoricului, cariera fotbalistică a basarabeanului demonstrează că istoria României și a Republicii Moldova nu pot fi separate. „În toate actele fotbalistice el figura ca jucător român, însă la orice echipă, inclusiv la Barcelona, el s-a identificat ca basarabean, accentuându-și naționalitatea oriunde și oricând”, a spus Țăcu.

Academia de fotbal l-a maturizat pe Silvio

Odată cu sosirea lui Nicolae Simatoc în Catalonia, Barcelona a început să devină o forță de temut în fotbalul mondial. În doi ani, cât mijlocașul din Briceni a jucat pentru „blaugrana”, echipa a cucerit cinci cupe. Aici mijlocașul din Briceni a avut ocazia să fie coleg de echipă cu o legendă a fotbalului european și mondial,

ungurul Laszlo Kubala, care, după ce a bifat 186 de meciuri și a marcat 131 de goluri pentru Barcelona, s-a ales cu un monument în fața clubului.

Silvio Simatoc este discipol al Academiei de Fotbal Barcelona și a evoluat în eșalonul secund spaniol. A rămas să evolueze la echipa catalană chiar și în lipsa părinților, care în anii '50 au emigrat în Australia. Pe la 26 de ani, Simatoc-junior și-a încheiat cariera fotbalistică, însă, datorită lui taică-său, a devenit membru al Asociației Veteranilor Barcelonei. Clubul își susține plener foștii jucători și, astfel, după decesul tatălui său, toate înlesnirile de care beneficia Nicolae Simatoc au fost transferate pe numele lui Silvio.

1.000 de euro pentru un cerșetor

Barcelona este un simbol al regiunii catalane. Este mai mult decât un club, este o familie. Silvio Simatoc a povestit oaspetelui din Moldova despre cazul unui fotbalist peruvian care a avut un destin dramatic după ce și-a agățat ghețele în cui. „După ce a jucat mai mult timp în perioada lui Johan Cruyff, jucătorul sud-american s-a întors la Lima și a ajuns un cerșetor care trăia printre tomberoane. Cei de la Barcelona au aflat despre soarta fotbalistului, l-au găsit, i-au cumpărat un apartament în capitala statului Peru și îi plătesc câte 1.000 de euro lunar”, ne-a re povestit Octavian Țăcu.

Un documentar despre Nicolae Simatoc

Una dintre cărțile de vizită ale Cataloniei este, indiscutabil, muzeul clubului Barcelona. Directorul acestui muzeu, Jordi Pena, a fost prima persoană din anturajul clubului care a discutat cu Octavian Țăcu. „Este localul cel mai frecventat din Barcelona. La ora 10.00, când își deschide ușile, în față așteaptă deja vreo

sută de vizitatori. Importanța acestui muzeu e confirmat și de faptul că de la aeroport este o rută directă până la acest muzeu”, afirmă profesorul.

Vizita la muzeul Barcelonei presupune o excursie prin sala cu toate trofeele cucerite de club, vestiarele, sala de conferințe și stadionul propriu-zis. La final, Jordi Pena i-a dezvăluit oaspetelui moldovean scopul principal al invitației pe care i-au lansat-o catalanii: din respect față de aportul adus clubului de marele mijlocăș basarabean, Barcelona vrea să editeze o monografie și să realizeze un film documentar despre viața și activitatea lui Nicolae Simatoc.

Carierea lui Simatoc este o dovadă că istoria României și cea a Republicii Moldova nu pot fi distincte.

***Octavian ȚĂCU, doctor în istorie
Apropo magazin, 12 septembrie 2011***

..

UN DESTIN BASARABEAN

Una este să cunoști din istorie soarta tragică a ținutului românesc dintre Nistru și Prut, trecut de atâtea ori de sub o stăpânire sub alta (1812, 1918, 1940, 1941, 1944), și cu totul altceva să percepi aceste translații din perspectiva oamenilor care le-au trăit și a căror existență a fost răvășită de ele. O bună călăuză pentru dobândirea acestei imagini ne oferă cartea lui Boris Buzilă, *De-a v-ași ascuns. Un destin basarabeian* (Curtea Veche, București, 2009). Copilul născut în 1929 în satul Seliște din vecinătatea Orheiului va sesiza de timpuriu atmosfera specială a locului: “Dincolo de hotarul pe care mulți îl considerau a fi nu numai al României, ci și al Europei civilizate, începea spre Est, misterios și amenințător, necunoscutul”. Circulă insistent zvonuri despre faptele de cruzime ale bolșevicilor, unii fugari trec Nistrul și își caută de lucru prin gospodăriile localnicilor. Dar pecetea secolului de ocupație țaristă (1812-1918) se mai păstrează încă sub diferite forme. Nepotul îi spune mătușii “tiotea”, formula de reverență este cea rusească (Anastasia Mironovici, Constantin Alexandrovici), adulții vorbesc între ei rusește când nu vor să fie înțeleși de copii. Nume sau diminutive ca Tamara, Tatiana, Aniuta, Natașa sunt utilizate frecvent. “Uneori m-a bătut gândul, mărturisește autorul, să scap de prenumele meu de cneaz și de țar rus, să mă despovărez de el... Mă incomoda excesiva lui transparență și... xenofonie”.

La 28 iunie 1940, în urma ultimatumului sovietic, Basarabia este smulsă din trupul României. Detalii de tot felul, unele amare, altele hazlii, conturează atmosfera momentului. Preotul satului, care până atunci îi pomenise în slujbe pe episcopul de la Chișinău și pe regele Carol al II-lea, “nu știa ce vlădică trebuie pomenit acum și se întreba dacă este sau nu cazul să-l pomenească pe Stalin”. Intrarea în Orhei a trupelor sovietice n-are nimic triumfal

sau solemn; soldații “arătau ca niște ființe epuizate și indiferente, fețe placide, inexpresive”, iar un popă salută Armata Roșie dintr-o șaretă trasă de un cal orb. Mătușa memorialistului, din teama de a nu-și pierde postul de învățătoare (se trăgea din neam de preoți), își îngroapă mama fără slujbă religioasă. Doi ofițeri NKVD (“Comisariatul Norodnic pentru Trebile Dinăuntru”), afișând maniere civilizate, vin să-i caute pe fugarii de mai an: “De noi nu scapă nimeni, de fugit pot să fugă, dar de scăpat – net!” Școlarii, la reluarea cursurilor primesc noile manuale. “Toate erau cartonate și emanau miros grețos de clei de tâmplărie, făcut din ciolane de cal mort”. Alfabetul latin este înlocuit cu cel chirilic, iar transcrierea tale quale a rostirii “norodului” îl substituie pe “bine” cu “ghini”, pe “vin” cu “jin”, pe “cine” cu “șini”... O carte de cântece, tipărită dincolo de Nistru, “începea cu Internaționalul (!) tălmăcit în moldovenește: Sculaț voi roghi flămânzi din lumi/ Sculaț, la muncă osândiț!/ Ni șerbi mintea înșiuatî/ Di lupti mari sântem gătiț!” Simultan cu puterea sovietică, își fac apariția și cozile. “Nimic nu se obține fără coadă! Chiar și odicolonul rusesc cu parfumul său nepereche, care împreună cu duhoarea de benzină arsă, de proastă calitate, și cu cea de mahorcă alcătuiau odoarea inconfundabilă a noului regim”. Unii cetățeni sunt expulzați din orașe și-și caută adăpost la țară. Printre ei, un anume Fiodor Egorâci, rusofil notoriu, “făcuse parte din anturajul bătrânilor vâicăreți și nostalgici, care suspinau după împărăția rusească și începuseră să se iluzioneze cu gândul că bolșevicii nu erau chiar așa de fioroși precum li se dusesse vestea. Trezirea la realitate e cruntă: “I-am așteptat, ticăloșii! Ia ih jdal, merzavți! ș...ț Și care mi-a fost răsplata?! M-au dat afară din oraș. M-au pus pe drumuri la bătrânețe.”

La 22 iunie 1941, izbucnește războiul, marcat din primele zile de evenimente înspăimântătoare. În pragul retragerii, rușii incendiază Orheiul, iar ulterior evreii care nu apucaseră să fugă sunt scoși din oraș – de nemți, de români? – și secerăți cu mitraliera. O ploaie torențială umflă apele unui pârâu și urnește din loc cadavrele. “Trupurile împușcaților erau goale. Nu-ți puteai

da seama dacă fuseseră despuiate de îmbrăcăminte înainte de a fi început potopul sau apa le smulsesse hainele în timp ce le rostogolea la vale”. Atrocități asemănătoare se vor produce chiar sub ochii memorialistului: “Foștii dughenari, micii comercianți evrei de la noi din sat au fost adunați și ei de jandarmi, îndată ce frontul s-a mai îndepărtat spre Răsărit, duși în pădurea codrului și împușcați”. Victimele n-au fost îngropate, ci lăsate pradă câinilor hămesiți și profanatorilor de cadavre. “Mă întreb și nu mă încumet să răspund cu da dacă măcar pe unii dintre consătenii mei, care i-au despuiat de haine pe împușcații din pădure, îi va fi muștrat conștiința”. Revenirea Basarabiei sub administrație românească îi permite mătușii autorului (“nu-i voi mai spune de-acum încolo tiotea!”) să-i facă maică-sii, la un an după deces, convenita slujbă funerară. Memorialistul devine elev al liceului din Orhei, unde colegii se grupează în două tagme opuse: “Cei ce se refugiaseră în regat, cu părinții, la venirea rușilor, formau gașca nobilă. A doua era a celor care rămăseseră sub ocupație”, stârnind astfel semne de întrebare și hrănind suspiciuni. Pentru aceeași “vină”, unii funcționari publici sunt sancționați sau retrogradați. “Tribunalele de depistare a antiromânismului au fost privite de basarabienii care au trecut prin fața lor ca o dureroasă frustrare și ca o nemeritată ofensă”. În primăvara lui 1944, apropierea frontului și teama de a nu cădea din nou sub ocupație determină plecarea familiei în refugiu. “Ne-am pomenit refugiați, cuvânt care s-a ținut scai de noi multă vreme, lucrând asupra destinului nostru, la început în bine, mai târziu aproape numai în rău”. După armistițiul de la 23 august, basarabienii ce-și părăsiseră “baștina” trec prin încercări grele. “Exact la două luni după ce ne-am tot întreat pe ce bază puteau să pună rușii laba pe noi, a început marea hărțuială. Căreia avea să-i urmeze marea vânătoare de repatriabili”. Numai omenia șefului de post din comuna de pe Valea Sebeșului unde se refugiase familia memorialistului o ferește să ia drumul întoarcerii; căci aceasta i-ar fi fost soarta dacă omul providențial “nu ne-ar fi trimis vorbă să dispărem din sat, ca să poată raporta că ne-a pierdut urma”. Dar spaima că ar putea fi chemați la

vreo “comisie de repatriere” va mai dăinui aproape un deceniu. Boris Buzilă își va continua studiile liceale la Alba Iulia, iar apoi va urma cursurile Facultății de Filologie din București (secția limba și literatura rusă), absolvite în 1953. Ironia soartei îl va readuce pentru o vreme, simbolic vorbind, în imperiul din care fugise: ca “rusist” cu diplomă, va fi repartizat la Serviciul “Cartea Sovietică” al Bibliotecii Academiei, alimentată generos, în anii aceia, cu totalitatea tipăriturilor din marea țară vecină și prietenă. “Trebuia să fii nebun să crezi că puteau să existe cititori care să vină la Biblioteca Academiei Române să consulte o carte despre creșterea renilor în tundră sau a câinilor de tracțiune (de sanie) dincolo de Cercul Polar, sau să se intereseze de colecția ziarului *Kâzâl Kârgâzstan*. Primeam cu sutele și cu miile asemenea cărți și asemenea ziare exotice. Volumul de amintiri se întregește cu două Addenda. Prima dintre ele, *Sub cinci redactori-șefi la România liberă*, o contribuție notabilă la istoria presei românești dintr-un răstimp de patru decenii, pune în relief darul de portretist al autorului, viziunea sa echilibrată și convingătoare, dozarea judicioasă a umbrelor și luminilor. Cea de-a doua, *Nomenclaturistul din familia mea*, ne readuce la tema esențială a cărții, cea a “destinului basarabean”. O verișoară a autorului, rămasă în U.R.S.S., se căsătorise cu un înalt funcționar al aparatului de stat sovietic. Personajul manifestă o bună înțelegere a situației basarabenilor și chiar compasiune față de ei: “Cu oamenii ăștia se întâmplă ca și cu nemții. Unii sunt în democrație, alții dincolo, în federală. Dramele războiului!” Ce funcție avusese enigmaticul Vasili Ivanovici memorialistul va afla abia după decesul lui, din necrologul publicat în *Izvestia*: fusese general-maior de justiție și președintele Colegiului Militar al Tribunalului Suprem al U.R.S.S. “Valurile capricioase și imprevizibile ale timpului” îl aduseseră pe basarabeanul refugiat în relații de rudenie cu șeful supremei instanțe represive a statului din care evadase!

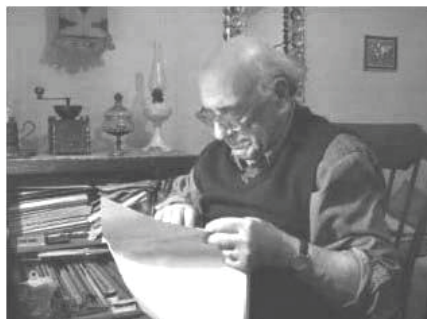
Ștefan CAZIMIR

România literară, 2009, nr. 14

GALIA MARIA GRUDER ȘI BURSCHI GRUDER

În primele zile ale anului 2011, editura CNI Coresi din București a publicat o nouă carte sub semnătura celor doi decani ai cărților pentru copii: Galia Maria Gruder și Burschi Gruder – „Flor un fluture cutezător”. Galia Maria Gruder și Burschi Gruder reprezintă un cuplu renumit de autori care au încântat generații după generații prin cărțile dedicate celor mici și celor mari de-a lungul zecilor de ani. Așa cum am mai menționat, cu prilejul prezentării altor cărți, acești doi artiști au avut fiecare cariere deosebite în domeniile lor. Împreună a fost considerat unul dintre cele mai populare tandemuri creative din literatura pentru copii care, mai mult, au reușit să se completeze reciproc cu talent și afecțiune.

Originară din Basarabia, scriitoarea Galia Maria Gruder are o dublă specializare: Facultatea de Chimie Industrială de la Politehnică și Facultatea de Litere din București. Două specializări, două pasiuni îngemănate: literatura și știința. Activitatea sa științifică în domeniul cristalelor dure și metalelor neferoase a fost evidențiată prin numeroase comunicări științifice și publicații de specialitate în țară și în afara acesteia, i-a permis publicarea unor cărți precum *De la silex la diamante sintetice* (Ed. Tineretului, 1960), *Povestea unui cristal de sare* (Ed. Tineretului, 1967), *Familia diamantului* (Ed. Științifică, 1968), *Strălucire și destin: o istorie a pietrelor prețioase* (Ed. Tritonic, 2000), *Cartea aurului* (Editura Humanitas, 2003), *Cartea nestematelor* (Editura Humanitas, 2003), *Istoria fascinantă a pietrelor prețioase* (Tritonic, 2007), *Darurile Lumii Noi* (1492 – 1992) (Trei Iezi Cucuieți, 1994).

(Foto de Galia Maria Gruder)

Cărțile pentru copii scrise de ea au fost ilustrate cu talent și pasiune de soțul său Burschi Gruder.

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, graficianul Max Emanuel (Burschi) Gruder, s-a născut la data de 16 mai 1928 la Cernăuți, din părinți originari din Bucovina. Imediat

după război, a absolvit Politehnica din București, secția mecanică. Încă din perioada studenției, s-a evidențiat ca ilustrator de cărți și reviste pentru copii, adevărată pasiune care a durat aproape 70 de ani. Burschi Gruder este menționat în *Istoria benzii desenate românești 1891-2010* autori Dodo Niță și Alexandru Ciubotariu, Editura Vellant, 2010; *Dicționarul benzii desenate din România*, autori Dodo Niță și Virgil Tomuleț, Editura MJM Craiova, 2005; în *Dictionnaire de la bande dessinée roumaine*, 2008, autori Dodo Niță și Mircea Arapu, și este considerat unul dintre inovatorii stilului de bandă desenată din România, fiind, în fapt, decanul acestui gen de ilustrație din România. A plecat dintre noi în 2010 într-o zi de noiembrie, la București. Aflându-se sub tipar, cartea „Flor un fluture cutezător” a apărut la scurt timp după dispariția lui Burschi Gruder, în ianuarie 2011. Cartea cuprinde trei povești în versuri dedicate lui Flor: „În frumoasa luna mai/Flor ajunge în Hawaii”, „Flor – un fluture artist/Și curentul fluturist”, „Căsătoria fluturelui Flor / Și întâlnirea cu un șoarece tenor”. Sunt povești fermecate moderne pentru toate generațiile.

Îmi amintesc de aceste desene înainte de a fi trimise la editură, așteptând cuminiți într-un sertar din atelierul artistului. Luminoase, încrezătoare, în haine noi de culoare, mi-au rămas

multă vreme în memorie. Așteptau o editură pe măsura acestui mare talent.

Am aflat mult mai târziu incredibila poveste a fluturului Flor, după ce „*fluturile nostru a rămas fără tată*”. Mi-a fost dezvăluită de Galia Maria Gruder:

„S-a întâmplat într-o dimineață luminoasă și rece de primăvară. În timpul iernii terminasem de scris cele trei povești despre fluturile Flor. Le reciteam acum, așezată la biroul din camera mea. Soțul meu desena la planșetă, în atelierul alăturat.

- Vino aici, m-a chemat. Avem un musafir.

- Nu m-am prins, am răspuns. Știu că e 1 aprilie.

- Nu glumesc, crede-mă. Vino mai repede!

Într-adevăr, nu era o glumă. Ceea ce am văzut mi s-a părut însă neverosimil și așa îmi pare încă și acum: pe geamul atelierului ședea, cu aripile desfăcute, un fluture superb. Nu s-a ferit când ne-am apropiat să-L admirăm.

- Nu se teme de noi. De unde a venit oare?

- Poate a avut crisalida pitită după vreo mobilă din casă... s-a născut aici și ne ia drept părinții lui!

- Să-i dăm drumul afară.

L-am luat în palmă, soțul meu a deschis larg fereastra și în cameră a năvălit un val de aer rece.

- Drum bun, fluture, i-am spus. Ai parcul în față.

Dar lui nu i-a plăcut răcoarea de afară și, în loc să-și ia zborul, a început să urce repede pe brațul meu, în sensul opus ferestrei. I-am respectat alegerea și fluturile a rămas cu noi. L-am botezat Flor și i-am făcut «casă» provizorie într-o cutie de pantofi pe care am perforat-o ca să aibă destul aer. I-am cumpărat zambile de la florăreasa mea. Când vremea s-a mai încălzit, l-am scos la soare, în balcon și, până la urmă, Flor s-a decis să aleagă libertatea. Ne-a fost dor de el... îmi vor aminti de Flor poveștile predate la Editură, ilustrate de soțul meu.”

Am încă prin casă, o cutie mare, mare de culori, din partea colegei sale de redacție, Lise Marin și a mea. Din nefericire, astă-toamnă nu am reușit să i-o ofer înainte de plecarea sa neașteptată.

Oftez privind acest fluture plin de culoarea marilor anotimpuri – ale prieteniei și tinereții –, care a reușit să deschidă tuturor cititorilor aripile viselor, grație unui Artist mare – de o discreție și o eleganță sufletească remarcabile –, și care, mai ales, a reușit să-și păstreze sufletul de copil zeci și zeci de ani. Dar, așa cum spuneau și părinții lui Flor, (...) „*așa-i rânduie în natură – /În puține zile atinge vârsta matură, Iar când frunzele prind să se scuture/Se termină și viața de fluture...*”

Burschi Gruder a plecat dintre noi să coloreze stelele și aripile fluturilor-artiști.

Deplin încrezător, ne-a lăsat în semn de adio ultima sa carte a poveștii lui Flor, alături de toate cărțile și desenele sale, mirabile deseme ale talentului unei vieți de OM.

burschi.webs.com

REFUGIAȚII BASARABENI ȘI BUCOVINENI ÎN BANAT (1944-1951)

O aventură nereușită

Vitregiile istoriei au făcut ca Banatul să intre în contact cu români având origini foarte îndepărtate și cu care până în momentul respectiv nu avusese decât foarte puține tangențe. Este vorba de exodul basarabenilor și al celor din nordul Bucovinei provocat de invaziile sovietice din 1940 și, mai ales, din 1944, când o parte însemnată a acestora și-a găsit adăpost în regiunea noastră. După cum atestă mărturiile lor de peste timp, Banatul s-a dovedit o gazdă ospitalieră, însă totul s-a terminat după preluarea puterii în țară și în regiune de către comuniști. De atunci, și viața nou-veniților s-a transformat într-un calvar.

Cele două valuri de refugiați basarabeni și bucovineni au diferit destul de mult prin modul de organizare. Ultimatumul sovietic din 1940 a luat total pe nepregătite autoritățile române, astfel încât ele nu au reușit să organizeze o refugiere în ordine a celor doritori și nici nu au putut fi retrase cadrele cele mai devotate țării din cele două regiuni. Din această cauză, exodul a îmbrăcat un caracter de totală dezordine, iar cei care n-au putut pleca la timp au suferit cumplit de pe urma represiunii sovietice. Numeroasele gropi comune găsite în 1941 de autoritățile române, în care mii de arestați fuseseră aruncați după execuții sumare și acoperiți cu var, fiindu-le scoși ochii, tăiate nasul, urechile sau organele genitale, atestă din plin aceasta. (1) În schimb, în vara lui 1944, autoritățile antonesciene au organizat și executat din timp un program de salvare și de retragere în țară a celor mai bune cadre naționale care mai existau în cele două provincii. În special intelectualii au primit din timp repartiții în alte zone ale țării, în acest moment

un loc important căpătându-l Banatul. Din vara lui 1944, înainte de 23 august, acesta a devenit un primitor loc de refugiu pentru basarabeni și bucovinenii retrași din fața urgiei staliniste.

Anatol Musceleanu scria: „*Pentru învățători, ministerul a stabilit județele în care se vor refugia. Părinții mei au primit o repartitie pentru stabilirea în județul Timiș-Torontal.*” (2) Totuși, dacă autoritățile și-au făcut datoria față de nou-veniți, populația locală era încă stăpânită de o puternică confuzie, lucru relatat de refugiata Natalia Rusu: „*Dacă vorbim însă despre Durere, atunci să-i completăm imaginea cu o filă, așa cum a fost trăită dincoace de Prut. Ni se spunea «refugiați». Deși Țara ne-a primit și ocrotit ca pe fiii săi, noi aveam un statut al nostru. Am fost repartizați într-un sat germanic din Banat. Nemții, oameni cu gospodării cuprinse, ne întrebau nedumeriți cum ne-am putut lepăda agoniseala și am plecat în necunoscut. Oare am avut ceva acolo, acasă? (Peste 5-6 luni au învățat și ei lecția asta crudă, când au plecat în Germania). Multă lume ne privea cu suspiciu, cu prea puțină simpatie, oamenii nu pricepeau de cine și de ce am fugit. Au înțeles treptat, după 23 august.*” (3)

Politica începută înainte de 23 august 1944, de a așeza noii locuitori în satele predominant germane din Banat cu intenția de a schimba raportul etnic în favoarea românilor a continuat și mai târziu. Mulți locuitori germani au fugit la rândul lor din fața trupelor sovietice, plecând odată cu Wehrmacht-ul, iar o mare parte dintre cei rămași au fost deportați în U.R.S.S., în ianuarie 1945. Prin legea agrară dată de guvernul Groza în martie erau confiscate toate terenurile și proprietățile membrilor minorității germane, care deveneau practic muritori de foame. Pe suprafețele confiscate au fost împroprietăriți alți locuitori, dintre care unii aduși de la mari distanțe, inclusiv basarabeni și bucovineni refugiați. Dar paralel cu vânătoria germanilor, autoritățile sovietice de ocupație îi căutau și pe aceștia, pe care doreau să-i „repatrieze”, considerându-i „cetățeni sovietici”. Cei identificați

erau duși direct în Siberia! Toate aceste evoluții pot fi urmărite chiar în descrierile lor.

Basarabeni și bucovinenii care au izbutit să obțină documente false, din care să nu rezulte originea lor de pe teritoriul „sovietic”, au beneficiat de un răgaz de câțiva ani, însă trăiau permanent în pericol de a fi descoperiți și „repatriați”, armata sovietică staționând în continuare în România. În cazul celor așezați în Banat, o grea lovitură a survenit în iunie 1951, când toți cei instalați pe fâșia de 25 km de la frontiera iugoslavă au fost deportați în Bărăgan, la fel ca și mulți localnici. Proporția lor, după cum o atestă cifrele oficiale, era deosebit de mare în rândul deportaților. Astfel, dintr-un total de 40.320 de persoane duse în Bărăgan, 8.477 au fost basarabeni și bucovineni și 3.557 macedoromâni veniți din Cadrilater în aceleași circumstanțe. (4) Procentual, numărul însumat al acestora atingea 29,84% din cel total al deportaților în Bărăgan.

Refugiatul basarabean Vasile Calestru relatează: *„În vara anului 1944 familia mea s-a refugiat în România. În anul 1947 am plecat în Banat și ne-am stabilit în comuna Lovrin, jud. Timiș. Am fost împroprietăriți, totul decurgând normal, până în vara anului 1951, când a început calvarul vieții noastre.*

Atunci, în iunie 1951, aveam doar 8 ani, când în miez de noapte ne-am trezit cu «oameni» înarmați, care în câteva ore ne-au îmbarcat ca pe vite, fără a avea dreptul să ne luăm bunuri de strictă necesitate, și timp de două săptămâni am călătorit, sub pază, fără a ști încotro ne îndreptăm (se șoptea cu groază: Siberia!). Când, în sfârșit, credeam că am ajuns la destinație, în gara Fetești am fost din nou încărcăți în camioane și aruncați în plină câmpie a Bărăganului. Aici, la Lătești, a urmat o luptă crâncenă pentru supraviețuire, fără acoperiș, fără hrană și apă (Borcea, brațul Dunării, era la circa 2 km), fără siguranța zilei de mâine.” (5) Familia sa avea să rămână acolo până în 1959.

Natalia Rusu își amintea: „Așa au trăit oamenii, cu frica în sân, temându-se și de umbra lor; se ascundeau când într-o localitate, când în alta, schimbându-și mereu adresele, ca să li se piardă urma. Cu timpul lucrurile păreau că s-au liniștit și au intrat pe un făgaș quasinormal. A izbucnit însă conflictul cu Tito. Era în 1949. Atunci refugiații, locuitori în Banat, socotiți ca posibili trădători, au fost mutați și repartizați din nou prin toată țara, în localități cât mai îndepărtate de granița cu Iugoslavia. Părinții mei au ajuns unul în Neamț, unul în Prahova.” (6)

O refugiată din nordul Bucovinei, Aurelia Vlad Sabie, povestește: „Și ne-am dus în Banat. O venit soțu acasă, acolo în Oltenia, și ne-am dus. S-a dus la București, am făcut acte pentru colonizare, și am plecat. Era înspre toamnă, se culegea porumbu atuncea. Ne-am dus în Banat la sfatu popular, comuna Șandra, și ne-a dat o căsuță, o cămăruță, iară la un neamț bătrân, Riderkuhn Iosif, și după aia în primăvară ne-a dat pământ. Stăteam cam greu acolo, avea și omu, săracu, numai o bucătărioară, cămăruța ne-a dat-o nouă, după aceea ne-o dat în altă parte.

Ne-a împroprietărit cu 5 hectare. Satul era numai nemți. Le-a luat tot, tot. Au, săracii oameni, tot au luat de la ei, până la urmă le-a luat și grâu. Veneau și luau din pod, ce-aveau cereale, din grajd vacile, porcii... Doamne, ce frică ne era și nouă!

Erau și moși acolo, care i-a colonizat. Aștia erau răi tare, care îi persecutau pe nemți. Noi nu, că și noi eram care am lăsat averea acolo...

Am trăit acolo până în '51. După ce ne-o luat pe noi, or făcut colectiv. Începuse prima tovărășie. Vai și-amar! Parcă, când mi-aduc aminte! Mereu mi-aduc aminte, parcă de vreun an, doi. Da de ce trebuia noi să pășim așa ceva! Tinerețea toată ne-am petrecut-o între așa chinuri!” (7)

Trebuie să menționăm că la deportarea basarabenilor și bucovinenilor din Banat în Bărăgan au colaborat și unii localnici, inclusiv germani, care îi întâmpinaseră cu ostilitate pe noii

„coloniști”, cum îi denumeau. Această ostilitate din partea germanilor a crescut din momentul împrăștiării nou-veniților pe pământurile confiscate de la ei. De aceea, mulți localnici ajunseseră să îi denunțe autorităților pe basarabeni și bucovineni, în unele localități întocmindu-se chiar liste suplimentare cu persoane destinate deportării!

Nu toți au fost duși în Bărăgan. S-a văzut mai sus cazul Nataliei Rusu. Ceva asemănător i s-a întâmplat și familiei lui Anatol Musculeanu. Acesta își amintea mai întâi cum reușiseră să fugă din Basarabia: *„În gară era o îmbulzeală nemaivăzută. Familiile stăteau înghesuite, păzind lucrurile împachetate în cele mai diverse și fanteziste lăzi, plase, sacoșe, boccele. Mulți se rătăciseră și se căutau, țipând numele celor pierduți. Copiii întrebau părinții unde merg.”* (8) Haosul a continuat după urcarea în tren: *„Începu o adevărată luptă pentru ocuparea locurilor. Noi am ocupat un compartiment împreună cu o altă familie. Bagajele au fost așezate peste tot. Deși nu a mai rămas loc nici ca să pui un ac, multe lucruri au fost abandonate pe peron și pierdute pentru totdeauna.”* (9)

Din Banat, vor ajunge la Bacău: *„Familia mea ajunsese la Bacău din întâmplare. În anul 1951, când au avut loc marile deportări în Bărăgan, mama mea a primit și ea domiciliu forțat într-o comună din creierul munților din Moldova. După moartea tatucului Stalin, a fost «reabilitată» și a fost reintegrată în Bacău.”* (10) În 1956, bănațenii s-au putut întoarce din Bărăgan, însă basarabeni și bucovinenii nu au mai revenit în Banat, unde nu mai aveau nimic. Deloc întâmplător, toți martorii aici citați au domiciliat în continuare în alte zone: Anatol Musculeanu la Bacău, Natalia Rusu la Roman, Vasile Calestru la Huși, iar Aurelia Vlad Sabie, împreună cu familia, au rămas permanent în localitatea din Bărăgan în care fuseseră deportați: Fundata.

Este adevărat că în Banat au mai rămas o serie de basarabeni și bucovineni, în special dintre cei care nu locuiau în apropierea

graniței iugoslave. Aceștia s-au putut evidenția de-a lungul timpului și au contribuit la bunul mers al lucrurilor în regiune. Aceași Natalia Rusu aprecia: „*Ținuta demnă și cinstită a basarabenilor i-a ferit însă de multe. Avem mândria să declarăm că din punct de vedere profesional nu li s-a putut reproșa nimic. Ei s-au caracterizat prin competență profesională, bogată pregătire de specialitate, conștiinciozitate și disciplină. Pentru aceste înalte însușiri au fost promovați în posturile ierarhice superioare, unde s-au achitat cu cinste de munca ce le revenea.*” (11) Nu în ultimul rând, un avantaj pentru ei a fost cunoașterea limbii ruse, în special pentru perioada primilor ani ai comunismului.

Aceasta a fost scurta și neplăcuta experiență bănățeană pentru mulți basarabeni și bucovineni refugiați până aici de teama înaintării armatei sovietice, care, nu după mult timp, i-a ajuns și în Banat. Pentru ei a fost doar o amânare de scurtă durată a calvarului. Datorită condițiilor speciale din epocă, Banatul nu și-a putut onora renumele de loc primitiv și de model de conviețuire, cum fusese până atunci și cum avea să fie și ulterior, când alte valuri de români au pătruns în regiune. Pentru basarabeni și bucovinenii alungați într-un mod atât de brutal, Banatul a rămas un simplu episod în peregrinările lor și o amintire care nu le face prea multă plăcere nici peste ani.

Note:

1. Mărturii cumplite în acest sens pot fi citite, de exemplu, în lucrarea *Basarabia 1940*, Chișinău, 1991, p. 189-198 și 202-208.
2. Anatol Musceleanu, *Pielea lui Stalin*, Bacău, 2007, p. 67.
3. *Basarabia 1940*, p. 200.
4. Miodrag Milin, Liubomir Stepanov, *Golgota Bărăganului pentru sârbii din România 1951-1956*, Timișoara, 1996, p. 186.
5. Gheorghe Buzatu, *Mareșalul Antonescu în fața Istoriei*, vol. II, Iași, 1990, p. 401.
6. *Basarabia 1940*, p. 201.

7. Smaranda Vultur, *Istorie trăită – Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan 1951-1956*, Timișoara, 1997, p. 342-343.
8. Anatol Musceleanu, *op. cit.*, p. 67.
9. *Ibidem*, p. 69.
10. *Ibidem*, p. 76.
11. *Basarabia 1940*, p. 201.

Mircea RUSNAC,
doctor în istorie

DIONISIE BĂDĂRĂU, BASARABEANUL AJUNS UNUL DINTRE AȘII SERVICIILOR SECRETE ROMÂNEȘTI (1897-1966)

Dionisie Bădărașu (n.1897-
d.1966), ofițer de informații,
șeful Centrului de Informații H,
România

Participarea Armatei române la războiul Germaniei împotriva Uniunii Sovietice (1941-1945), a urmărit eliberarea teritoriilor Basarabiei și a nordului Bucovinei, ocupate de sovietici în vara anului 1940. Campania militară pentru unitățile române a continuat și la est de Nistru, în vederea zdrobirii totale a inamicului. Pe tot acest parcurs, informațiile necesare planificării și desfășurării operațiunilor militare, au fost procurate și furnizate de câteva structuri informative românești, plasate pe Frontul de Est.

Unul dintre cele mai importante servicii era Centrul de Informații „H”, specializat în activități informative și contrainformative, aparținând Secției a II-a a Marelui Stat Major al Armatei române, iar pe front, cea mai îndelungată perioadă, s-a aflat în subordinea Armatei a III-a române.

Deoarece activitățile de culegere a informațiilor necesitau cunoașterea limbilor rusă și ucraineană, Centrul a fost încadrat, în mare parte, cu originari din Basarabia, Bucovina și Transnistria. Șeful Centrului era basarabeanul Dionisie Bădărașu – unul dintre așii serviciilor speciale românești – despre care vom vorbi în continuare.

S-a născut la 18 octombrie 1897, în satul Cremenea, com. Stoicani, jud. Soroca, în familia lui Ifim și Pelaghia Bădărău. Încă până la Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918), la 9 februarie 1918, a fost primit în cadrele Armatei române, cu recunoașterea gradului de sublocotenent, avut în Armata țaristă. S-a dedicat activităților informative, avansând până la funcția de șef al Centrului de Informații „A” de la Cernăuți, al Serviciului Secret de Informații al Armatei române (SSIAR), condus de remarcabilul Mihail Moruzov. A fost un ofițer de informații extrem de indicat pe granița româno-sovieto-poloneză, căci cunoștea specificul rusesc, fiind născut în granițele Imperiului țarist și făcând și armata la ruși. Cunoștea limbile rusă și ucraineană.

În iunie 1940, în urma anexării Basarabiei și a nordului Bucovinei de către URSS, cele două centre informative ale Armatei române de pe granița de est – „A” de la Cernăuți și „B” de la Chișinău – s-au evacuat în dreapta Prutului. Au revenit exact peste un an de zile, în urma campaniei eliberatoare a Armatei române.

Chiar din prima zi a reinstalării la Cernăuți, colaboratorii Centrului „A” au luat măsuri pentru identificarea propriilor agenți, trimiși în 1940/1941 cu misiuni în URSS și care nu s-au reîntors, precum și a colaboratorilor localnici și a celor rămași pe loc ai serviciului de spionaj sovietic. Au fost identificați mai mulți agenți (sau presupuși agenți) sovietici. O parte dintre ei au fost lăsați în libertate pentru a fi exploatați informativ de Centru. Astfel, evreul Herdan din Cernăuți, bănuțit a fi agent sovietic și comunist, a fost lăsat „*liber*” ca să identifice și să comunice Centrului unde se ascundeau cei care pe timpul regimului sovietic s-au manifestat contra intereselor Statului român și au servit regimul de ocupație. Pentru a nu fi stingherit în executarea misiunii sale, i s-a dat o „*dovadă*” în care se specifica că se află la dispoziția Centrului „A”, în interesul cercetărilor. Deoarece autoritățile civile de la Cernăuți nu au fost informate despre această misiune discretă, „*eliberarea*” lui Herdan a stârnit un adevărat scandal. În a doua jumătate a lunii iulie 1941, Alexandru Rioșanu, Împuternicitul

Generalului Antonescu pentru administrarea Bucovinei eliberate, scria pe adresa Președinției Consiliului de Miniștri următoarele: „*Vă rugăm nu mai permiteți venirea în Bucovina a Maiorului Bădărău. Domnia Sa a pus în libertate pe comunistul Herdan, eliberându-i un bilet scris*”. Situația a fost clarificată puțin mai târziu chiar de maiorul D. Bădărău, care a explicat că „*eliberarea*” lui Herdan s-a făcut exclusiv în interes de serviciu, iar învinuirile ce i s-au adus sunt nefondate.

Acest scandal a izbucnit în timpul când D. Bădărău lipsea din Cernăuți. Era plecat în interes de serviciu la Botoșani, de unde nu a mai revenit la postul său din capitala Bucovinei. Nu s-a reîntors la post, nu din cauza intervențiilor lui Al. Rioșanu la București, ci deoarece a fost necesar într-o altă funcție – la 18 iulie 1941, a primit ordin să se ocupe de organizarea și conducerea Centrului de Informații „*H*” al Marelui Stat Major al Armatei române. Acesta urma să fie un eșalon mobil, care va însoți unitățile militare române pe front, fiind abilitat cu misiuni de asistență informativă și contrainformativă pentru acestea. A mai fost cunoscut pe front sub denumirea de „*Biroul Lt. Colonel Dionisie Bădărău*” sau „*Detașamentul Lt. Colonel Dionisie Bădărău*” (denumirea de „*Detașament*” o găsim în anul 1944, când a fost transformat în unitate operativă).

La conducerea Centrul „*H*”, Dionisie Bădărău s-a aflat pe parcursul întregii campanii antisovietice, activând la est de Nistru și Bug, în Crimeea și în regiunile din apropierea Caucazului, iar în faza finală a războiului, în Transnistria și Basarabia, reușind să obțină informații valoroase, necesare comandamentelor române și germane, referitoare la: Armata sovietică, ungară, germană și română, starea de spirit a populației civile din Ucraina, Crimeea, Kuban, situația din alte regiuni ale Uniunii Sovietice și România etc.

La 20 iulie 1941, maiorul D. Bădărău și ajutorul său, căpitanul O. Prodan, se aflau la Lipnic, jud. Soroca. Erau în desfășurare ultimele preparative pentru organizarea Centrului „*H*”, după care au urmat activitățile din nordul Transnistriei.

La 4 noiembrie 1941, Comandamentul Armatei a III-a a fost scos din operațiile de la nord de Marea Azov și dus la Tiraspol, unde a luat în subordine marile unități care asigurau securitatea teritoriului dintre Nistru și Nipru. Centrul „H” a fost retras și el de pe front și încadrat în Centrul de Informații „A”, aflat la Cernăuți. Doar acum maiorul D. Bădărău revenise la Cernăuți, preluând conducerea centrului de informații de acolo.

Continuarea operațiilor militare contra Armatei sovietice, a necesitat intensificarea eforturilor informative. Așa că, la 25 aprilie 1942, Marele Stat Major a emis Instrucțiunile pentru organizarea și funcționarea Centrului „H”, conform cărora, Centrul se reorganiza începând cu data de 1 mai 1942, la Cernăuți, prin dedublarea Centrului de Informații „A”, urmând a fi atașat Comandamentului Corpului 6 Armată, „*ca organ specializat în informații, privind Rusia Sovietică*”.

După această remobilizare, zona de acoperire a Centrului de Informații „H” a devenit mult mai vastă decât în trecut, creându-se subcentre informative plasate în sectoare unde nevoile operative o cereau. A crescut și numărul funcționarilor, D. Bădărău avându-i în subordine pe: maiorul Theodor M. Botezatu (zis Izvoreanu), șef de subcentru; maiorul în rezervă Dumitru Bogos, șef de subcentru, fost șef al Statului major al Armatei Republicii Moldovenești (1917-1918), fost prefect de Lăpușna (1918-1920), fost Secretar general al Internelor în Basarabia (1921) și ministru al Basarabiei (1922), fost primar al municipiului Chișinău (1931-1934) și deputat în trei legislaturi în Parlamentul României; maiorul Ștefan I. Velescu, ajutor al șefului Centrului „H”; maiorul în rezervă Ștefan Berechet, șef de subcentru, profesor universitar (la Universitatea din Iași), doctor în litere și drept, reputat teolog român; maiorul Vasile Patriche, șef de subcentru; căpitanul Onisifor M. Prodan, ajutor al șefului Centrului „H”, șef de subcentru; căpitanul Boris Manole, șef de subcentru; căpitanul Grigore Cononovici, ajutor, apoi șef de subcentru; căpitanul în rezervă Emil Popp, fost șef al Subcentrului Soroca al Centrului „B” (1941), apoi ajutor al șefului

Centrului „H”, șef de subcentru al Centrului „H”; căpitanul Boris Erhan, ajutor și șef de subcentru; căpitan Leonida Petrescu, șef de subcentru; sublocotenentul în rezervă Roman Biscop, șef de subcentru, translator de limbă rusă, profesor de istorie; sublocotenentul în rezervă Clipa Alexe Dimitriu, ajutor de subcentru; sublocotenentul în rezervă Stan Cucu, ajutor de subcentru, profesor de istorie, etc., etc. (o bună parte dintre ei fiind de origine basarabească și bucovinească).

În cadrul Centrului „H”, D. Bădărău a impus o atmosferă camaraderească, însă domnea o ordine strictă, orice abatere fiind pedepsită; la 30 iulie 1942, lt.-colonelul D. Bădărău îi făcea cunoscut submaistrului militar Constantin Neculcea „*că vă pedepsesc cu două zile închisoare, pentru motivul că a-ți fost găsit în ținută necuviincioasă în timpul programului [de lucru – n.a.]*”; la 28 martie 1944, D. Bădărău a dispus prin rezoluție: „*Pedepsesc pe Caporalul Ciorbea cu 25 lovituri [pentru că a pierdut actele de bord ale mașinii de serviciu pe care o conducea – n.a.]. Ordin Maiorului Bogos să execute pedeapsa conform instrucțiunilor (în prezența medicului)*”; la 11 iunie 1943, șeful Centrului „H” a înaintat garnizoanei Simferopol pe sergentul major Mircea Boiențiu, spre a executa o pedeapsă de 4 zile închisoare, „*pentru faptul de răspuns obraznic și neexecutare de ordine*”.

Centrul „H”, înaintând odată cu armatele de operațiuni spre est, a avut mai multe sedii în orașele cucerite, dar în fiecare, pe hol, era afișat un „Aviz”, care anunța că „*Informațiuni în legătură cu serviciul se va cere numai subsemnatului sau ajutorului. Nu țineți personalul de vorbă, pentru a nu-l expune la pedeapsă. Șeful Detașamentului Lt. Colonel /ss/ D. Bădărău*”.

Salariul colaboratorilor Centrului „H” varia (în dependență de funcție și misiunile avute) între 1.500-12.000 lei în mai 1943 și a crescut odată cu inflația la 3.000-15.000 lei în iunie 1944. După cum reiese din unele documente, D. Bădărău primea în afara salariului și o alocație de refugiat din Basarabia din 1940.

În afara salariului, personalul Centrului primea lunar drepturi

la țigări „*Mareșal Antonescu*” (câte 620 țigări pe lună; ostașii nefumători primeau drepturile de tutun în bani), drepturi la săpun (câte 200 g.), rom (între 0,5-1 litru), ciocolată (între 2 și 5 buc.); mai rar lămpi electrice cu dinam, efecte etc. Doar ofițerii și subofițerii puteau procura băuturi alcoolice.

În teritoriul sovietic cucerit, Centrul „*H*” a reușit să recruteze mai mulți agenți-informatori și să creeze o bună rețea informativă. Printre acești agenți erau: Asan Ametovici Abdurametov (numele conspirativ – „*Asfadurov*”), Inestulo Mohametjanovici Angalacev, Kanafia Mohametjanovici Angalacev, Liuba Nikolaevna Lombroza, Valentina Nikolaevna Ivakina, Alexandra Ivanovna Alenikova, Nadejda Nikiforovna Znakovskaia ș.a. Ei întocmeau rapoartele în limba rusă. Tot rusește semnau și în bonurile de primire a salariului. Erau remunerați în mărci germane de ocupație, dar în afară de aceasta, primeau alimente și erau scutiți de muncile obligatorii impuse de autoritățile germane.

În primăvara-vara anului 1943, se făceau mari cheltuieli pentru misiuni externe în regiunea Taman. Către luna mai 1943, în folosul Centrului „*H*” activau agenții externi Rotundu, Zaiț (nr. 13 A.E.) și Otto (nr. 11 E.N.), iar în luna august se alătură și Motâleok (nr. 15 H.E.). Acțiunea contrainformativă era desfășurată de agenții Leon, Osman (nr. 302 B.E.), Morosov, Asan, Nicolae Engalâkov, Anatolie Engalâkov și Petre Mihailov (nr. 3 I.H.).

În luna iunie 1943, în acțiunea contrainformativă, în afara agenților sus-menționați, s-a mai implicat Colea Nicolaev (nr. 5 I.H.), Anatolie Egorov (nr. 7 I.H.), Alexandru Asfadurov (nr. 1 I.H.) și Ialta (nr. 13 I.H.). În această lună s-au depus eforturi pentru cercetarea unei organizații subversive descoperite în Crimeea. În regiunea Simferopol – Feodosia, în iunie 1943, acționa agentul A. Glușcenco. În august a activat agenta Leonida (nr. 17 H.I.). Către luna octombrie 1943, cheltuielile informative vizează în special regiunea Melitopol.

La sfârșitul lunii noiembrie 1942, lt.-colonelul D. Bădărău a avut de suferit de pe urma unui accident rutier (produs pe timp de

noapte, când luminozitatea era scăzută din cauza obligativității camuflării luminilor), iar la 1 decembrie 1942, a fost dus pentru îngrijiri la Kamensk (tot corpul îi era contuzionat). La scurt timp starea lui s-a agravat, medicul colonel Manu dispunând, în dimineața zilei de 5 decembrie, internarea lui în spital pentru investigații. Avea dureri de cap și o febră de aproape 40 grade Celsius. Lt.-colonelul a rugat să nu fie înștiințată familia aflată la Cernăuți. La 14 decembrie, D. Bădărău a luat un concediu de 30 zile și a plecat la Cernăuți pentru refacere completă. Conducerea Centrului, potrivit dispozițiilor Secției a II-a, a fost preluată de căpitanul Onisifor Prodan. Cât timp s-a aflat la Cernăuți, colegii de la Centru se interesau în permanență de starea sănătății lui și-l rugau să le comunice familiilor lor că „*noi toți suntem sănătoși*”.

La începutul lunii iulie 1943, Lt.-colonelul D. Bădărău iarăși intervenea la M.St.Major pentru „*un concediu de 30 zile cu începere de la 26 Iulie 1943, pentru o cură de stomac la Slănic Moldova*”. În lipsa lui, serviciul urma să fie asigurat de maiorul Vasile Patriche, care, după cum spunea D. Bădărău, „*este în măsură să mă înlocuiască pe tot acest timp*”. La începutul lunii septembrie 1943, D. Bădărău a revenit din concediu.

Pe parcursul activității sale la conducerea Centrului de Informații „H”, D. Bădărău a colaborat pe linie de serviciu cu diverse autorități civile și militare, cu organele de poliție și informații române și germane. Relații ceva mai dificile a avut cu reprezentanții SSI de pe front, cauzate în mod firesc de concurență, care nu rareori a provocat multe situații neplăcute (se acuzau reciproc precum că un serviciu de informații își asumă competențele celuilalt, că unul muncește pentru bunul mers al operațiunilor militare, iar celălalt îl spionează și raportează la București despre activitatea primului etc.).

Preluarea ofensivei de către Armatele sovietice, începând cu anul 1943, a afectat nu numai moralul ofițerilor și trupeii unităților combatante, dar și a funcționarilor Centrului „H”. Tot mai mult creștea nervozitatea. La 15 mai 1943 „*Biroul Căpitan O. Pro-*

dan” informa că „Astă noapte am fost bombardați timp de o oră. Era un infern, au căzut peste 150 bombe, majoritatea în jurul comandamentului”. A doua zi, la 16 mai 1943, înserând lista cu cele necesare subcentrului (bani, lichid pentru frână, amortizoare etc.), ținea iarăși să sublinieze că „Din cauza bombardamentelor pe aci viața a devenit foarte încordată”.

În pofida condițiilor dificile de pe front, subcentrele „Biroului Lt. Colonel D. Bădărău” acționau intens în vederea obținerii informațiilor despre inamic. La 23 iulie 1943, căpitanul E. Popp relatea despre eforturile sale depuse în acest sens: „Fac tot posibilul ca evenimentele de pe front să vă fie raportate la timp și de când am venit, nici o singură zi nu am stat acasă. În fiecare zi sunt pe la unitățile germane...”.

După ce s-a retras inițial la Galați (aprilie 1944), Centrul „H” a revenit la Chișinău, având în vedere faptul că frontul s-a stabilizat. Cele trei subcentre din subordine urmau să acționeze pe direcțiile: 1) Orhei – Chișinău – Hâncești, 2) Tighina – Tarutino – Bolgrad și 3) Cetatea Albă – Tătărași – Ismail.

Situația politico-militară era dezastruoasă. Ofensiva sovietică nu mai putea fi oprită. În Basarabia, după evacuarea administrației românești (martie-aprilie 1944), „Biroul Lt. Colonel D. Bădărău” era printre puținele instituții care mai reprezentau autoritatea românească din acest teritoriu (cu partea de nord deja ocupată). În această situație, „Biroul” trecea peste limitele competențelor sale informative și contrainformative, încercând să rezolve problemele basarabenilor rămași în teritoriul dintre Nistru și Prut, privind actele de abuz ale ostașilor români și germani, eliberarea diverselor dovezi și adevăruri. Cu certitudine că, în acele clipe grele pentru românii transnistrieni, pentru Bucovina și Basarabia, pentru întreaga Românie, Dionisie Bădărău trecea prin momente sentimentale deosebit de grele, alături de sutele de mii de români transnistrieni, basarabeni și bucovineni, care erau cuprinși de drama comună a pierderii avutului, apropiatilor, a locurilor natale strămoșești. Dionisie Bădărău trecea prin momente grele, când

teritoriul în care s-a născut și a trăit, pentru care a luptat și până la urmă s-a sacrificat, era pe cale să fie înstrăinat. În acele zile de primăvară a anului 1944, localitatea unde s-a născut era deja ocupată de trupele sovietice, era ocupat și Cernăuțiul unde și-a petrecut mulți ani din viață, era în curs de ocupație întreaga Basarabie și Românie. Eforturile de a opri inamicul erau zadarnice.

În condițiile în care pierderea teritoriului Basarabiei și nordului Bucovinei era iminentă, Centrul „H” a primit dispoziții privitoare la organizarea cât mai urgentă a unei rețele de observatori onorifici, recrutați din zonele de frontieră, din rândul românilor de încredere, buni patrioți și „*cu posibilitatea de a ști, a simți și a afla tot ce se petrece în jurul lor*”.

În agenturile județene din Basarabia acționau agenții: Nicolae Ghiorghiu din com. Puținței Mari, jud. Orhei; Constantin Munteanu din com. Drăgășani, jud. Bălți; Ion Marian, agent extern; Emil Orban; Gheorghe Dumbrăveanu și Nicolae Zbârnea din com. Slobozia Doamnei, jud. Orhei; Teodor Șerban din Chilia Nouă; Ciobanu; Moșânga din Tiraspol; Nadejda Korneli din Simferopol; Vera Popp din jud. Orhei, Gheorghe Roadedeal din com. Cornova, jud. Bălți și Dionisii Crăsnășanu din com. Cornova, jud. Orhei, toți trei evacuați în com. Gavriilești, jud. Bălți; Paraskovia Evtușenko, care a fost evacuată împreună cu maiorul Velescu la vest de Nistru; Janna Russakova, agentă germană din Simferopol.

Pentru actualizarea și completarea datelor despre dispozitivul trupelor sovietice, în noaptea de 25-26 mai 1944, agentul Crap (nr. 43 H.E.) a fost trecut în teritoriul ocupat al Basarabiei. Tot atunci au fost trecuți peste linia frontului și agenții Bolentin (nr. 47 H.E.) și Mircea (nr. 41 H.E.), care aveau misiuni de o durată mai lungă, (agentul Mircea nr. 41 H.E.) a fost trimis în misiune externă în regiunea Nord Orhei.

În condițiile extrem de dificile, când ocupația sovietică era iminentă, munca de recrutare a agenților devenea tot mai grea. Lt.-colonelul D. Bădărău era nemulțumit de recrutările care se făceau și de perspectivele ce le ofereau acești agenți, menționând

că „*Echipele improvizate din elemente slabe, neverificate și fără gând de sacrificiu nu pot da niciun rezultat, ba chiar din contra ne vor demasca și încurca întreaga activitate informativă*”. Propunea recrutarea elementelor inițiate în astfel de activități și organizarea lor în grupuri, deoarece numai astfel „*se va putea garanta un lucru informativ de calitate*”, în caz contrar, dacă se vor păstra vechile procedee de lucru, „*vom fi mereu depășiiți de evenimente*”.

Pe de altă parte, în situația dificilă în care se aflau serviciile militare informative (cu un randament relativ scăzut), șeful Centrului remarca faptul că „*atmosfera grea ce ni s-a înfățișat [la consfătuirea organelor informative de la București – n.a.], că ar domni în jurul organelor informative în sferile superioare ale Marelui Stat Major (...), creează descurajare și greutate în executarea misiunilor ce avem*”, propunând la un moment dat, desființarea acelor organe informative (a centrelor de informații).

Pe parcursul activității sale, Centrul de Informații „H”, condus de lt.-colonelul D. Bădărău, și-a adus o reală contribuție la cunoașterea diverselor chestiuni de interes pentru Comandamentul suprem al Armatei române și conducerea Statului român. Printre studiile și notele elaborate de Centrul de Informații „H”, au fost: Dare de seamă asupra operațiunilor armatelor sovietice din campania actuală (19 august 1941); Nota informativă nr. 15, privind operațiunile Armatei sovietice de pe frontul Niprului, din fața Armatei a III-a române (13 septembrie 1941); Sinteza nr. 43, privind operațiunile din partea de Vest a ținutului Krasnodar (august 1942); Nota informativă nr. 41, privind atitudinea populației din Crimeea față de Armata de eliberare a generalului Vlasov (10 iunie 1943); Sinteza informativă nr. 167, asupra situației Armatei sovietice, a potențialului și posibilităților de reușită în acest război (30 decembrie 1943); Nota informativă nr. 203, referitoare la unele măsuri luate de administrația sovietică în teritoriile recucerite și efectul lor asupra stării de spirit a populației (24 ianuarie 1944); Nota informativă nr. 207, asupra unităților

Armatei sovietice din Republica Autonomă Bureat-Mongolă (24 februarie 1944); Nota informativă nr. 220, prezentând scurte informații despre femeile din Armata roșie (24 februarie 1944); Organizarea Statului Major al Partizanilor ucraineni (aprilie 1944); Nota informativă nr. 5, prezentând date despre unele mari unități sovietice aflate în dispozitivul de luptă pe Nistru, între Glinnoie și limanul Nistrului (28 aprilie 1944); Nota informativă Nr. 13, asupra situației frontului sovietic de pe cursul inferior al Nistrului (14 mai 1944); Nota informativă nr. 15, referitoare la situația militară din nordul și centrul Basarabiei (16 mai 1944); Nota informativă nr. 24, referitoare la organizarea Frontului III Ucrainean și la alte informații cu caracter militar (21 mai 1944); Nota informativă nr. 27, referitor la situația militară din nordul Transnistriei și Basarabiei (24 mai 1944); Sinteza informativă Nr. 44, asupra inamicului de pe cursul inferior al Nistrului și din Basarabia de mijloc (15 iunie 1944) etc.

Un șir de note s-au referit la: organizarea unei brigăzi independente de tancuri sovietică; organizarea unei companii de pistoale-mitralieră și a serviciului de gaze sovietic de la regimamentele de infanterie; organizarea unei brigăzi de infanterie independente sovietice sau din compunerea unui corp de armată și a unui batalion de pușcași; organizarea companiilor de pedepsiți sovietice; organizarea unui regiment de vânători sovietic; descrierea aparatului de lansare a proiectilelor Ivan Groznâi; înființarea liceelor militare în URSS; organele politice din Armata roșie; o unitate de pedepsiți sovietică; caracteristicile noului tanc sovietic T-34 modernizat; organizarea unei brigăzi independente de tancuri sovietice; modul de recrutare a personalului pentru unitățile de tancuri sovietice; companiile speciale de pază și intervenție de pe lângă Comandamentele de Armate și Fronturi sovietice; organizarea unor unități de artilerie antitanc sovietice; scurte date despre artileria divizionară sovietică; detașamentele de baraj sovietice; unitățile de instrucție și de marș sovietice; organizarea și funcționarea Batalionului 19 Mine independent

sovietic de pe lângă Frontul III Ucrainean; trupele de geniu din Armata sovietică și alte informații cu caracter militar; Divizia 1 Gardă debarcare aeriană sovietică; Regimentul 48 Gardă aviație sovietică dislocat la Tomașpol (Transnistria); înființarea diviziilor de debarcare aeriană sovietice; serviciul de poliție și control din spatele frontului sovietic; organizarea Diviziei 6 Gardă debarcare aeriană etc.

De asemenea, Centrul „H” a întocmit nenumărate note telegrafice-fulger, înaintate comandamentelor române și germane de pe front, precum și Marelui Stat Major, despre activitatea inamicului din fața frontului.

În ziua de 6 august 1944, în conformitate cu dispozițiile Secției a II-a a Marelui Stat Major, lt.-colonelul D. Bădărău a predat la Chișinău conducerea Centrului „H” maiorului Th. Botezatu, fiind numit șef al Centrului de Informații „T”, constituit prin dedublarea Centrului „H” și aflat pe lângă Comandamentul Armatei române de la Bacău.

După căderea regimului antonescian (23 august 1944), D. Bădărău a participat ca ofițer de informații la campania Armatei române pe frontul din Vest, împotriva Germaniei naziste și a aliaților ei. Continua să fie încadrat în Marele Stat Major al Armatei române, în funcția de șef al Biroului 1 din Secția a II-a, pentru coordonarea activității informative. La un moment dat, semna actele chiar ca șef al Secției a II-a Informații a Marelui Stat Major al Armatei române, apoi în calitate de șef al Secției a II-a a Comandamentului Armatei a IV-a române.

La 6 iunie 1945, lt.-colonelul D. Bădărău urma să se prezinte la București, la Ministerul Apărării Naționale, fiind chemat de ministru. Trei zile mai târziu, la 9 iunie 1945, Marele Stat Major a primit același ordin – ca lt.-colonelul D. Bădărău, revenit din concediu (la 27 mai 1945), să se prezinte la București. La 12 iunie însă, Marele Stat Major informa Ministerul Apărării Naționale că lt.-colonelul încă nu a revenit din concediu.

Despre ceea ce s-a petrecut cu D. Bădărău în perioada 1945-

1946, nu prea dispunem de date. Știm însă, din cercetările preliminare ale familiei – a doamnei Camelia Doru, nepoata de soră a colonelului D. Bădărău, – că pe data de 29 decembrie 1946, a fost ridicat de trei civili (printre care și comisarul de poliție Gheorghe Mihăilescu) de la domiciliul său din Caracal și dus la sediul poliției din oraș. Peste o jumătate de oră după plecarea lor, comisarul Georgescu a venit la domiciliul colonelului Bădărău din str. F. Engels nr. 3, pentru a-i cere soției, Ecaterina Bădărău, schimburi pentru soț.

Plecată la sediul poliției, Ecaterina Bădărău nu a reușit să vorbească cu soțul și, după 45 de minute de așteptare, a fost anunțată de șeful Siguranței locale, colonelul Georgescu, că ar trebui să plece acasă, întrucât soțul ei „*a plecat cu mașina din oraș*”.

Aceste informații sunt extrase din declarația Ecaterinei Bădărău, pe care a dat-o în ziua de 9 august 1952, când în mod paradoxal, autoritățile române făceau „*eforturi*” pentru a-l găsi pe soțul ei, în vederea aducerii lui în fața instanței de judecată, fiind învinuit de comiterea crimelor de război.

Procesul instrumentat de instanțele de judecată românești a început în 1951, în lipsa inculpatului și s-a încheiat la 18 august 1955, când s-a pronunțat sentința definitivă: Tribunalul Capitalei Republicii Populare Române, Colegiul III Penal, l-a condamnat pe Dionisie Bădărău la „*10 ani temniță grea, 10 ani degradare civică și confiscarea întregii averi*”.

Între anii 1951 și 1955, cât a durat procesul, instanțele de judecată din București au trimis nenumărate ordine de aducere și citații pe numele lui D. Bădărău, atât la domiciliul lui, cât și la sediul Tribunalului Poporului din Caracal, la miliție, la penitenciarul Jilava, la procuratura generală etc., întrucât inculpatul era de negăsit.

Există însă documente (dosarul P 8284 de la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității) din care rezultă că Procuratura era informată despre faptul că Dionisie Bădărău a fost ridicat de organele Securității Statului și că „*se află în URSS*”.

Ce s-a întâmplat exact cu Dionisie Bădărău după ridicarea sa de către Securitate și predarea către URSS, rămâne deocamdată necunoscut (nestudiat). Din informațiile deținute de familie, sovieticii nu au reușit să-l convingă să lucreze pentru ei, motiv pentru care a fost internat într-un lagăr de reeducare din Siberia.

Interesant este că, în septembrie 1956, se afla în capul unui tabel nominal „*privind deținuții C.[ontra]R.[evoluționari] ce fac parte din lotul URSS și care se află în Penitenciarul Gherla fără acte legale de deținere*”. Deci, în 1956 se afla din nou în țară, în penitenciarul Gherla, deținut „*illegal*” și evident nebeneficiind de grațiere. A mai trecut pe la penitenciarele Jilava și Iași.

A supraviețuit lagărelor și închisorilor comuniste din URSS și România, fiind eliberat în septembrie 1957. În decembrie a suferit o paralizie la domiciliul din Caracal și după câțiva ani chinuitori, în 1966 s-a stins din viață și a fost înmormântat la cimitirul din Caracal.

Decorații: Coroana României în grad de Cavaler (14 noiembrie 1922); Steaua României în grad de Cavaler (23 ianuarie 1931); Coroana României în grad de Ofițer (31 decembrie 1932); Virtutea Militară de pace, cl. 1 (8 mai 1936); Centenarul Regelui Carol I (5 mai 1939); Cruciada împotriva Comunismului, cu bareta de argint Doneț (1 aprilie 1942); Coroana României, cl. 4 cu spade și panglici de Vânător de Munte (17 august 1942); Semnul Onorific pentru serviciul militar de 25 ani împliniți (24 martie 1943); Steaua României, cl. 4, cu spade și panglici de Vânător de Munte (13 septembrie 1943); Campania de Iarnă 1941/1942 (18 noiembrie 1943); Vulturul German, cl. 1 cu spade (20 martie 1944).

Pavel MORARU,
Revista Axa, 2009, nr. 16

ARHITECT DR. ALEXANDRU BUDIȘTEANU: BASARABENII NU AU TRECUT PRIN ISTORIE, CI ISTORIA A TRECUT PRIN EI..

În cea de-a III ediție a proiectului „În 20 de ani”, Basarabeni.ro l-a avut ca invitat special pe dl doctor arhitect Alexandru Budișteanu. În prima parte a dialogului, dl Budișteanu ne povestește despre amintirile dumnealui din copilăria petrecută în orașul Bălți, începutul celui de-al Doilea Război Mondial, 28 iunie și venirea sovieticilor, eliberarea Basarabiei de către români, refugiarea în Transilvania... Amintiri cutremurătoare și experiențe inedite, toate în prima parte a dialogului!

Ana Cristiuc: Bine v-am găsit, domnule Budișteanu, în cea de-a treia ediție a media-proiectului „În 20 de ani” !

Alexandru Budișteanu: Îmi pare bine, mă simt onorat, particip la această discuție cu mare plăcere!

Ana Cristiuc: Domnule Budișteanu, dvs. v-ați născut în România, în județul Bălți, povestiți-ne ce amintiri aveți despre oraș din timpurile copilăriei dvs.?

Alexandru Budișteanu: Trebuie să vă corectez că nu m-am născut în județul Bălți, m-am născut în Județul Iași. De ce? Pentru că, după Primul Război Mondial, a fost o hotărâre foarte înțeleaptă: ca o parte din județele de lângă Prut, conform tradiției și împărțirilor administrative vechi, să țină parțial de județele de

partea cealaltă a Prutului. De exemplu: județul Botoșani și județul Iași aveau o porțiune pe partea stângă a Prutului. Acea porțiune, care era la Pârlița, în Basarabia, făcea parte din județul Iași, deci în actele mele scria județul Iași. Totul a fost bine până prin anii '50 când, fiind student, am mers să-mi schimb buletinul de identitate. Întrebat de ofițerul de poliție: „Ia ascultă, tovarășe, ca să mergi la Pârlița îți trebuie pașaport sau nu?”. Eu am răspuns: “Da, îmi trebuie!”. Iar el: „Eram sigur! Pa! Născut în URSS”.

Așa, brusc, am devenit născut în URSS. La părinții mei în acte permanent era scris: “Născut în URSS”. Tatăl meu era din județul Bălți, iar mama mea era din județul Tighina. Eu am devenit născut în URSS cu întârziere. Deci, m-am născut în comuna Pârlița, județul Iași, apoi județul Bălți. Acolo s-au cunoscut părinții mei, care erau profesori la gimnaziul din oraș. Eu am petrecut în Bălți copilăria și o parte din adolescență. Am amintiri foarte frumoase din perioada aceea, era perioada României Mari. La Bălți am avut o viață frumoasă, acolo am început studiile primare și liceale. Am avut norocul să fiu elev la un liceu de elită – Liceul “Ion Creangă”, liceu foarte bun din acea perioadă. Pe lângă români în oraș traia și o populație evreiască destul de importantă, erau și alți străini, dar foarte puțini. Nici pe departe nu se compară situația de atunci cu cea de astăzi.

În acele vremuri, tatăl meu lucra la Administrația Financiară, el terminase Facultatea de Științe Fizico-Chimice de la Universitatea din Iași. Mama mea a terminat studiul Limbii Franceze tot la Universitatea din Iași. Așa s-au cunoscut și așa au ajuns profesori la Pârlița, unde m-am născut eu.

În această existență frumoasă și liniștită a venit ca un trăsnet știrea din 27 iunie, când am aflat de la radio că URSS a prezentat un ultimatum României să-i retrocedeze Basarabia și o parte din Bucovina de Nord ca un fel de compensație că a fost sub stăpânire românească. A fost un întreg dezastru pentru noi. Sigur că aveam intenția să ne refugiem, dar a existat o problemă: sovieticii deja

ajunseseră cu trupele la Prut și, fără a respecta condițiile așa-zisei retrageri, controlau trecerea peste Prut. În asemenea situație, tatăl meu nu a vrut să riște pentru că el fusese ofițer în armata țaristă – lucru care din fericire nu s-a știut, nici eu nu știam. Atunci, tata a zis să rămânem pe loc. Nu aveam bogății, nu eram exploatare și am rămas pe loc. Am avut multe probleme, stând un an de zile sub ocupația sovietică. Am văzut primele deportări. Știu cum este să te trezești dimineața și să constăți că vecinii de pe partea dreaptă și stângă au dispărut, au fost deportați în Siberia și după aceea nu-i va mai vedea nimeni niciodată.

Vreau să mă refer la un lucru foarte supărător și dureros – anume faptul cum s-au retras armatele române în anul 1940. De fapt, am scris aceste lucruri în cartea mea “Între istorie și judecata posterității” pe care am și publicat-o. A fost un șoc mare pentru noi: brusc totul s-a schimbat, s-a trecut la alfabetul chirilic, am devenit parte a RSSM.

Mi-aduc aminte: când s-a trecut de la alfabetul românesc la cel chirilic și la limba rusă, nimeni nu a ținut să ne întrebe ce credem noi, în 24 ore s-a făcut trecerea. Iar acum când s-a pus problema revenirii la alfabetul latin, tot basarabeni, săracii, se văicăreau cum o să învețe să scrie.

După un an, în 1941, a început războiul și vreau să fie foarte clar înțeles că noi am fost eliberați! Când aud acum spunându-se că fasciștii români au ocupat, au năvălit în pământul sfânt al Uniunii Sovietice, mă minunez! Ce minciuni? Ce povești sunt astea? Adică era o ocupație legitimă, și ilegal au intrat românii să ocupe Basarabia și sovieticii au trebuit să se apere?! Când am auzit că președintele Voronin a depus flori la punctul de graniță, unde 2 grăniceri sovietici au murit, apărându-se de ocupația români... am rămas fără cuvinte.

Am fost confruntat de la o vârstă foarte fragedă cu istoria. Eu am o vorbă: *basarabeni nu au trecut prin istorie, ci istoria a trecut prin ei!* A fost destul de dur să fac cunoștință cu asemenea

răsturnări de situație și să fiu învățat de mic că trebuie să-ți ții gura și să fii foarte atent ce faci! Deja, când am ajuns în '44-'45, noi știam ce o să fie și mă uitam cu compasiune la ceilalți.

Alexandru Rîșneac: Domnule Budișteanu, povestești-ne, vă rog, mai în detaliu despre perioada din 28 iunie 1940 când au venit sovieticii și, foarte important, reacția populației din 1941, când au venit românii să-i elibereze de sub Imperiul sovietic. Să fie foarte clar, precum spuneți dvs.!

Alexandru Budișteanu: La vârsta mea de 83 de ani sunt într-o situație când nu am de ce să nu spun adevărul! Să mă judece istoria și contemporanii!

Adevărul este următorul: În 1940, când a venit ca un trăsnet această noutate că vin rușii, lumea a ieșit pe stradă să se întrebe ce se întâmplă. Am avut surpriza neplăcută ca o parte din populația din Bălți să-i întâmpine cu flori și bucurie pe ruși. Trebuie să o spun că aceștia erau evreii din oraș. Trăisem foarte bine cu ei, nu aveam probleme și deodată brusc s-au declarat comuniști din ilegalitate.

Alexandru Rîșneac: Credeți că au făcut-o din frică?

Alexandru Budișteanu: Nu! Care frică? Din nici un fel de frică, ci doar din dorința de a ajunge la putere! În toate instituțiile, în toate locurile erau la conducere nou-veniții sovietici și alături de ei erau 2-3 evrei, care explicau cine-i om rău și cine-i om bun! Tata a avut norocul că lucra la Administrația Financiară și unul dintre evrei l-a caracterizat că fiind „хороший человек” și a rămas pe loc.

Nu am să uit perioada aia penibilă când evreii se repezeau la soldații români și strigau: “Țiganilor, hoților!”. Au fost scene oribile. Evreii erau dornici să învețe limba rusă, pentru a accede la putere. Cel mai interesant este ca, după 2-3 luni, umblau pe străzi și ziceau: “Cum ne-am păcălit noi? Când scăpăm de ăștia?”. Ei deja se dumiriseră înaintea noastră. Noi ne puneam problema cum să ne acomodăm....? Ei deja se lămuriseră! Evreii sunt cu un pas

înaintea noastră – asta-i adevărul! Evreii se descurcă politic de minune! Moldoveanul e mai încet, până se gândește... până nu stiu ce! Țsta a fost adevărul, noi eram îngroziți, evreii erau fericiți! După aia lucrurile s-au așezat, dar am avut multe necazuri. Mama a devenit profesoară de limba rusă, iar tata a fost dat afară de la Administrația Financiară din motivul că nu știa să producă cremă de ghetete, fiindcă nu mai venea nimic de la centru. Noi am avut foarte multe lipsuri atunci. Tata zicea că o să încerce să facă, dar nu are din ce! „O să o facem din funingine, ca să fie neagră, am găsit seu, dar dați-ne o substanță dezinfectantă ca să reducă râncezirea pielii!” Sovieticii au zis: „Ce? La români făceai, dar acum nu te pricepi să faci?!” Și așa l-au dat afară!

După aia a venit 1941. Noi am fost eliberați! Au fost bombardamente, noi ne-am refugiat la sat, în Moara de Piatră și nu am să uit niciodată bucuria pe care am avut-o când au venit primii soldați români. Tot satul îi aștepta. Sovieticii s-au retras că nu puteau face față. Mi-aduc aminte că într-o după amiază au apărut 2 soldați români și toată lumea s-a dus la ei, îi priveau și zâmbeau. A fost o treabă atât de sinceră și atât de frumoasă. “Domnilor, să vă dăm ceva de mâncare?” Iar ei: “Nu vedeți că aici e război!” și s-au dus mai departe! A doua zi au trecut nemții în camioane. Mergeau ca la plimbare! Ei erau după marile victorii din occident și ziceau că războiul ăsta nu-i mare scofală! „Treaba-i scurtă! Dacă ar fi drumurile mai bune, îi ocupam mai repede! Dar așa drumurile sunt proaste, de asta mergem încet!” Asta a fost istoria.

Ana Cristiu: Domnule Budișteanu, în 1944, când armata sovietică a reintrat în Basarabia, cum ați reușit să vă refugiați în partea de Vest a României?

Alexandru Budișteanu: Diferența a fost că în 1940 nu ne-am putut refugia, fiindcă sovieticii erau deja pe Prut, frontul se apropia. În 1944, sovieticii nu au apărut peste noapte, noi am știut că se apropie și atunci am putut să ne refugiem în mod organizat, fiindcă părinții mei lucrau în instituțiile publice și au

fost repartizați la locuri de muncă în partea dreaptă a Prutului. Administrația Financiară din Bălți a fost repartizată la Târgu-Jiu, mama mea deja obținuse postul de profesoară la Alba Iulia, apoi tatăl meu a fost transferat și el la Alba Iulia, ca să fim împreună! Noi știam unde ne ducem, totul s-a făcut în mod organizat.

Adevărul este că noi am fost păcăliți de propaganda germană, care zicea că ne retragem temporar și că armata sovietică nu-i poate învinge și noi credeam! Am fost păcăliți până în momentul în care ne-am trezit cu armata sovietică, care a trecut Nistrul. Dacă noi am fi fost pregătiți cu ideea că rușii se întorc, puteam să ne refugiem în liniște cu tot ce aveam. În consecință, am plecat, pur și simplu, cu niște geamantane, lăsând casa așa cum era! Nu am să uit când am ieșit pe ușă și am zis cine știe ce o să se mai întâmple! Am lăsat tot ce era în casă, fiindcă nu am vrut să repetăm situația din 1940. Din orașul Bălți, toți intelectualii au plecat. Imaginați-vă ce era la gara din Bălți?! Trenurile mergeau prin niște ziduri de bagaje care erau acolo... Noi am plecat cu niște trenuri sanitare, ne-am înghesuit unii peste alții cu valizele. Am mers, cu chiu cu vai, 2 nopți în tren, ajungând într-o după-amiază la Alba Iulia și acolo am fost repartizați în calitate de refugiați, undeva în cetate. A fost un contact nou cu Transilvania, mi-a plăcut foarte mult. Așa s-a început existența noastră de refugiați – asta era în martie 1944.

La 23 august 1944 s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Nu am să uit niciodată când armatei române i s-a spus – “Gata nu mai luptați, războiul s-a terminat”. Până pe 12 septembrie nu s-a semnat armistițiul cu rușii și, în consecință, ei îi luau prizonieri pe ostașii români. Nu am să uit cum ascultam Radio Moscova: “Trupele sovietice, înaintând în lupte aprige, au luat 10 mii de prizonieri români, au eliberat orașele și găurile Bârlad, Vaslui, Tecuci...”. Noi, atunci, am pierdut vreo sută și ceva de mii de ostași români care au fost luați prizonieri.

23 august pentru mine a fost un motiv de îngrijorare și jale,

căci, după aceea, pe toate gardurile scria: “Cetățenii sovietici originari din Basarabia și din Bucovina de Nord trebuie să se prezinte la Comisia Aliată de Control în vederea repatrierii..”. În Comisia Aliată de Control nu era picior de nimeni înafară de sovietici. Veneau la noi acasă și ne ziceau: “Hai acasă, n-ai ce face aici...” Atunci, în asemenea situație, am stat acasă și nu ne-am dus. Văzând că nimeni nu se prezenta la Comisie, se duceau în școli și luau copiii și atunci venea părintele și ziceau: “Aha, acum ai venit, dar atunci nu puteai să vii... Ce ascunzi?”. Eu, fiind elev, nu am mai fost deloc la liceu de frică ca să nu fiu prins.

Până la urmă, tatăl meu a reușit să facă mutare la Administrația Financiară de la Ploiești și acolo nu mai eram refugiați, eram oameni veniți de la Alba Iulia, acolo ni s-a pierdut urma! Pe atunci nu funcționa atât de bine sistemul de urmărire a populației.

Nu am să uit anul 1945, după 6 martie, când a avut loc cea vizită la Moscova, după care s-a instaurat guvernul de largă concentrare democratică a lui Petru Groza, nu am să uit când la radio se anunța că problema cetățenilor sovietici originari din Basarabia și din Bucovina de Nord s-a rezolvat în sensul că ei sunt liberi să rămână unde doresc, pentru că Stalin a zis: “Care-i problema?... Unde pot să fugăăștia, România e a mea!”. De atunci, am fost lăsați în pace și nu a mai existat această vânare. Totuși, oricând se pune problema de ce am plecat din Basarabia? Nu am să uit când am fost dat afară din Uniunea Tineretului Muncitor din motivul că eram basarabean.

Un alt eveniment important este că am ajuns să fac Liceul “Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești. Eu eram elevul cu cele mai bune note la Liceul “Ion Creangă”, eram Premiantul de Onoare al liceului, dar, ajuns la Liceul din Ploiești, mi-a fost foarte greu la teza de la limba latină, după care mi-am revenit.

Vreau să spun că pregătirea și școala făcută în Basarabia a fost foarte bună, că eu după aceea aici am fost acceptat pe toată linia și m-am putut manifesta și, dimpotrivă, am fost mai bun ca

mulți localnici pentru că am primit o educație românească bună și vreau să subliniez că această educație s-a acumulat nu numai de la școală, dar și la educația cetățenească, eu am devenit patriot în Basarabia datorită profesorilor pe care i-am avut, prin comportamentul oamenilor din jur și am ajuns să fiu conștient de faptul că sunt basarabean, moldovean, român acolo. Acest crez m-a însoțit toată viața. Sunt român și sunt mândru de acest lucru!

***Interlocutori: Ana CRISTIUC, Alexandru RÎȘNEAC
Basarabeni.ro***

ZIUA ÎN CARE DESTINUL A LUAT-O DE LA CAPĂT

Doamna Stela Popescu despre drama familiei sale

O fetiță de 8 ani stătea zgribulită în brațele mamei, sub ninsoarea care acoperea nemilos acareturile și oamenii înghesuiți în vagoanele de marfă. Într-o zi de februarie a anului 1944, mergea spre o altă viață, purtând în bagaje amintirile copilăriei și pe cea a tatălui, pe care l-a crezut mort aproape 20 de ani. O fetiță pe care azi o iubește toată România: Stela Popescu.

– Jurnalul Național: V-ați refugiat în România în '44. Ce vă amintiți din Orheiul copilăriei?

Stela Popescu: M-am născut în 1935, într-un târgușor cu foarte mulți evrei, datorită cărora era o viață comercială foarte bogată. Mama purta pe vremea aceea sandale nemțești, se îmbrăca în mătase naturală... Amintirile mele din copilărie sunt romantice, chiar dacă lucrurile acolo s-au petrecut dramatic. În memoria mea, Orheiul a rămas un colț de rai, o frumusețe plină de flori, mi-amintesc o curte minunată cu un păr care făcea pere cât un cap de copil...

19 ani de suferință

– Ce a însemnat pentru familie perioada ocupației rusești?

Părinții mei erau amândoi învățători. Mama făcea parte dintr-o familie cu nouă copii, dintre care trei au fost deportați. Rușii au avut un sistem foarte deștept, comunismul în general a fost un sistem bine organizat, numai că au dat-o în bară. Au venit într-o noapte, au deportat tot ce se chema intelectual, începând de la

primul învățător până la popă, prefect, primar. I-au dus pe toți la Vladivostok, în Siberia, și au adus în toate posturile administrației publice numai ruși. Și, de a doua zi, orice cetățean din Basarabia care voia să se descurce trebuia să vorbească rusește. Limba română a fost uitată peste noapte. Nici mama, nici tata nu știau rusește. Pe tata, care era și ofițer român în rezervă, l-au luat pe sus într-o noapte... Eu aveam 4 ani și jumătate atunci. A doua zi i-au spus mamei să-i ducă un pachet cu două perechi de ciorapi, două cămăși și două perechi de pantaloni. L-am revăzut când aveam 23 de ani. Mama a rămas în locul lui directoare la școală și a trebuit să predea în limba rusă. Noaptea învăța lecția, ziua o preda copiilor. Avea toată școala pe mână, erau cu totul două învățătoare amărâte și trebuia să se descurce cu copii de la 7 la 17 ani.

– Ce s-a întâmplat cu tatăl dumneavoastră?

Din clipa în care tata a fost deportat, 19 ani n-am mai știut nimic de el. Din '40, de când l-au luat, până în '59 noi l-am crezut mort. Ne-a povestit că trimisese nenumărate scrisori, dar ele nu au ajuns. Abia mai târziu am aflat, dintr-un documentar american, ce se întâmpla cu scrisorile trimise din lagăr. Le dădeau foc... A fost o tragedie, i-au dus la -50 de grade, le-au dat topoare și i-au pus să-și facă barăci și o nouă viață. Ca pe deținuți. Făceau noaptea foc și stăteau în cerc, ca să se poată încălzi. Care era la margine se zbătea să intre spre foc, puteau să înghețe la margine. Se băteau, se înjunghiau... Nu e nici o deosebire între Hitler și Stalin și alți nenorociți care și-au bătut joc de oameni.

– Cum a fost ziua în care ați fugit?

Aveam aproape 8 ani când am plecat de acolo. A fost o acțiune masivă atunci, Antonescu ne-a chemat: "Cine vrea să vină la patria-mumă să vină, că-i dăm casă și slujbă". Și atunci mama m-a luat în brațe și ne-am urcat în prima căruță pe care am găsit-o. Apoi am mers din Chișinău cu niște vagoane în care ne încărcam și ne duceau în centre din România. Era unul pe la Râmnicu-Vâlcea, altul pe la Sibiu, în Banat... Era februarie, ninge pe

noi, am călătorit două săptămâni de la Orhei la Sibiu. Mama era o femeie foarte căpoasă, luase exact ce trebuie, aveai voie să iei 100 de kilograme... aveam perne, farfurii, plapumă, ce ne trebuia. De acolo ne-au repartizat. Ne-au dat casă, mamei post și gata, ne-am stabilit în România. Am luat viața în piept pur și simplu. “Gata, asta ie, sîntim singurii, di tata nu știm nimic, să învieți, să-ți baji minți-n cap”... Aveam o mamă care putea să facă orice, era dimineța la școală, patru-cinci ore, apoi venea acasă, punea roșii și castraveți și mai și cosea între timp, de la izmene bărbățești până la ultima funduliță pe care mi-o punea în păr. Așa mamă am avut... După câțiva ani de când ne stabilisem în România a mai fost un puseu, când comuniștii au vrut să ne ducă pe toți înapoi în Basarabia. Cine știe în ce fund de Siberie ne-ar fi dus?! Și-atunci, mama a făcut o căsătorie de conveniență, ca să nu fim nevoite să plecăm.

Regăsirea

– Când v-ați întors în Basarabia?

– În ’59 tata a fost eliberat și s-a întors din Siberia. S-a dus la bunica din partea mamei și așa a aflat de noi. Mama s-a dus prima să-l vadă, apoi m-a trimis și pe mine. Am ajuns acolo printr-o excursie ONT, că altfel n-aveam voie. A fost nostim atunci. A trebuit să mă duc întâi la Moscova, să fac excursia, și abia la întoarcere am avut două zile la dispoziție, la Chișinău, să stau cu tata.

– Cum a fost revederea?

– Ne-am întâlnit în gară, pe același peron de pe care eu și mama fugisem în ’44. Mi-l aminteam perfect. Din imaginile memoriei mele și din povestirile mamei știam că e un domn mai plinuț, dar atunci, în noaptea aceea, pe peronul gării din Chișinău am întâlnit un domn slab și pocit-pocit-pocit la față. Am fost șocată să văd că are ochii albaștri. Nimeni din familie nu avea ochii albaștri. Mi-a spus că s-au făcut așa de la atâta plâns... A fost impresionantă revederea. Tata era mândru cu mine... era un tip haios și glumea cu ceilalți: “Crapă țăți di șiudă ște gajică

am io lângă mini”.

– **Cum s-a reunit familia?**

Timp de aproape 20 de ani m-am chinuit să-l pot aduce pe tata în țară. Am reușit abia în 1977, după ce mamei îi murise soțul din România, iar tatei soția lui basarabeancă – o rudă a mamei, o nepoată. Am făcut memorii peste memorii la Marea Adunare Națională de aici, iar tata – la Marea Adunare de la Moscova. După ce a ieșit la pensie și am demonstrat că sunt singura lui fiică și că are nevoie de îngrijiri, am putut să-l aduc... A trăit până la 91 de ani, când a murit dintr-o operație de bilă. Ironia sorții după câte a pătimit... Vorbea foarte puțin de experiența lui din Siberia, dar rămăsese marcat de puterea și de încăpățânarea rusului, de forța societății lor. Când venea vorba despre ruși, zicea mereu: “Hehe, sunțiți niști proști... numai să vrea rusu’ și în 24 de ore e la Timișoara”

A intervievat Carmen DRAGOMIR

sursa: <http://www.jurnalul.ro/articole/99267/ziua-in-care-destinul-a-luat-o-de-la-capat>

STELA POPESCU A ÎMPLINIT 76 DE ANI

22 decembrie 2011

Actrița Stela Popescu, care miercuri a împlinit 76 de ani, a declarat, pentru MEDIAFAX, că își dorește doar să fie sănătoasă în continuare și că se pregătește să meargă la New York, unde va petrece Crăciunul și Revelionul.

Stela Popescu, una dintre figurile legendare ale teatrului românesc, a fost onorată, în 14 decembrie, cu o stea pe Alea Celebrităților – Walk of Fame din București. În cadrul eveni-

mentului, Stela Popescu a declarat că școala de teatru românească este “printre primele trei din lume” și a creat valori care și-ar găsi locul și pe Broadway, unde se află un alt renumit bulevard al celebrităților.

De peste o jumătate de secol, Stela Popescu este una dintre cele mai iubite și celebre actrițe de teatru și film din România. Doamna Teatrului de Revistă “Constantin Tănase” din Capitală este renumită mai ales pentru cuplete celebre pe care le-a făcut de-a lungul anilor alături de nume mari ale scenei românești, precum Ștefan Bănică și Alexandru Arșinel.

Stela Popescu s-a născut pe 21 decembrie 1935, în Bălți, Basarabia. În 1953, a susținut examenul de admitere la facultate și a fost repartizată la Facultatea de Limbă Rusă “Maxim Gorki”, la care a renunțat după un an și jumătate. În 1956 a fost admisă la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, iar în paralel a continuat să susțină spectacole de teatru. La sfârșitul facultății, a fost repartizată la Teatrul din Brașov, iar în perioada 1963-1969 a jucat în spectacole la Teatrul de Revistă “Constantin Tănase”, ulterior cunoscuta actriță angajându-se la Teatrul de Comedie și continuând colaborarea cu Radioul Public. În paralel, a avut o colaborare cu *Revista Românească*, sub coordonarea lui Mihai Maximilian, cu care Stela Popescu s-a căsătorit în 1969, după divorțul de Dan Puican.

La Teatrul de Comedie, Stela Popescu a jucat între anii 1969 până în 1993, când a revenit la Teatrul de Revistă “Constantin Tănase”, unde colaborează și în prezent.

Printre piesele în care a jucat Stela Popescu la cele două teatre se numără “Omul care a văzut moartea”, “Mama Boema”, “Boema, slăbiciunea mea”. De asemenea, actrița a jucat 18 ani în “Preșul”, 12 ani în “Peșitoarea” și 10 ani în “Plicul”. Totodată, ea a lucrat de-a lungul anilor cu mari regizori, precum: Sanda Manu, Ion Cojar, Lucian Giurchescu, Valeriu Moisescu.

Între anii 1971-1979 a făcut un cuplu memorabil cu Ștefan

Bănică. În 1979, Stela Popescu a început colaborarea cu Alexandru Arșinel, cei doi formând cel mai longeviv cuplu umoristic din România.

Pe de altă parte, Stela Popescu are o activitate intensă și în cinematografie, domeniu în care a debutat în 1958, în pelicula “Alo? Ați greșit numărul”. De-a lungul timpului, cunoscuta actriță a jucat în peste 25 de filme, printre care “Nea Mărin miliardar”, “Pe malul stâng al Dunării albastre”, “În fiecare zi mi-e dor de tine” etc.

Carierea Stelei Popescu s-a îmbinat în mod fericit și cu televiziunea. De la jumătatea anilor ‘90, Stela Popescu a fost moderatoare a unor emisiuni TV pentru femei, difuzate pe mai multe posturi TV. Totodată, Stela Popescu a jucat în numeroase producții de televiziune, printre care “Cuscrele”, “Războiul sexelor”, “Regina”, “Aniela”, “Tubire și onoare”.

În vara acestui an, Stela Popescu a jucat și pe Broadway, la New York, în spectacolul “O noapte furtunoasă”, al Operei Comice pentru Copii din București.

Pentru activitatea sa, Stela Popescu a primit numeroase premii și distincții. La gala Festivalului Comediei Românești – festCO 2011 (ediția a IX-a), Stela Popescu a fost recompensată cu premiul de excelență.

Sursa: MEDIAFAX

STELA POPESCU: “FEMEILE TREBUIE SĂ SE PUNĂ ÎN VALOARE, DAR SĂ NU FIE OSTENTATIVE”

Aveam emoții. O văzusem de nenumărate ori la televizor și, nu o dată, ma întrebam: “Oare și în realitate este la fel de fermecătoare?”. Am aflat răspunsul cu ocazia unui interviu pe care Stela Popescu a consimțit să mi-l acorde: este spectaculoasă și are un talent cu totul deosebit de a povesti și de a readuce în prezent momente, ipostaze și personaje

aflate undeva, în trecut...

În fața unei cafele, servite în ambianța caldă și primitoare a sufrageriei sale, Stela Popescu mi-a povestit despre activitatea sa artistică, rolul Chiriței, pe care îl interpretează din nou după aproape 50 de ani, mi-a împărtășit din experiența sa de viață și mi-a povestit diverse întâmplări nostime. Totul, în stilul său unic, pumos și savuros...

“Chirița nu era o femeie înapoiată, ci un om de viitor”

Răspunzând unei propuneri făcute de Opera Comică pentru Copii, Stela Popescu s-a reîntâlnit recent cu personajul Chirița, într-un spectacol regizat de Cristian Mihăilescu, după ce mai abordase rolul acesta în 1959, la absolvirea Institutului de Teatru. Referitor la această experiență, Stela Popescu spune că abordarea Chiriței este cu totul diferită, comparativ cu aceea din urmă cu 47 de ani, despre care își amintește cu nostalgie.

“Atunci când, în facultate, i-am propus profesorului meu să joc rolul Chiriței, acesta s-a îngrozit. «Doamne... Eu te-am luat

la clasă ca să joci Andromaca, și tu vrei să joci Chirița?»). Vezi tu, eu pe vremea aceea eram suplă; or, despre Chirița se știe că era voluptuoasă. De altfel, lumea are o părere preconcepută despre Chirița: e foarte grasă, e înapoiată. Eu am un alt punct de vedere despre Chirița. Revenind, profesorul mi-a dat o povestioară de Arghezi, care bineînțeles că nu mi-a ieșit deloc... Și atunci mi-a zis: «Ia fătul Chirița aia...». Atunci a realizat el ca eu sunt actrița de compoziție, de tipuri. Tocmai de aceea am și avut mare succes la Teatrul de Revistă; nu am fost numai diva care coboară pe scări... Asta ar fi fost simplu: îmi puneam pene în cap și arătam bine, era perfect”, râde Stela Popescu, precizând ca ea nu a fost niciodată genul de persoană căreia să-i placă să fie în prim-plan.

“Mie nu asta îmi plăcea să joc și nu voiam să mă arăt. În cazul meu, meseria i-a făcut pe oameni să creadă că-mi place să mă arăt, dar nu e adevărat. Cel mai mare succes al vieții mele a fost cu *Presul* lui Ion Băieșu, unde eram o servitoare amărâtă, cu mustață”, precizează actrița. Într-adevăr, rolul respectiv îi șocase, inițial, pe majoritatea spectatorilor: aceștia se așteptaseră să o vadă pe Stela strălucitoare, îmbrăcată și machiată epatant, și o regăseau pe scenă în rolul unei femei de serviciu, purtând un halat zdrențuit și pătat. Entuziasmul publicului, la finalul spectacolului, a întrecut însă orice imaginație...

“În sfârșit”, reia Stela Popescu, “am făcut Chirița, pe care o jucase și Draga Olteanu Matei. Inițial, profesorul nu credea că pot interpreta acest rol. «Cum să te bagi tu la așa ceva, după ce Draga a făcut-o...». Dar am făcut monologul *Chirița în voiaj* și am luat nota zece. Și de atunci s-au risipit ideile gen «Stela e numai gagică mișto »”, râde actrița.

“Am admirat-o pe Chirița întotdeauna și nu consider nici pe departe că era o înapoiată, ci un om de viitor. Era o femeie care, după părerea mea, anticipa egalitatea cu bărbatul, voia să fie la modă și preconiza o civilizație în devenire. Părea ridicolă pentru că era din provincie și pentru că piesa s-a scris într-o perioadă în care

tot ce venea «de afară» era luat peste picior și socotit extravagant. Nu era nevoie ca ea să fie o femeie grasă și un «jandarm». De ce să fie jandarm? O femeie cu autoritate, asta da; dar de ce-ar fi asta ridicol? A, că vine Leonaș, care are 20 de ani și ea are 50-60 de ani, e altceva; aici este ridicolul, situația comică”, îmi explică Stela, adăugând că spectacolul se bucura de succes atât în țară, cât și în străinătate.

“Plecăm cu ‘Chirița’ în Israel și am convingerea că vom avea un succes uriaș. Viața culturală românească din Israel e foarte bogată, pentru că acolo sunt aproximativ 350.000 de evrei români și ei trăiesc prin spectacolele românești. Am fost și acum, de curând și am avut un succes criminal: sunt sălile arhipline, e omor, urlă. Să-i vezi cum strigă «Bravo!», «Bis!» și «Ura!», n-ai pomenit așa ceva...”.

“Dacă artistul de operă nu este și actor, atunci e fals”

Unul dintre cele mai interesante aspecte ale piesei “Chirița” constă în faptul că Stela Popescu este singura actriță de teatru care evoluează, iar toți ceilalți sunt soliști de operă și operetă. “Sunt cântăreți tineri și moderni, care știu să joace; nu sunt ca aceia care se propteau în mijlocul scenei și cântau aria din *Trubadurul*”, menționează Stela, care precizează că artistul de operă trebuie să fie și actor.

“Opera este sincretică, este teatru prin muzică. Acolo se detașează oamenii și se face diferența: unii sunt mari și alții mai puțin... Era un mare artist de operă, Goangă (n.r. – tenorul Petre Ștefănescu Goangă), pe care l-am audiat și m-a impresionat că juca și cânta. De atunci, am rămas cu stacheta ridicată în privința asta... Dacă artistul de operă nu este și actor, e fals. Așa devine opera falsă. Publicul n-o gustă, dacă omul vine la rampă numai ca să-și lanseze vocalizele. Totul trebuie să fie la îndemâna oamenilor. Altfel rămâne undeva într-un colț, ca o gogoasă de mătase, din care nu mai iese niciodată rodul”, afirmă actrița.

“Pot juca orice rol, dar nu mi-a plăcut niciodată drama”

“Țin minte că, în anul al doilea, am avut cea mai mare medie și profesorul meu dădea notele în felul următor: de la cele mai mici la cele mai mari. Cutare 7, cutare 8, cutare 9 – și când a ajuns la mine, a spus: «Stela Popescu poate să joace astăzi orice gen». Deci, el și-a dat seama că am potențial diversificat și că pot juca atât roluri de comedie, cât și de dramă”.

Dat fiind faptul că întotdeauna a fost o persoană optimistă, Stelei Popescu nu i-a plăcut să abordeze roluri de dramă. “Eu m-am ferit de dramă, n-am fost foarte încântată să joc așa ceva. Sunt un om vesel și nu-mi place să-mi aduc aminte de lucrurile triste. Dar, până la urmă a trebuit să joc și dramă, iar pentru una dintre partiturile de acest gen pe care le-am jucat, în *Turnul de fildeș*, sub conducerea lui Ion Cojar, am luat premiu pe țară pentru rol secundar. Deci, am avut șansa să joc dramă, dar nu m-am perfecționat în gen. Mie îmi place să râdă lumea, să se simtă bine”, continuă Stela Popescu și nu pot să nu fiu de acord cu ea...

“Teatrul de Revistă este disprețuit pe nedrept”

Stela îmi povestește că, atunci când s-a mutat de la Teatrul de Revistă la Teatrul de Comedie, au apărut reacții de tipul “A, uite-o și pe asta...”, iar celor de acolo nu le venea să creadă că ea poate interpreta și roluri mai complexe. Realitatea, apreciază Stela Popescu, este că, în ceea ce privește Teatrul de Revistă, sunt foarte multe prejudecăți. “La Teatrul de Revistă există un izvor pe care lumea nu vrea să-l descopere. Și, culmea, tocmai celor de profesie nu le convine să-l descopere, din cauza că actorul de revistă este mult mai popular decât cel mai bun Hamlet”, consideră actrița.

“Prejudecata cu Teatrul de Revistă e o prostie. Eu detest să spun că e greu să joci comedie. E greu să joci orice rol, dacă n-ai talent. N-ai talent, joci prost orice gen. Dar dacă ești talentat, începe să se decupeze o situație de alta: adică, ăsta este actor de dramă, ăsta va juca Hamlet, ăsta va juca Julieta – și ăsta, cum

eram eu, va juca mai multe chestii”, punctează Stela.

Stela îmi explică de ce s-a creat această prejudecată în ceea ce privește Teatrul de Revistă. “Există un soi de reticență... Limbajul este mai colorat, popular, nu foarte intelectual, special conceput pentru a fi înțeles de către masa largă; se deschide tuturor și atunci sigur că e ușor disprețuit. «Ce-i și cu flecuștețul ăsta de text...». Ei bine, cu «flecuștețul ăsta de text» poți să îndrepti greșeli, să schimbi mentalități, pentru că se face înțeles...”.

“Teatrul este o școală”

În fond, consideră actrița, rolul esențial al teatrului este acela de a-i aduce pe oameni la spectacole, pentru că teatrul este o școală. De altfel, așa cum îmi povestește Stela, aceasta este una dintre calitățile pe care teatrul le-a demonstrat inclusiv în regimul comunist. “De ce crezi că susțineau teatrele? Le susțineau fantastic, numai că totul era dirijat: ăsta era defectul. Însă ca profesie în sine, actorii s-au dezvoltat foarte bine în comunism. Bineînțeles că nu puteai să spui: «Securiștii ne urmăresc și nu găsim mâncare». Dar, se găseau metode pentru a evita cenzura...”.

În context, Stela îl amintește pe răposatul ei soț, dramaturgul Mihai Maximilian, autor al numeroase cuplete și monologuri. “Puiu Maximilian a fost un autor de excepție. Ca dovadă, faptul că acum ducem o lipsă fantastică de autori. Fiecare monolog al lui trăiește și astăzi; cel cu bețivul, pe care-l face Arșinel, datează de acum 40 de ani – a fost scris în anul 1966. Și l-au făcut un actor de la Deva, l-a făcut Mișu Fotino, l-a făcut Ștefan Bănică Senior, îl face Arșinel – și cine știe câți alții îl vor mai face. Fiecare scheci sau monolog scris de Puișor era o mică piesă de teatru”.

Stela menționează că Mihai Maximilian avea capacitatea de a “simți” textul și de a sublinia ideile. “Dacă Arșinel spune cel mai bun monolog, este pentru că a învățat de la soțul meu și pentru că are texte bune. Un om talentat nu se poate pune în valoare dacă nu are un regizor bun”, subliniază actrița.

Textele scrise de Mihai Maximilian nu sunt simple jocuri de cuvinte, pe seama unor mici întâmplări la zi. În cazul în care ar fi fost așa, nu ar fi supraviețuit trecerii timpului și ar fi fost uitate după numai câteva săptămâni. “Dacă «Vacanța Mare», care are succesul pe care-l are, nu joacă o lună, nimeni n-ar mai ști după aceea cine sunt respectivii. Pe noi, lumea ne ține minte și după 50 de ani...”.

Cel mai bun exemplu în acest sens este însăși Stela: “Lumea și acum mă cunoaște, iar copiii mă strigă pe nume pe stradă. Nu pentru ca am nasul cârn, ci pentru că tot ce am făcut i-a îmbogățit pe oameni, le-a creat un fel de «bancă de date» în suflet. De asta îmi place revista: îmi confirmă că am făcut ceva pentru oameni. Publicul românesc știe să decanteze ce e bun și receptează calitatea, sensul educativ al materialului, după cum sancționează imediat, în caz contrar. Eu, de exemplu, n-aș putea să mai spun lucruri indecente pe scenă, cum fac alții, pentru că n-ar accepta publicul: «Ce face asta, s-a prostit?»”.

“Cred că moștenesc energia de la părinți, și nu mai sunt motivată de aspectul financiar”

Mă uit la Stela Popescu și întrebarea se impune de la sine: după jumătate de veac de carieră dramatică, sute de turnee, mii de spectacole, reprezentații și apariții televizate – de unde își mai găsește, oare, energia de a se implica în continuare în diferite proiecte și de a străbate lumea?

“Aș zice că moștenesc energia asta de la părinți. Tatăl meu a fost deportat în Siberia și mama, care a rămas singură cu un copil, trebuia să supraviețuiască. Ea era țărăncă, provenea din familie de țărani autentici și era foarte puternică. Tata, deportat în Siberia, a trebuit să reziste la temperaturi de până la minus 50 de grade. Dar a supraviețuit, a trăit 91 de ani și a murit în urma unei operații de bilă.

Prin urmare, cred că energia e pe fond genetic. Și ca să nu mai

spun că energia mea provine din muncă: îmi place ce fac, iubesc ce fac – cum să nu mă umplu de energie și de bună dispoziție? Nu pot spune că mai lucrez pentru bani... Poate când eram mai tânără, mă interesa și aspectul acesta. Acum, tot ceea ce mă interesează este să vadă generația asta că noi toți n-am fost niște proști, că am fost buni, am muncit serios și poate că asta o să ajute cu ceva...”, spune Stela Popescu.

“Munca este cel mai mare motor, iar actorul este «vândut» profesiei”

Cineva afirmase cândva că “destinul actorului este să joace”. De-a lungul vieții, Stela Popescu a traversat momente dramatice – astfel, în interval de numai șapte ani, și-a pierdut atât soțul, cât și ambii părinți. Ceea ce nu a lăsat-o să uite însă niciun moment că publicul o iubește, o așteaptă pe scenă și vine la teatru sau deschide televizorul pentru a o vedea.

“Munca este cel mai mare motor. Educația teatrului și disciplina spectacolului îți cer să joci. De exemplu, soțul meu a murit pe 14 decembrie... Eu, în perioada aceea, aveam de înregistrat la Televiziune pentru spectacolul de Revelion și cineva comenta: «Uite, bărbatul i-a murit și ea joacă». M-a mirat și m-a afectat asta, cu atât mai mult cu cât venea de la un om din teatru”, oftează Stela. Zambetul i s-a șters pe nesimțite, iar privirea pare să se fi împăienjenit pentru o clipă...

Nici problemele de ordin fizic n-au putut s-o țină departe de scenă. “Prin anii '80, aveam o luxație și am jucat cu mâna prinsă în bandaj ghipsat. Dar nu sunt un caz singular: acum doi ani, eram într-un turneu în Australia și Tamara Buciuceanu-Botez a jucat având clavicula spartă. Nu se punea problema să fie înlocuită, pe Tamara nu o poți înlocui! Dar ea s-a ambiționat: «Ehe, lasă că le arăt eu lor!», și a jucat așa. Când e vorba de teatru, actorul este vândut acestei profesii”, adaugă Stela.

“Bărbații încep să se sperie de femei”

Stela, care a fost căsătorită mai mult de 30 de ani cu Mihai Maximilian, este una dintre acele fericite – și puține – femei care sunt în măsură să spună că au avut o căsnicie reușită. Mă întreb, care este opinia sa despre relația dintre bărbat și femeie în ziua de azi și cum ar trebui să procedeze femeile pentru a-și păstra dragostea și respectul partenerului...

“Femeile reprezintă un dar minunat al naturii. Singura condiție este să se pună în valoare, ferindu-se, în același timp, să fie ostentative. Bărbatul și femeia sunt, categoric, diferiți, dar complementari. Egalitatea între sexe înseamnă parteneriat. Da, uneori o femeie poate face un lucru mai bine decât un bărbat, dar acest lucru nu trebuie etalat. Părerea mea e că bărbații încep să se sperie de femei.

Femeia și bărbatul trebuie să-și știe locul fiecare și, dacă nu există respect, nu există nimic. Iar dacă el nu se mai ridică la înălțimea așteptărilor tale, ar trebui să pleci, pur și simplu”, consideră actrița, adăugând că, “dacă într-un cuplu este relația care trebuie, nu se ajunge la infidelitate sexuală – o problemă într-adevăr foarte gravă și, nu de puține ori, de nedepășit”.

Cel mai frumos compliment: “Auzi, ești mișto!”

“În jur de 54-55 de ani”, aș răspunde eu, dacă m-ar întreba cineva ce vârstă îi dau Stelei Popescu și n-aș ști că anul acesta, pe 21 decembrie, va împlini 71 de ani. Care este secretul ei? Stela zâmbește șugubăț. “N-ai să mă crezi, dar nu fac nimic special: mă dau cu cremă când îmi aduc aminte, nu fac sport, mănânc slănină... Singura chestie pe care o fac este masajul electric de stimulare. Sigur, mă fardez, îmi place să fiu mereu aranjată, am o stare de spirit zâmbitoare – pentru că totul vine din interior. Dacă nu te înțelegi cu tine, nu ai cum să arăți bine, se reflectă acest lucru în exterior, orice ai face”, spune Stela, care, în context, își amintește de cel mai frumos compliment care i s-a făcut...

“Jucam într-un spectacol *Miss Piranda* la Sala Palatului și, la un moment dat, a venit la mine o țigăncușă care concura. Mi-a cerut sfatul: arată bine, cum să se mai aranjeze pentru concurs? Cred că avea vreo 15 ani. În fine, după aceea eu am ieșit pe scenă când mi-a venit rândul, am jucat și la sfârșit ea a venit la mine și mi-a zis «Auzi, ești mișto! Chiar mi-ai plăcut!». Pentru mine, a fost un compliment minunat... Altădată, cred că aveam vreo 60 de ani, jucam într-un spectacol la Urziceni și erau numai «negri» în sală – deh, cântau Adrian Copilul Minune, Vali Vijelie... Eu jucam, oamenii stăteau chiar lângă scenă, cu bărbia sprijinită în palme și se uitau la mine, iar unul îmi zice: «Ești mișto de tot!»”.

Când am stabilit să facem acest interviu, Stela Popescu îmi spusese că îmi poate acorda o jumătate de oră, pentru că este foarte ocupată. Acum, își privește ceasul. “Draga mea, tu știi că vorbim de o oră? Ce părere ai?”. I-am spus adevărul: nu am simțit când a trecut timpul și am sentimentul ca numai cu vreo cinci minute în urmă am sunat la ușă. Stela Popescu este nu numai o artistă extraordinară și o gazdă perfectă, ci și un interlocutor captivant, carismatic, iar timpul a prins cu siguranță aripi în compania sa...

A dialogat Greta HARJA

ORIGINARIII DIN MOLDOVA ÎN ISRAEL

Diverse surse estimează, de la 80 până la 100 000 evrei repatriați din Republica Moldova în Statul Israel. Israelienii originari din Moldova sunt apreciați în Israel ca fiind specialiști de înaltă calificare. Ei sunt angajați în diverse domenii

ale economiei israeliene, inclusiv sfera socială, culturală. Unii dintre ei au atins performanțe impunătoare, ca rezultat numele lor a obținut rezonanță atât în Israel, cât și peste hotare. Mulți dintre ei au redobândit cetățenia moldovenească. Aproximativ 200 mii cetățeni ai Israelului, într-o măsură sau alta, au puncte de tangență cu Republica Moldova, prin intermediul rudelor sau prin faptul nașterii lor pe teritoriul Moldovei. Drept exemplu în acest sens poate servi fondatorul, primul primar al Tel-Avivului, Meir Dizengoff, care s-a născut în împrejurimile Orheiului. Tot în acest context pot fi menționați scriitorii Nahum Gutman și Moisei Gamburg, compozitorul Samuel Koen, care este cunoscut ca autor al melodiei Imnului Național al Statului Israel, Ițhak Corn, fondatorul Asociației Mondiale a Evreilor Originari din Republica Moldova și al Casei Evreilor Basarabeni în Tel-Aviv, membru al Knesetului. Avigdor Liberman la fel s-a născut în Moldova. Rădăcini moldovenești au marcanții politici israelieni M. Vilnai, G. Saar, D. Ialom, fostul deputat Dan Korn, precum și Oded Eran, președintele filialei israeliene a Congresului Mondial al Evreilor, fostul ambasador al Israelului în Uniunea Europeană,

Raia Djaglom, și renumita actriță Natali Portman.

Este firesc că mulți originari din Moldova, actuali cetățeni israelieni, sunt cointeresați în menținerea relațiilor spirituale, culturale cu țara de origine. Misiunea Diplomatică a Republicii Moldova organizează frecvent diverse manifestări cu participarea originarilor din Moldova, care se întrunesc în două asociații. În comun se desfășoară diverse manifestări culturale, în cadrul cărora participanții au posibilitatea de a-și aminti de frumoasele tradiții ale țării de origine. Manifestarea de bază, în acest sens, este sărbătoarea “Mărțișor”. La fel, foștii conaționali vizitează ambasada în cadrul sărbătorilor evreiești Roș hașana, Hanuca, Pesah și noi apreciem înalt aceste gesturi, care contribuie la îmbogățirea cunoștințelor despre poporul evreu, istoria și tradițiile sale.

Federația Mondială a Evreilor Basarabeni

– a fost fondată în 1941 de către un grup de tineri juriști, care și-au asumat obligația de menținere a tezaurului evreilor basarabeni în Moldova și Israel, prin intermediul editării cărților și publicării materialelor

care documentau istoria și evoluția activităților desfășurate de asociațiile evreiești, care activau în Moldova în perioada sec. 20. Pe parcursul activității Federației, au fost inițiate diverse programe în domeniul literaturii, picturii, folclorului, organizarea manifestărilor care aveau rolul de menținere și studiere a limbii ebraice și păstrării memoriei evreilor care au căzut victime ale Holocaustului.

În 1971, în Tel-Aviv, a fost lansată asociația “Beit Basarabia”, în cadrul căreia a fost fondată o bibliotecă ce deține în fondurile ei

Profesor, Dr. Dan Korn,
președintele Asociației
“Beit Basarabia”

cărți istorice unice. De asemenea, a fost organizată o expoziție, în cadrul căreia a fost prezentată o arhivă ce ține direct de tema evreilor basarabeni. La moment, “Beit Basarabia” este considerat unul din cele mai influente centre evreiești, care menține relații cu un șir de asociații atât în Israel, cât și în străinătate. În ultima perioadă, asociația respectivă a devenit un teren pentru întrunirea oamenilor de afaceri israelieni, care intenționează să stabilească relații economice și să lanseze afaceri în Republica Moldova.

Asociația Originarilor din Moldova “Izvoraș” a fost fondată în 2005 și a întrunit numeroase asociații care își desfășurau activitatea pe întreg teritoriul Israelului, fapt ce a permis consolidarea forțelor în cadrul unei singure asociații, plasând-o astfel la un nivel superior. Scopul de bază al asociației respective este orientat spre consolidarea originarilor din Republica Moldova, menținerea tradițiilor evreilor originari din Moldova, menținerea în stare decentă a cimitirelor evreiești din Moldova, precum și stabilirea unor relații cu Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor ani. Asociația “Izvoraș” a organizat o serie de manifestări culturale, printre care cea mai marcantă a fost sărbătoarea “Mărțișor”, organizată în 2006, în or. Petah Ticva, la care au participat în calitate de oaspeți circa 1000 de persoane. O activitate similară a avut loc în 2007, când au fost desfășurate trei concerte de amplexare cu ocazia Mărțișorului în Beersheba, Ofakime și Așdod. La fel, Asociația “Izvoraș” a fost reprezentată printr-o delegație care a participat activ în cadrul Congresului II al Originarilor din Republica Moldova, desfășurat anual sub patronarea președintelui Republicii Moldova. Ceea ce se referă la intențiile pentru anul

2008, poate fi menționat faptul planificării și aflării la etapa de realizare a unui vast program, care va include desfășurarea unei serii de manifestări socioculturale de amploare.

Asociația “Izvoraș” este condusă de dl Efraim Bauh, care este concomitent președinte al Asociației Israeliene a Scriitorilor, director executiv este dl Arkadi Brover, director financiar – dna Asea Halfin și dna Mila Beker, șefa filialei asociației din or. Așchelon.

Liderii Asociației “Izvoraș” de la stânga la dreapta: E. Bauch, A. Halfin, A. Brover, M. Beker

***Sursa:*http://www.custombiz.ro/porti_garduri.html**

VLADIMIR NOVIȚCHI ȘI CREAȚIA SA

Având în urmă o experiență temeinică probată în condițiile războiului ce abia se încheiase, în anul 1950 a fost trimis la Reghin inginerul aviator Vladimir Novitchi, originar din Basarabia, dar care se stabilise în 1939 la Timișoara. Sarcina sa era una dificilă, aceea de a pune, pentru prima dată în România, bazele unei fabricații în serie mare a planoarelor de antrenament și performanță necesare școlilor noastre de pilotaj. Într-o istorie a zborului românesc, pentru calitățile sale de proiectant inovator, Vladimir Novitchi poate fi așezat alături de Ion Stroescu, Elie Carafoli, Radu Manicatide, Corneliu Marinescu, Hermann Oberth, Traian Vuia, Aurel Vlaicu și Henri Coandă.

Din Basarabia, la Reghin

Vladimir Novitchi era originar din Basarabia și s-a stabilit în anul 1939 la Timișoara unde a devenit un vestit practicant al sporturilor nautice pe canalul Bega și pe Dunăre. Ulterior, s-a format ca pilot de turism în școlile de pilotaj din București și Alexandria, iar în vara anului 1940, pe când era student, Vladimir Novitchi a ajuns la Centrul de planorism din Sânpetru, Brașov, unde a urmat cursurile școlii de instructori pentru zborul cu planorul. A rămas aici pentru a instrui, la rândul său, viitorii piloți. Acolo a reușit să breveteze câteva serii de elevi, pentru ca în anii următori să fie trimis instructor-șef sau șef de pilotaj la Câmpina, Craiova, la Sânpetru ori Caracal unde fusese dispersată în anul 1944 școala de

planorism a aeroclubului “Olteniaș”, care până atunci funcționase pe aerodromul Balta Verde de lângă Craiova. Între 1950-1962, a coordonat secția de planoare și avioane, care a funcționat cu rezultate excelente în cadrul I.F.I.L. Reghin. Vladimir Novîțchi s-a stabilit în 1992 în Germania. A părăsit această lume în decembrie 2003, în localitatea Neustadt din Germania. A fost cu siguranță un vizionar al zborului, dar și unul dintre cei mai de seamă constructori aeronautici din România.

La început, planoare din piese refolosite

Prezentându-se la Reghin în martie 1950, Vladimir Novîțchi a început cu mult entuziasm instruirea unui colectiv de tineri localnici în cele mai diverse meserii. Pregătirea lor era diferită: aerodeliști veniți din țară, absolvenți ai unor școli profesionale sau chiar foști instructori de zbor. Cu toții, fără excepție, erau pasionați de zbor. Coeziunea grupului a fost realizată tot de Novîțchi care le-a predat un curs intitulat “Construcții de planoare, fiind una dintre primele lucrări de acest gen apărute la noi și care ulterior avea să fie editată. Muncă multă, nopți pierdute în fața planșetei sau în atelierele de fabricație au constituit greutățile inerente începutului. Același entuziasm l-au manifestat însă și cei care i-au stat alături: Andrei Pentele, Zaharia Sabau, Hans Polen, Ștefan Bitto, L. Magyari, Cornel Ionescu, Ervin Pop, Teofil Ciotlos, Gheorghe Klementis, Carol Walter, Nicolae Colta și mulți, mulți alții. Construcția de planoare de la Reghin a fost sprijinită de la distanță și de alți instructori și planoriști din țară, mai ales de cei de la Sânpetru (Brașov), unde lucrase ultima dată Vladimir Novîțchi. Ei s-au dovedit de un real folos atunci când, cu orice ocazie favorabilă, îi trimiteau – mai ales cu avioanele care remorcau planoarele și aveau drum pe la Târgu-Mureș – piese de la planoarele “Baby” reformate și care rămăseseră după război. Inițial, multe dintre piesele de metal folosite la Reghin proveneau de la aceste planoare în curs de dezafectare și care se

aflau uitate prin diverse colțuri de țară, dar ulterior – cum noile planoare de la Reghin erau tot mai cerute și trebuiau livrate cât mai urgent – s-a reușit și înființarea unei secții metalurgice chiar în localitate, astfel că piesele erau turnate special pentru planoare, după schițe anume făcute.

Unul dintre cele mai reușite planoare de performanță

Înmatriculată sub numele YR-548, planorul de antrenament RG-1C “Baby” – RG, prescurtare de la Reghin – creat de colectivul reghinean condus de Novîtchi, a fost pilotat chiar de acesta și s-a ridicat în aer pe data de 11 septembrie 1950. Acest planor a reprezentat de fapt începutul mai multor serii de asemenea planoare, folosite pentru instrucție și antrenament în școlile noastre vreme de 15 ani. În anul 1957, cu un asemenea planor, planoristul Ion Alexa a executat un zbor pe distanța Iași-Tecuci, totalizând 150 km, un record nedepeșit mult timp. A urmat apoi planorul biloc, de antrenament și performanță, tip RG-2, cu acest tip corectându-se mai multe dintre recordurile naționale. Tot cu acest tip de planor, în 1955, Mircea Finescu a stabilit un record de înălțime la 4050 m. RG-2 – planor cu care s-a trecut la instruirea superioară în planorismul românesc – a fost distins cu Premiul de Stat. Ulte-

rior, la Reghin au fost proiectate tipurile RG-3 și RG-4 “Pionier” pentru școală, în dublă comandă și simplă comandă, culminând cu tipul RG-5 “Pescăruș”, care a fost omologat la 1 septembrie 1957. Acesta a fost, de altfel, unul dintre cele mai reușite planoare de performanță construite la noi.

Un record cu RG-5 “Pescăruș”

Pe data de 14 iunie 1957, cu RG-5 “Pescăruș”, pilotul Mircea Finescu a stabilit recordul de 385 km în linie dreaptă pe ruta Iași-Giurgiu. În mod firesc, au urmat și alte serii de planoare, precum RG-9 “Albatros”, la proiectarea și încercarea lui în zbor contribuind și piloții de încercare Mircea Finescu, Mircea Cârstoiu, Petre Crăiniceanu, Alexandru Ioja și alții. Secția de planoare din cadrul I.F.I.L. Reghin s-a dezvoltat continuu, activitatea ei fiind urmărită cu foarte mult interes, dar și susținută de factorii de răspundere din Ministerul Apărării Naționale întrucât era singura din țară care debita lemnul de rezonanță necesar construcției de planoare și instrumente muzicale. Se impune să precizăm și faptul că această secție de planoare de la Reghin își desfășura activitatea în condițiile în care trupele sovietice se aflau în țară, iar restricțiile de ordin militar pentru România ca țară învinsă în război erau diverse, începând de la desființarea corpului vânătorilor de munte și până la limitarea numărului de nave militare maritime și aeriene.

Un prototip care nu s-a mai fabricat

După foarte multe încercări, colectivul de la I.F.I.L. Reghin condus de Vladimir Novîțchi, ajutat fiind și de Constantin Manolache, ca pilot de încercare și de fostul instructor de zbor Nicolae Șerban – cei doi venind cu soluții noi – a produs primele avioane de școală și turism de tip RG-6. Apoi s-a fabricat tipul RG-7 “Șoim”, avion biloc de antrenament (turism și acrobație) și varianta RG-7 “Șoim III”, monoloc, total acrobatic. A avea o

construcție lemnoasă, iar ecartamentul de viteză a fost foarte potrivit pentru o asemenea destinație, fiind, de fapt, avionul cu care s-au bătut recorduri la multe întâlniri republicane. Spre exemplu, în anul 1957, pilotul Vasile Petcu, pe un circuit închis de 100 km, fără escală, la bordul unui avion RG-6 a realizat viteza de 165,50 km/oră, ceea ce a constituit un nou record de viteză. Vladimir Novițchi, împreună cu ing. Gh. Rado și Ștefan Andrei – în afara unui prototip de elicopter – au mai realizat un agregat cu propulsie aerodinamică pentru recoltarea stufului de pe marile suprafețe de terenuri acoperite de apă din Delta Dunării. Construit în serie, acesta a dat bune rezultate fiind și exportat. Din rațiuni care ne scapă și azi, după o vizită întreprinsă la Reghin de către Gheorghe Gheorghiu-Dej – care s-a arătat deosebit de încântat de realizările lui Novițchi – activitatea secției conduse de acesta s-a sistat. Vladimir Novițchi a revenit la Brașov, lucrând la ICA-Ghimbav, unde a concurat la realizarea unui număr redus de planoare IS-3d.

(Informațiile au fost obținute de la istoricul mureșean Bartoș Zoltan și din articolele publicate de profesorul Vasile Tudor, istoric al aviației.)

Nicolae BALINT
Revista Agero

“SOARTA POPORULUI ROMÂN DIN BASARABIA SE AFLĂ ÎN MĂINILE NOASTRE. SĂ VOIM ȘI VOM FACE TOTUL”

Cu toate greutățile trecutului și ale prezentului, mulțumită unor oameni de suflet, mari patrioți ai neamului, românii de pretutindeni au știut să-și apere credința în Dumnezeu, identitatea națională și cultura, tradițiile și obiceiurile strămoșești, umanismul și apartenența la creștinătatea ortodoxă. Aceasta este zestrea cu care românii se prezintă în marea familie a popoarelor Europei unite; o zestre bogată și originală. Zestre pentru care poporul a luptat și continuă să lupte cu dârzenie de secole. Întreaga noastră istorie ne convinge de acest adevăr. O confirmă cu prisosință și activitatea a numeroase organizații obștești și asociații social-culturale, datorită cărora spiritul românesc este pururea viu.

În cele ce urmează, vom încerca să demonstrăm adăugător care este cursul istoric al evoluării acestor formațiuni ale românilor din Basarabia; care este geneza lor, drumul parcurs de la data înființării lor și până în zilele noastre; procesul trudnic al învierii și unirii neamului românesc. Numai astfel, adunând piesă cu piesă, document cu document și mărturie cu mărturie am putea reconstitui o nouă pagină din trecutul nostru pe care noi românii basarabeni avem tot interesul să-l dezvăluim, pentru că-i glorios și plin de eroice suferințe. Pentru că e de datoria noastră să ne aducem fiecare prinosul la întregirea tabloului general privind dăinuirea românismului pe pământul strămoșesc al Basarabiei. Acesta ne-a fost gândul călăuzitor de la bun început când am conceput aceste cronici (vezi „Forul democrat” din „L.A.”, nr. 35 din 30 august 2006 și „Dovada unei credințe”, nr. 4 din 25 ianuarie 2007). Și acesta ne este cuvântul cu care ne îndreptăm către toți românii, către toți cetățenii de bună credință să se pătrundă

de mesajul lor, dând dovadă de solidaritate și atașament civic. Hai să dăm mână cu mână!

Societatea Moldovenească pentru Răspândirea Culturii Naționale a fost una dintre puținele formațiuni obștești cu un program de luptă înverșunată pentru drepturile naționale în Basarabia de la începutul sec. al XX-lea. A fost înființată în 1906 sub președinția lui Pavel Dicescu (1842-1909), mareșal al nobilimii din jud. Chișinău, unul dintre reprezentanții de frunte ai vechii dinastii de dvorenii din Basarabia (1829) și dregători în Principatele Moldovei – Ion Dicescu și Victor Dicescu, fost ștabrotmistru, deputat în Duma de Stat (1841-1850); Leonid Dicescu (c. 1847-1889), unul dintre primii norodnici, „cel mai periculos și cutezător propagandist”, organizatorul în emigrație a comunei agricole din ținutul Tulcea, România.

Pavel este fiul lui Victor Dicescu, luptător înflăcărat al românismului, propagator consecvent al ideilor naționale în paginile ziarului de limbă rusă „Bessarabeț” (1906), al cărui editor era; a fost unul dintre liderii Blocului Moldovenesc, care a constituit mai apoi majoritatea în organul suprem al Basarabiei Sfatul Țării (1917-1918). Apariția societății a îngrijorat mult guvernarea țaristă din provincie. Ziarul rusesc „Drug” a dat imediat semnalul de alarmă (ianuarie 1906): „S-a format un cerc al cărui scop tinde la deschiderea de școli românești în Basarabia, predarea limbii românești, dezvoltarea gustului pentru literatura românească. Într-un cuvânt, s-a făcut primul pas care, fatal, va duce la antagonism și separatism. Deci, înstrăinarea de Rusia este inevitabilă”.

Clubul Român de Ajutor și Cultură “Vasile Stroescu” este fondat la 12 august 1912 în Statele Unite ale Americii, or. Cleveland, Ohio, de către marele boier basarabean Vasile Stroescu (1845-1926), cunoscut Mecena al românilor de pretutindeni pe țărmul vieții obștești și cultural-științifice în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea. Clubul a fost deschis în dorința de-a atrage pe conaționali din emigrație la cauza comună de întregire și prosperare a națiunii române.

Descendent din faimoasa familie de nobili Stroești, locuitori ai străvechilor așezări Trinca și Brânzeni din Țara de Sus a Moldovei, ținutul Hotin, Vasile Stroescu, om cu un înalt spirit gospodăresc și vast orizont cultural, format la școlile superioare ale apusului, și-a închinat toată viața și averea propășirii neamului românesc, făcând următoarele declarații în istoricele sale discursuri parlamentare și corespondențe ale vremii: „Carte și iar carte! Școli și iar școli! Biserici și iar biserici! Prin ele ne vom ridica sufletul și vom fi stăpâni pe cunoștințe... Eu îs cu totul la dispozițiunea țării mele cu mintea cât mi-a dat Dumnezeu, cu toată inima și cu toată averea mea... Eu țin la folosul națiunii, nu la fala mea...”.

Marele istoric Nicolae Iorga avea să confirme în 1919 crezul lui Stroescu astfel: „Cine nu-i cunoaște trecutul? Viața-i de o puritate antică? Democrat sincer, de convingere adâncă..., el a știut să fie un fiu credincios al neamului său...”.

Vasile Stroescu a fost un promotor activ al Marii Uniri; membru onorat al Academiei Române (1910); deputat de Bălți, Tighina, Lăpușna și Orhei în Parlamentul României (1919) ș.a. Marele patriot a susținut material construcția a zeci și sute de școli, biserici și spitale în toate provinciile românești; apariția a numeroase publicații și opere ale clasicilor; invenții tehnice și bursieri la învățătură în străinătate etc. Faptele sale vor rămâne veșnic în memoria conaționalilor noștri din Țară și de peste hotare. El a ctitorit vestita Societate „ASTRA” prin crearea unui fond special, Fondul „Vasile Stroescu”, și istorica formațiune Liga Culturală a Românilor de Pretutindeni (1910) ș.a. Până nu demult, un alt descendent din neamul Stroeștilor, pre nume Gheorghe Ștefan Donev (1909-1993), cunoscut publicist, editor, scriitor și tipograf, colaborator frecvent la „Cuvântul românesc”, a continuat cu prisosință tradiția unchiului său în mijlocul comunităților românești de peste ocean.

Asociația pentru Sprijinul Basarabiei cu sediul la Paris. Este ctitorită de reputatul compatriot, originar din Basarabia, Cărpineni, jud. Lăpușna, Eugen Holban, descendent din vechea familie de

răzeși a lui Ștefan Holban (1886-1961), luptător fervent pentru făurirea Marii Uniri de la 1918.

Eugen Holban este cunoscut ca istoric și publicist militant, colaborator prodigios al săptămânalului „Literatura și arta”, apărător consecvent al intereselor Basarabiei pe arena internațională; autor al cărții „Prin veacurile învolburate ale Moldovei dintre Prut și Nistru” (Ed. „Căpriana”, Paris, 1991).

Împreună cu alți conaționali, trăitori în Franța – Gr. A. Filiti, Elena Popescu, Mircea Demitriu ș.a. – a pus bazele actualei asociații, desfășurând o vastă activitate de instruire și educație patriotică în mijlocul elevilor de la liceele din Basarabia prin intermediul Concursului „Moștenire”, susținut sistematic pe paginile rev. „Literatura și arta”. Concursul are menirea de a reanima procesul de studiere aprofundată de către elevi a istoriei, limbii și literaturii române; dezvoltarea conștiinței naționale și menținerea pururea vie a flăcării spiritualității românești în sânul tineretului studios din Basarabia.

Tradiționalul concurs a înregistrat deja numeroase ediții, având la activul său zeci, sute de concurenți din toată republica. Cele mai reușite lucrări sunt înalt apreciate, iar elevii-premianți distinși cu Diplome și premii bănești (în valoare de la 50 până la 200 de dolari SUA).

Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni este una dintre cele mai vechi și răspândite asociații cu un vast program de activitate instructiv-patriotic. A fost înființată în cetatea de scaun a românismului – Transilvania – la 15 decembrie 1890 și revitalizată la 24 ianuarie 1990 la București, având drept scop consolidarea unității românilor din întregul areal daco-roman și din lume; „realizarea unei armonii sociale și sufletești între toți cetățenii statului român”, „făurirea unei solidarități între națiuni”; „acordarea unei atenții sporite românilor din Basarabia și Bucovina sub diverse aspecte social-culturale” ș.a.

Încă pe la 1916, președintele de atunci Vasile Lucaciu (1914-1918) afirma că „Liga Culturală înseamnă deșteptarea și expan-

siunea conștiinței naționale. Ea a arătat poporului și lumii întregi, cu istoria, cu filologia și cu etnografia în mână, cine este și ce este poporul român, de unde vine, ce limbă vorbește și ce viitor are”. Mergând neabătut pe calea trasată de înaintașii săi, Liga a jucat un rol deosebit de important la înfăptuirea Marii Uniri din 1918, organizând numeroase acțiuni patriotice, precum: Congresul românilor de peste hotare aflați în țară (București, 15 martie 1915) și Întrunirea Ligii pentru Apărarea Românilor din Ardeal, la care au participat personalități de seamă: Barbu Delavrancea, Nicolae Iorga, Octavian Goga, Nicolae Titulescu ș.a. La acest congres a fost abordată și problema privind viitorul Basarabiei. Referirile au fost făcute de Simion Mândrescu în raportul său general „Datoria României”.

Abia după 1990, după o pauză de patru decenii de regim totalitar-comunist, Liga se întoarce deplin cu fața spre Basarabia și Bucovina, mulțumită acțiunilor energice întreprinse de către actualul ei președinte dl pr. dr. Victor Crăciun, eminent om de știință și cultură, cunoscut eminescolog, originar din Basarabia, Chișinău. În sfera de preocupări ale Ligii se înscriu zeci de tiruri cu cărți și publicații trimise de frații din Țară; fondarea de biblioteci publice; organizarea la 27 martie/9 aprilie a diverse manifestări cultural-artistice și științifice cu ocazia sărbătoririi Zilei Unirii Basarabiei cu Țara; petrecerea unor jubilee și simpozioane comune; acțiuni sportive și turistice; expoziții de artă plastică ș.a.

Se spune că „Statuile sunt cetăți ce apără spiritualitatea unui popor”. Pătruns de importanța acestui gând, Octavian Goga, fost președinte al Ligii Culturale (1927), unul dintre făuritorii de seamă ai conștiinței unioniste naționale, avea să spună: „O graniță se păzește sau cu un corp de armată sau cu statuia unui poet legat de inimile tuturor”. Astfel, promotor consecvent al acestui adevăr, Liga a pornit la înălțarea pe meleagurile Basarabiei a zeci de statui, busturi și bazoreliefuli ale domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, ale clasicilor literaturii Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Alexandru Donici ș.a.; iar în Aleea Clasicilor – a scriitorilor M. Kogălniceanu, C. Stere, M. Sadoveanu, G. Călinescu, L. Blaga,

T. Arghezi, G. Bacovia, N. Stănescu ș.a.

Este marea operă a Ligii Culturale de înrădăcinare pe vecie a românismului în glia străbună a „Blândeii Basarabiei”. Acțiune ce s-a răsfrânt pe larg în amplele manifestări cultural-patriotice cu ocazia „construirii” la 6 mai 1990 a Podurilor de flori de la Prut și a Podului de conștiință Eminescu la Chișinău și Cernăuți. Lansarea acestor punți spirituale a avut un larg răsunset în inimile românilor de pe ambele maluri ale bătrânului Pyretus, obținând înaltul calificativ de Podul Credinței.

De menționat că la loc de cinste în suita mare de acțiuni de suflet românesc se înscrie și cunoscuta formațiune Pro Basarabia și Bucovina, izvodită în 1975 în Franța și transplantată și la București de către eminentul om politic și de cultură basarabean Nicolae Lupan, membru al Frontului Național Patriotic, autor de cărți social-politice, de loc din Cepeleuți, Briceni, jud. Hotin, luptător fidel pentru înfăptuirea marelui ideal al întregirii neamului românesc.

Amintim aici și societățile București-Chișinău, având ca scop „deschiderea unei căi libere dintre cele două capitale”, Ginta Latină cu sediul la Iași, Liga Pedagogilor din Republica Moldova, Asociația Istoricilor, Limba noastră cea română ș.a. Sunt formațiuni ce împărtășesc același gând mareț al unității de neam și adevăr istoric, cultivat cu dreaptă credință de către organizațiile patriotice de la 1917-1918: Societatea Culturală a Românilor din Basarabia, Asociația (obștea) Învățătorilor Moldoveni din Basarabia și de dincolo de Nistru, Obștea Studenților Români din toată Rusia ș.a.

„Asociația Moldo-Română din Kazahstan este o reuniune de dată recentă, înregistrată la 27 mai 2003 ca formațiune independentă cu drepturi depline în cadrul Adunării Popoarelor din Kazahstan (APK), alături de organizațiile celorlalte noroade conlocuitoare (ucraineni, armeni, tătari, polonezi, unguri, coreeni ș.a.). În acest imens teritoriu asiatic conviețuiește un amalgam multinațional și multicultural – circa 120 de naționalități, reprezentanți a 45 de confesiuni religioase. Drept rezultat, actualul

Guvern al Republicii Kazahstan a creat un organism special al concordiei social-naționale (APK).

Conform datelor statistice, în Kazahstan trăiesc azi 596 de români și 19.458 de moldoveni, din totalul de 15 milioane de locuitori. Românii-moldoveni au ajuns pe aceste locuri încă prin veacurile XIX-XX în căutarea hranei din cauza foametei și politicii imperiale de strămutare a populațiilor, în urma războiului și a deportărilor staliniste, a demagogiei hrușcioviste de deștelenire a deșertului ș.a. Sunt urmașii-supraviețuitori ai politicii agresive a Imperiului Țarist de deznaționalizare a etniilor, ai holocaustului bolșevic-stalinist. De aici și apariția așezărilor compacte denumite Basarabka, Moldovanka ș.a., populate de familii vechi de români: Toma, Groza, Gorciuc etc. Asociația are un program specific de activitate. În primul rând, de conștientizare a cetățenilor privind trecutul lor istoric – cine sunt și de unde au venit pe aceste pământuri, în ce împrejurări; care sunt drepturile lor în organele superioare și locale de stat; condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și convingerea că moldovenii și românii sunt unul și același popor, că au aceleași rădăcini istorice și aceeași credință ortodoxă, că vorbesc aceeași limbă românească. De mare succes se bucură în acest sens petrecerea liberă a conferințelor și emisiunilor televizate, a mitingurilor și întâlnirilor cu populația la fața locului.

Îmbucurător este și faptul că în Kazahstan, la Karaganda, unul dintre marile bazine carbonifere, unde trăiește o comunitate importantă de români (c. 3.500), la 29 aprilie 2005, a fost constituită a doua asociație publică – Societatea Culturală Română „Dacia”. Inițiatorii ei sunt un grup de tineri originari din Basarabia cu legături străvechi de rudenie în România. Odată cu apariția acestei comuniuni a început să dispară treptat și prejudecata de români/moldoveni și în alte regiuni. Iar în tot ținutul Kazahstanului trăiesc astăzi peste 20.000 de români.

Dragoș GALBUR

Basarabia de după Independență. www.basarabia91.net

ACTRIȚA TANIA POPA

Născută pe 19 ianuarie 1973, în Căușeni, Republica Moldova, actrița a venit în România să studieze actoria la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică “Ion Luca Caragiale” din București în 1990. Este absolventă a Academiei de Artă Teatrală și Cinematografică București (denumirea se schimbase între timp), promoția 1994, clasa profesor Grigore Gonța.

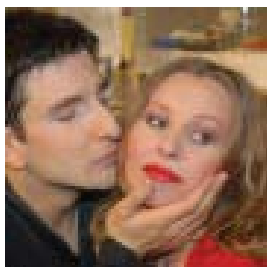
Debutază la Teatrul “Lucia Sturdza Bulandra” în 1993 cu rolul Ismena – „Antigona” de Sofocle, în regia celebrului Alexandru Tocilescu. O întâlnim în distribuția mai multor teatre din țară (Teatrul “Ion Creangă”, Teatrul Mic, Teatrul “Constantin Nottara”, Teatrul Național Timișoara, Teatrul “George Ciprian”, Buzău, Teatrul Foarte Mic) după care devine actrița în trupa Teatrului Național din București.

Carierea ei teatrală numără peste 20 de roluri și un repertoriu impresionant, de la Shakespeare la Goldoni, de la I.L. Caragiale la Rodica Popescu Bitănescu cu rolul Tânăra din “Cinci femei de tranziție”, unde prezintă un adevărat regal actoricesc.

A jucat în peste 10 filme, unul dintre ele fiind “Patul lui Procust”, care a participat la Festivalul de Film de la Berlin, 2002.

Deținătoare a mai multor premii, din care amintim : Premiul revistei „Flacăra” – Tinere speranțe, București, 1991, Premiul pentru interpretare feminină – „Farsa cocoșaiilor”, Casablanca,

Maroc, 1993, Premiul pentru cel mai bun rol feminin – „Farsa cocoșaiilor”, Festivalul Internațional de Teatru, Sibiu, 1993, și Festivalul Veseliei, București, 1994, Premiul I pentru rolul Tanța – „Tanța și Costel” – Gala Tânărului Actor, Costinești, 1995, Premiul „Silvia Popovici” pentru rolul Ondine – „Ondine” de Jean Giraudoux, 1995, Premiul Uniunii Cineaștilor pentru cel mai bun rol feminin în filmul „Aici nu mai locuiește nimeni”, 1996, și Ordinul „Meritul Cultural” clasa a II-a, 2004...continuă cu succes activitatea în teatru, film și televiziune.

A avut trei căsnicii și acum se pare că alături de Veaceslav Damian, întâlnit într-un club rusesc din capitală a găsit fericirea mult dorită: „Acum sunt la a treia căsnicie și sper să fie cu noroc. Primii doi soți au fost români, al treilea s-a întâmplat să fie basarabean de-al meu....Relația noastră merge din ce în ce mai bine, pentru că învățăm să ne cunoaștem. Poate asta a fost norocul meu. Un basarabean.”

Actrița are o fată, Daria, din a doua căsătorie, în vârstă de 9 ani. “E copia mea xerox, în miniatură, deci o să fie foarte muncitoare și ambițioasă. Se va descurca în viață, este campioană la karate. E o comoară!”, a mărturisit Tania Popa. Mai are și un băiețel, Slavic, născut în 2009.

Roluri la TNB:

- *Margarita Ivanovna Peresvetova* - „Sinucigașul” de Nikolai Erdman, regia Felix Alexa, 2009,
- *Dorina* - „Viața mea sexuală” de Cornel George Popa, regia Sorin Militaru, 2007,
- *Rose* - „Dansând pentru zeul păgân” de Brian Friel, regia Lynne Parker, 2006,
- *Katia* - „A patra soră” de Janusz Glowacki, regia

-
- Alexandru Colpacci, 2006,
 - *Zina* - „Inimă de câine” după Mihail Bulgakov, regia Yuriy Kordonskiy, 2005,
 - *Boske* - „Iubire” de Barta Lajos, regia Grigore Gonța, 2004,
 - *Mama îndurerată* - „Povestiri din zona interzisă” de Svetlana Alexievici, regia Tudor Țepeneag, 2004,
 - *Zoe* - „O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale, regia Grigore Gonța, 2003,
 - *Tânăra* - „Cinci femei de tranziție”, text și regie Rodica Popescu Bitănescu, 2003,
 - *Ohatsu* - „Amanții însângerați” de Chikamatsu Monzaemon, regia Alexandru Tocilescu, 2002,
 - *Didina Mazu* - „D'ale carnavalului” de I.L. Caragiale, regia Gelu Colceag, 2002,
 - *Dra Lilly* - „Mofturi la Union” după I.L. Caragiale, regia Gelu Colceag, 2002,
 - „Richard al II-lea”, de William Shakespeare, regia Mihai Măniuțiu, 1999,
 - *Henriette* - „Femeile savante” de J.B.P. Molière, regia Lucian Giurchescu, 1998,
 - *Natașa* - „Azilul de noapte” de Maxim Gorki, regia Ion Cojar, 1998,
 - *Sânziana* - „O batistă în Dunăre” de Dumitru Radu Popescu, regia Ion Cojar, 1997,
 - „Omul care a văzut moartea” de Victor Eftimiu, regia Mihai Manolescu, 1997,
 - „Bacantele” de Euripide, regia Mihai Măniuțiu, 1997,
 - „Paița sosește la timp” de Fănuș Neagu, regia George Motoi, 1993,
 - „București, cuibușor de vijelii”, regia Felicia Dalu, 1993,
 - *Ondine* - „Ondine” de Jean Giraudoux, regia Horea

Popescu, 1994 - debut.

Alte activități TNB

Asistent regie la spectacolul „Trei surori” de A.P. Cehov, regia Yuri Krasovski, 2002

Activități în afara TNB

Roluri în teatru

Teatrul Foarte Mic:

- *Ea* - „Piele și cer” de Dimitre Dinev, regia Dan Stoica, 2008,

- „Copiii unui Dumnezeu mai mic” de Mark Medoff, regia Cristian Teodor Popescu.

Teatrul „George Ciprian”, Buzău

- *Nevasta* - „Stan Pățitul” scenariu dramatic pe texte populare, regia Vasile Toma, 2004

Teatrul Național Timișoara

- „Tanța și Costel” de Ion Băieșu

Teatrul „Constantin Nottara”

- „Piscina de la miezul nopții” de Peter Karvas, regia Grigore Gonța, producție a Companiei „Teatrul Meu”

Teatrul Mic

- *Clarice, Buba, un clown* - „Dragostea celor trei portocale” de Carlo Gozzi, regia Nona Ciobanu, 1994

Teatrul “Ion Creangă”

- *Miranda* - „Furtuna” de William Shakespeare, regia Cornel Todea, 1994

Teatrul “Lucia Sturdza Bulandra”

- *Ismena* - „Antigona” de Sofocle, regia Alexandru Tocilescu, 1993 - debut

Roluri în film:

- „4 luni, 3 săptămâni și 2 zile”, regia Cristian Mungiu, 2007,

- *Ileana* - „Meseriașii”, regia Andrei Boncea, 2006-2007,

- *Doamna Iorga* - „Offset”, regia Didi Danquart, 2006,
- *Ana* - „The Detonator”, regia Po-Chih Leong, 2006,
- *Valentina* - „The Marksman”, regia Marcus Adams, 2005,
- „Ce lume veselă”, regia Malvina Urșianu, 2003,
- *Mihaela* - „Occident”, regia Cristian Mungiu, 2002,
- *Emilia* - „Patul lui Procust”, regia Sergiu Prodan și Viorica Meșină, 2001,
- „În fiecare zi Dumnezeu ne sărută pe gură”, regia Sinișa Dragin, 2001,
- „Lunga călătorie cu trenul”, regia Sinișa Dragin, 1997,
- „Paradisul în direct”, regia Cornel Diaconu, 1997,
- „Prea târziu”, regia Lucian Pintilie, 1996,
- „Terente - regele bălților”, regia Andrei Blaier, 1995,
- „Aici nu mai locuiește nimeni”, regia Malvina Urșianu, 1995,
- „Balanța”, regia Lucian Pintilie, 1992.

Televiziune:

- „Bani de dus, bani de întors”, regia Alexandru Tocilescu, 2004,
- „Adio, Europa!”, regia Tudor Mărăscu.

Scurt metraj

- „Conul de brad”, 2003

Formație

Academia de Artă Teatrală și Cinematografică București, promoția 1994, clasa profesor Grigore Gonța

Nominalizări și premii:

- Ordinul „Meritul Cultural” clasa a II-a, 2004,
- Premiul Uniunii Cineaștilor pentru cel mai bun rol feminin în filmul „Aici nu mai locuiește nimeni”, 1996,
- Premiul „Silvia Popovici” pentru rolul *Ondine* - „Ondine” de Jean Giraudoux, 1995,
- Premiul I pentru rolul *Tanța* - „Tanța și Costel” - Gala Tânărului Actor, Costinești, 1995,
- Premiul pentru cel mai bun rol feminin - „Farsa cocoșăților”,

Festivalul Veseliei, București, 1994,

- Premiul pentru cel mai bun rol feminin - „Farsa cocoșaiților”,

Festivalul Internațional de Teatru, Sibiu, 1993,

- Premiul pentru interpretare feminină - „Farsa cocoșaiților”, Casablanca, Maroc, 1993,
- Premiul revistei „Flacăra” - Tinere speranțe, București, 1991.

TANIA POPA: „LA MINE TOTUL SE BAZEAZĂ PE MULT NOROC ȘI CEVA TALENT”

Este actriță, mamă, soție, gospodină, sensibilă, pasională, explozivă, talentată și, nu în ultimul rând, foarte mândră de originea ei slavă. Mai pe scurt, Tania Popa.

Când a venit în București, avea 17 ani și credea că România este o țară străină. A venit să studieze actoria. Și-a făcut mulți prieteni și, în scurt timp, s-a și căsătorit. A urmat modelul din

Basarabia, unde la 18 ani e musai să te căsătorești, altfel ești bătrână. „După cele zece clase obligatorii, m-am trezit că trebuie să merg la facultate. Aveam câteva variante, dintre care cea mai importantă era designul vestimentar, dar facultatea era la Sankt Petersburg și mi se părea foarte departe. Pentru filologie, chiar dacă eram foarte bună, trebuia să studiez

mai mult. Am fost mereu foarte activă. La toate manifestările, corurile, petrecerile, serbările care se organizau în oraș, eu eram prima. M-am gândit să dau la teatru, la Chișinău, pentru că mi s-a părut simplu să învăț două poezii, o povestire, deși nu aveam nici cea mai vagă idee despre ce era vorba. Dacă mi s-ar fi cerut și a treia poezie, n-aș fi știut-o. Învățasem strict două poezii de

Eminescu. La admitere a fost Florin Zamfirescu, care a făcut o selecție de 15 admiși. Așa am ajuns în București.” Puterea de adaptare a ajutat-o să se integreze imediat. Inițial, ar fi trebuit să se întoarcă în Republica Moldova. „Nu s-a întors aproape nimeni.

Aici sunt alte șanse și posibilități, iar în cei patru ani de facultate începi să ai prieteni, colaborări, și așa se leagă multe. Până la 17 ani nu fusesem la teatru niciodată, la Chișinău, nu cunoșteam pe nimeni de acolo. Ulterior, am colaborat la un film cu ei. Universul meu este în întregime aici, în București, unde mi-am făcut rostul, familia și casa.”

„Sunt bolnavă de optimism”

A avut mai multe tentative de a-și face o familie. „Știi, eu sunt corectă, adică îl iau de bărbat, nu merge, îl las! Dar îl iau de bărbat, nu așa!” Spune asta foarte serios, apoi izbucnește în râs. „Acum sunt la a treia căsnicie și sper să fie cu noroc. Primii doi soți au fost români, al treilea s-a

întâmplat să fie basarabean de-al meu. Sunt rusoaică, după mamă, și moldoveancă, după tată. Asta mă face temperamentală, mereu la extreme, ori mă bucur mult și sunt veselă, ori plâng și mă simt dărâmată. Dar asta durează puțin, pentru că sunt bolnavă de op-

timism și felul ăsta pozitiv de a fi mă ajută foarte mult.” Acasă vorbește româna cu un puternic accent moldovenesc, amestecat cu niște cuvinte din rusă. „Este un dialect îngrozitor de stâlcit.” Pe Veaceslav Damian, actualul soț, l-a cunoscut anul trecut, într-un club rusesc, „Déjà vu“, s-au întâlnit în secret, timp de două săptămâni, după care s-au căsătorit tot în secret, într-o luni, când Tania avea zi liberă la teatru. Nu au știut decât prietenii, Mihai Mărginean și soția sa, care le-au fost martori. După o lună a rămas însărcinată și a jucat până în ultima lună de sarcină. „Relația noastră merge din ce în ce mai bine, pentru că învățăm să ne cunoaștem. Poate ăsta a fost norocul meu. Un basarabean.” De la două săptămâni bebelușul și tatăl lui o însoțesc pe Tania la teatru, la spectacole și la repetiții, unde o așteaptă cumiți. „Mai ales cel mic, iar tata are un succes enorm la femei, pentru că un bărbat cu un bebe în brațe este cât se poate de admirat. Fie vorba între noi, este o bonă excepțională. Pe Daria (fetița Taniei din a doua căsătorie) a crescut-o mai mult mama. Eu eram mereu plecată, fiind nevoită să lucrez. Mama s-a ocupat cel mai mult de ea. De Slavik pentru că suntem doi, am spus să ne ocupăm amândoi. Nu ne e greu pentru că e foarte cuminte, iar acum îmi este bine și sunt foarte liniștită.”

„Creația vestimentară este pasiunea vieții mele”

De cariera ei este mulțumită și se consideră foarte norocoasă. „Mult noroc și ceva talent. Am peste 40 de roluri în teatru și nu am făcut figurație și nici roluri episodice. Au fost roluri bune, mari și am lucrat cu toți actorii mari din țară. Ca actriță, mă bazez strict pe instinct și mă plictisesc îngrozitor la repetiții, pentru că, indiferent de ce mi se explică acolo, eu fac ce simt. Pe scenă nu intru în transă că astăzi sunt Desdemona și mâine Ofelia. E o prostie. Pe scenă noi ne prefacem, și patru ani de facultate asta ne învață. Am jucat în filme deosebite, cu regizori pe care îi apreciez și am obținut numeroase premii naționale și internaționale, încă

din timpul studenției, dar lucrurile acestea nu prea interesează. Din păcate, lumea nu se uită la filme românești. Ba e trist că poți face roluri, care mai de care mai bune, nu te știe nimeni, dar dacă joci într-o prostioară la televiziune, toți buticarii și toți benzinarii te recunosc pe stradă.” Își dorește să se reapeuce de creația vestimentară, activitate pe care a întrerupt-o din motiv de bebe. „Este pasiunea vieții mele și nu mă las pentru că asta îmi doresc să fac. Eu și prietena cu care lucrăm ne-am apucat să facem copii și asta ne-a cam încurcat. Am lucrat pentru persoane publice și pe comandă. Eu îmi fac singură haine, iar prietenelor le-am făcut rochii de mireasă. Tot timpul am avut mașini de cusut acasă și când a trebuit să întrerupem lucrul mi s-a rupt sufletul. Ne vom reapuca cel mult într-un an, cu toate că lumea zice că sunt nebună și că trebuie să îmi fac meseria. Eu nu simt că fac vreun efort, le fac pe amândouă cu aceeași plăcere.”

„Mi-ar trebui 100 de ani ca să fac tot ce știu”

O definesc, în egală măsură, cariera, familia, hobby-urile și pasiunile de tot felul. Nu și-a pus deloc problema clasică: „Copilul mă va opri să avansez în carieră”. Se împarte egal între toate și nu se poate lipsi de nimic. „Este o prostie să nu faci copii din asemenea motive. Pe cine interesează cariera ta? Între patru scânduri ajungem toți, și atunci cariera a dispărut. Dacă ai noroc să faci ceva în viață, faci și cu copii, și fără. Eu am jucat cu ambii copii până în luna a

noua și am revenit pe scenă la două săptămâni după ce am născut. Viața e grea, și copiii trebuie pregătiți de mici. Cu Daria, care are 9 ani, nu am avut probleme cu boli, medicamente sau doctori. Creșterea copiilor după cărți mi se pare altă prostie.” Fieea independentă a ajutat-o să se organizeze de una singură și asta i-a fost de ajutor. „Am venit în România la 17 ani, fără părinți, fără nimeni. Am

muncit să-mi fac un rost, să am casă, mașină, pământ, să-mi întrețin familia, să fac și copii. Acum mă laud, dar, mai în glumă, mai în serios, m-am obișnuit cu munca din copilărie. Noi munceam la colhoz, cu școala, dar primeam bani și eram motivați. Am lucrat la câmp, la o fermă de vaci. Știu să fac orice, gătesc, cos, împletesc, croșetez, pictez. Mi-ar trebui însă vreo 100 de ani ca să fac tot ce știu și ce-mi place. Acum, când muncesc pentru copii, îmi vine ușor, pentru că știu ce vreau și sunt cu picioarele pe pământ.” Este mândră de originea ei rusă. „Chiar și pisicile au nume rusești, Murka și Liusia. Cărțile noastre sunt în chirilică și în rusă. Pentru noi, mâncarea, medicamentele, cosmeticele sau emisiunile rusești sunt cele mai bune. În românește cânt așa și așa, dar în

rusă i-am disperat pe toți.

Pe holurile teatrelor cânt întruna. Mă mai întrebă colegii câteodată: «De ce n-ai rămas cu rușii tăi și ai venit să ne intoxici pe noi?» Și le spun că am venit să le arăt ce înseamnă să fii un om deschis. Eu vă dau ceva, nu vă iau nimic!”

Alina DRAGOMIR, Destine , 22 Aprilie 2009

CUM A AJUNS CĂLIN FUSU MILIONAR ÎN EURO DIN INTERNET

La 16 ani era student la ASE, iar la 26 de ani a înființat împreună cu trei colegi o companie de internet care acum valorează peste 10 milioane de euro.

Călin Fusu, 33 de ani, a devenit unul dintre cei mai tineri milionari români în euro, bani obținuți din internet, o afacere în care “vechii capitaliști” români nu au investit pentru că nu o înțeleg și nu are active palpabile. Fusu, născut în s. Pârlița, lângă or. Bălți, care la 16 ani era cel mai tânăr student

al Academiei de Studii Economice din București, a vândut o participație minoritară din Neogen, compania pe care a creat-o în 2000, în Târgu-Mureș, sub numele Rogenerator împreună cu trei tineri, respectiv Andras Nagy, Lazlo Robert și Zoltan Bodo. Neogen, care are peste 800.000 de vizitatori într-o săptămână, deține mai multe site-uri, cele mai cunoscute fiind best-jobs.ro, noi2.ro, doizece.ro și club.ro. Neogen are în acest moment peste 1,3 milioane de utilizatori înregistrați. Fusu a vândut o parte din acțiuni către fondul american Tiger Global Management și fondul olandez Wouwer. Fusu nu a dorit să precizeze care a fost valoarea pachetului de acțiuni vândut, distribuția acestuia între cele două fonduri și nici care a fost valoarea tranzacției. Fusu a declarat că nu poate oferi detalii, precizând doar că este “exagerată” suma de 6 milioane de euro – vehiculată ca valoare a tranzacției pentru pachetul minoritar din companie. Casa de avocatură “Biris & Goran” a anunțat marți seara că va-

loarea cumulată a tranzacțiilor prin care au fost achiziționate pachete minoritare de acțiuni de la companiile online eJobs și Neogen a fost de peste 10 mil. euro. Valoarea tranzacției de la eJobs a fost de 4,2 mil. euro pentru 30% din acțiuni, ceea ce înseamnă că suma plătită pentru Neogen a fost de 6 mil. euro. eJobs, cel mai mare site de recrutare online, a fost creat de Liviu Dumitrașcu (30 de ani) și Daniel Tatar (29 de ani). Fusu a declarat pentru ZF că negocierile pentru vânzarea acțiunilor la Neogen au durat aproximativ două luni, iar tranzacția a fost finalizată înaintea celei realizate de Tiger cu compania eJobs. El nu a dorit să spună dacă era la curent cu negocierile duse de americani cu eJobs. În ce privește tranzacția, Fusu insistă că este vorba de o investiție, și nu de o vânzare.

“Nu vorbim despre vânzare, ci despre investiție. Neogen a atras o investiție pentru dezvoltare”, a declarat șeful Neogen. El spune că banii de la cele două fonduri vor fi utilizați cu precădere pentru extinderea afacerilor Neogen. “Achizițiile de site-uri precum faces.md sau colegi.ro vor fi urmate de altele, din România și din regiune, iar compania va iniția soluții de plată pentru creatorii de content video, de pe site-ul Video.Neogen.ro”, au spus oficialii companiei. “Primul pas pe care l-am făcut după semnarea contractului a fost să le oferim angajatorilor înscriși în BestJobs posibilitatea de a posta anunțuri gratuite nelimitat, deci cred că clienții Neogen sunt principalii beneficiari ai investiției”, a spus Fusu. Compania a anunțat pe 11 mai că le va permite companiilor să introducă gratuit anunțuri pe site-ul bestjobs.ro, iar tranzacția cu Tiger s-a semnat pe 7 mai. Devenit în urma tranzacției unul dintre primii milionari din internet din România, Călin Fusu afirmă că deal-ul încheiat cu cele două fonduri de investiții nu va aduce schimbări semnificative în activitatea Neogen sau în viața sa personală. “Voi locui în același apartament închiriat, mai ales că este foarte aproape de birou. Vom lucra probabil cu toții mai mult decât până acum, pentru că suntem responsabili pentru investiția altor

persoane”, a adăugat el. Întrebat dacă se gândește să lanseze alte businessuri sau să investească pe bursă, Fusu a spus că nu are asemenea intenții.

Adrian SECELEANU

POVESTEA LUI CĂLIN FUSU – MOLDOVEANUL CARE LA 16 ANI ERA STUDENT LA ASE, IAR LA 33 – MILIONAR ÎN EURO

Fapt mai rar, Călin Fusu este unul dintre antreprenorii despre care atât românii, cât și basarabienii vorbesc cu deferență. Respectul pe care-l impune fondatorul Neogen își are geneza în povestea de succes a unui tânăr ce pare logodit cu destinul frumos. Acest fapt, cât și o parte din filosofia

lui, de om care și-a luat viața în mâini încă din adolescență, le-am aflat chiar de la [el](#).

Deși majoritatea adolescenților pe la 15-16 ani iau cu asalt cluburile de noapte și sunt prezenți la mai toate petrecerile, unii încep pe atunci să-și dezvolte pasiuni și să le urmeze. Așa a făcut și Călin Fusu. Spre uimirea multora, este basarabean. S-a născut la 29 aprilie 1974, în satul Pârlița, lângă or. Bălți, și a fost printre primele generații de moldoveni care au venit în România, la studii superioare. Nu știe a cui idee a fost de a-și continua școala în România – a lui sau a părinților, dar cert este că nu regretă alegerile pe care le-a făcut până acum.

În vara lui 1990, la 16 ani (!), Călin Fusu devenea cel mai tânăr student al Academiei de Studii Economice din București – înscris la Facultatea de Relații Economice Internaționale, pe care a absolvit-o în 1995. De ce a ajuns moldoveanul student la 16 ani? Pentru că nu a făcut clasa a I-a, a trecut direct în clasa a II-a, iar școala generală avea 11 clase. Pe atunci, în Republica Moldova nu existau licee.

După terminarea facultății și-a început cariera ca broker la Bursa de Valori București. S-a angajat în cadrul Vanguard și, pentru o perioadă de timp, s-a aventurat în lumea speculațiilor bursiere. În 1998 a renunțat la acest domeniu și a preluat divizia de management de criză din cadrul New Century Holding, Târgu-Mureș, oraș în care tânărul s-a decis ulterior să demareze propriul business.

Hazardul continuă

Călin Fusu și-a început afacerea care l-a făcut milionar cu ajutorul unor asociați descoperiți în urma unui anunț publicat la mica publicitate. Basarabeanul căuta specialiști web, dispuși să participe la dezvoltarea unei firme. Astfel, s-a ales cu trei parteneri din Târgu-Mureș – Andras Nagy, Zoltan Bodo și Robert Laszlo, cu care omul de afaceri a pus bazele companiei Ro.generator.ro, care s-a transformat, în iulie 2003, în Neogen. Ideea unei investiții într-o companie cu activitate online i-a venit urmărind într-un Internet-cafe evoluția industriei de profil din America.

După 2005, compania s-a extins și în afara României pătrunzând pe piețele din Bulgaria, Republica Moldova și Serbia.

Deși stă de aproape 20 de ani în România și a devenit, la 33 de ani (în 2007), unul dintre cei mai tineri români milionari în euro, bani obținuți din internet, Cătălin s-a mutat în septembrie 2011 la Sofia, Bulgaria.

Călin Fusu spune că nu s-a simțit niciodată discriminat din cauza faptului că venea din Republica Moldova, poate doar în sens

pozitiv, mai ales în timpul studenției, atunci când avea prioritate la cazare și primea o bursă din partea statului român. Spre deosebire de alți moldoveni care nu au reușit să se adapteze în România sau au găsit mereu scuze pentru eșecuri, Călin a demonstrat că poți să te afirmi oriunde, trebuie doar să ai curajul să începi de undeva și să faci ceva care-ți place.

CĂLIN FUSU: “PRIMII BANI I-AM CĂȘTIGAT ÎN BRIGADA DE VARĂ A ȘCOLII”

La doar 16 ani, Călin Fusu, originar din satul Pârlița, lângă or. Bălți, a devenit student la Academia de Studii Economice din București. Cu 10 ani mai târziu, dă un anunț în ziar că vrea să găsească specialiști în calculatoare, să facă o firmă. Acum, fondatorul site-ului Neogen este unul dintre cei mai tineri oameni de afaceri de succes din România și unul dintre puținii români care a reușit să câștige milioane din internet.

– **A cui a fost ideea de a veni**

la facultate în România, a ta sau a părinților?

– Nu țin minte exact contextul. Părinții mei erau mai informați și ei au venit cu ideea, iar eu, fiind foarte entuziasmat la momentul acela, am acceptat-o fără prea mari ezitări. Acum realizez că am făcut alegerea corectă.

– **Studenții obișnuiți merg la facultate la 18-19 ani. Tu la 16 ani erai deja student la Academia de Studii Economice din București. Cum s-a întâmplat?**

– Nu am făcut clasa a I-a, am mers direct în clasa a II-a. Și apoi, atunci când am absolvit eu, nu erau licee, am făcut școala generală de 11 clase.

– **Cum au fost anii tăi de studenție?**

– Haotici. Acesta ar fi cuvântul care i-ar descrie cel mai bine

– **Când și cum ai câștigat primii bani?**

– Primii bani? I-am câștigat în *colhoz*, lucram în brigada de vară a școlii. Aveam 13 ani, iar cu banii câștigați am mers în excursie în câteva orașe din URSS și mi-am cumpărat și un casetofon.

– **Te-ai întrebat vreodată cum ar fi putut evolua cariera ta dacă rămâneai în Republica Moldova?**

– Probabil făceam tot afaceri, dar la un nivel mai mic sau poate chiar în alte domenii.

– **Cum ai fost privit acum 10 ani când ai zis că vrei să faci bani din Internet?**

– Nu mă prea interesa părerea celor din jur. Doream să fac o afacere în domeniul acesta și credeam în reușita ei, restul nu mai conta.

– **Ai simțit vreodată că ești discriminat, fie negativ sau pozitiv pentru că ești din Basarabia?**

– Probabil discriminat pozitiv, mai ales în timpul studenției, atunci când aveam prioritate la cazare și mai aveam și o bursă.

– **Criza economică despre care vorbește toată lumea. Călin Fusu a simțit-o?**

– Nu pot să zic că nu. Am înregistrat scăderi importante ale cifrei de afaceri în 2009, a fost nevoie să reducem din personal, dar și din ambiții și proiecte pe viitor.

– **Te-ai muta la Chișinău? În ce condiții?**

– Da, chiar m-aș muta în Chișinău, dacă aș avea un job interesant și stabil acolo.

– **Cât de des mergi acasă?**

– Dacă te referi la acasă – Republica Moldova, de câteva ori pe an, dacă la satul unde m-am născut, o dată la câțiva ani. Dar mă simt acasă și la București.

– **Cum ți se pare Republica Moldova față de acum 20 de ani când ai plecat tu?**

Nu am plecat chiar atât de departe, încât să nu mai fiu la curent cu evoluțiile sociale și politice de acolo. Principala problemă a Republicii Moldova este cea transnistriană și aderarea la UE, restul problemelor sunt ne semnificative și s-ar rezolva automat cu acestea două.

– **Mulțumesc!**

A intervievat Oxana GREADCENCO

DIASPORA LITERARĂ

Literaturii basarabene i-a fost predestinat un dramatic și tragic drum. Dacă judecăm după numărul reprezentanților constrânși să ia calea exilului sau să opteze pentru formula emigrației pe parcursul veacurilor, ajungem la concluzia că tradiția exilării în Basarabia e veche. Basarabia, fiind o arie culturală periferică, „un orizont îngust”, a presupus trecerea dincolo de orizontul local, pentru ca un Bogdan Petriceicu Hasdeu, un Alecu Russo, un Constantin Stere sau Leon Donici, prin acces și raportarea la cultura de origine, să-și depășească regionalismul și să devină mari nume în palmaresul clasic al literaturii române. Procesul cultural din Basarabia s-a desfășurat și se desfășoară și în prezent în condiții nefirești, de exil și înstrăinare. Excepție a făcut perioada interbelică, când, datorită revenirii Basarabiei la matrice, s-a putut beneficia din plin de posibilitatea de integrare și de absorbire a culturii românești. Deschiderile și închiderile literaturii basarabene, au fost dictate întotdeauna de factorii politici. Ocupația ruso-sovietică a întreprins un șir de măsuri distrugătoare de cultură și de factor uman, printre care s-a numărat și „strămutarea silnică din acest spațiu matern” sau chiar secerarea intelectualității la propriu. Pentru a se salva de genocid și a lucra și în continuare în limba și pentru limba română într-un climat propice spiritului, cei mai vizionari au preferat exilul.

Deschiderea spre marele context românesc și spre cel universal, deși a fost plătită de unii scriitori (Valeriu Ciobanu, Vladimir Cavarnali, Teofil Simensky, Nicolae Coban, C.A. Munteanu, Iacob Slavov, Olga Crușevan-Cantacuzino) cu anonimatul, iar de alții – cu ani grei de închisoare (Andrei Ciurunga, Sergiu Grossu, Paul Goma și alții), nu a fost un act lipsit de importanță pentru basarabeni ca artiști ai cuvântului, iar păstrând proporțiile

și pentru literatura română, care, precum se știe, este unică și indivizibilă. E adevărat că impuși să ia calea exilului unii scriitori basarabeni au dat dovadă de o anumită „întârziere”, adaptându-se doar pe jumătate în cultura română. Dar, în același timp, nu se poate tăgădui faptul că alții (mai puțini), descendenți și ei din Basarabia, în ciuda obstacolelor de tot felul, au reușit prin scrisul lor să răzbune neîmplinirile ca urmare a calamităților istoriei și propriei biografii cu dedesupturile ei. Firește, conceptul de basarabenism este inadecvat, cu toate astea, istoria literară a făcut întotdeauna „în definirea unei literaturi corespondența dintre concept și spațiu” (Gheorghe Crăciun). Încercarea de a releva personalitatea și aportul unor autori provenind din spațiul basarabean nu e superfluă, dat fiind că mulți dintre ei au oferit și oferă produse artistice reprezentative, inclusiv modele: “Ca și în secolul al XIX-lea, moldavo-basarabenilor le aparțin, în secolul al XX-lea, mari inițiative de direcționare a spiritului, de manifestare a «maximului de romantism», de înnoire ideologică și estetică de rând cu întreținerea cultului neclintit al tradiției: dacă atunci ei impuneau, după părerea lui Garabet Ibrăileanu, spiritul critic, dând primul junimist (Costache Negruzzi), acum ei sunt, prin Constantin Stere, inițiatorii și promotorii poporanismului nu atât ca doctrină politică, estetică și «ideal bine hotărât», cât ca sentiment general, ca atmosferă intelectuală și emoțională, presupunând cultul poporului ca veșnic martor...” (Mihai Cimpoi, *Drumurile întrerupte ale literaturii basarabene*, Steaua, 2001, nr.12).

Din cei cu rădăcini în Basarabia care au completat diaspora română/basarabeană fac parte scriitorii Leon Donici, Constantin Stere, Paul Goma, Alexandru Lungu, marele lingvist Eugen Coșeriu, scriitori cu destin de basarabeni obligați la autoexil, care s-au dovedit a fi foarte receptivi nu doar la formele artistice înnoitoare, la vânturile noi ale modernității, dar și luptători adevărați pentru ființa românească.

În contextul literar general românesc basarabenii au meritul

de a fi inaugurat direcții noi în proza română, cum a fost cazul lui Leon Donici „basarabeanul căruia i-a surâs nesfârșirea rusească” și care, întors în sângele său moldovenesc/românesc, „a fost primul antiutopist în literatura română”. Profecția, vizionarismul intrinsec, calități pe care i le atribuia scrisului său Lucian Blaga, aveau să se confirme plenar în volumul de memorialistică *Revoluția rusă. Amintiri, schițe și impresii* (1923), în care autorul blamează utopiile revoluțiilor și atrocitățile unui sistem totalitar. Leon Donici printre primii a intuit esența criminală a bolșevismului. Ov.S. Crohmălniceanu consideră, pe bună dreptate, nuvela *Marele Archimedes* drept „o teribilă anticipare a lumii orwell-iene, către care evolua societatea sovietică postrevoluționară”.

Donici, Leon (n.1887, Chișinău – m.1926, Paris), descendent prin mamă al ilustrului fabulist Alecu Donici, și-a început studiile la Chișinău, la Școala Spirituală, desăvârșindu-le la Sankt Petersburg, la Seminarul Teologic, apoi la Universitate, unde obține licența în drept. A făcut mai întâi o strălucită carieră în Rusia, unde a fost și un răsfățat al saloanelor. Ca scriitor se afirmă cu romanul *Noul Seminar* (1913), care cunoaște 17 ediții, fiind tradus și în germană, poloneză și română. În 1919 revine la Chișinău. În anii pe care-i va petrece în România, până în 1924 când pleacă la Paris, Leon Donici revine în limba română și se lansează într-o activitate intensă de difuzare a literaturii române în mediile rusești și invers, a literaturii ruse pentru cititorul român. Colaborează la principalele reviste și ziare ale momentului: *Viața românească*, *Țara noastră*, *Gândirea*, *Flacăra*, *Adevărul literar și artistic*, *Universul*, *Dreptatea*, *Cuvântul*. Nuvelele: *Marele Archimedes*, *Requiem*, *Anticrist*, *În drum spre Emaus* și lucrarea memorialistică *Revoluția rusă*, apărută postum, în 1928, se numără printre cele mai interesante contribuții în limba română. La Paris, Donici se angajează într-o activitate politică epuizantă. Cu ciclul de articole *România atacată. Scrisori pariziene* ia „apărarea caldă a românismului”(C. Petrescu) și înregistrează o ultimă victorie a vieții sale zbuciumate (etică).

Un alt basarabean înstrăinat, care revine și el în limba română după ispășirea pedepsei în Siberia (1886-1892) este Constantin Stere, “gigant doborât de Jupiter și sfidând cu vocea cavernoasă și subterană cerul cu fulgere” (G. Călinescu), dar a cărui memorie, în mod surprinzător, dând o configurație tot mai clară evenimentelor trecute, pune începutul unui nou model de roman în literatura română, romanul-fluviu.

Stere, Constantin (8.11.1865, Ciripcău, după alte izvoare 1.6.1865, Horodiște, jud. Soroca – 26.6.1936, Bucov, jud. Prahova, România), cu studii la Liceul nobilimii din Chișinău, codirector al revistei *Viața românească* (1906), supranumit și Marele Apostol al Unirii (1918), a avut rara vocație de povestitor: “Nu există roman românesc în care să mișune atâta lume tipică și ai cărui pereți să fie acoperiți de un număr așa de copios de portrete” (G. Călinescu). Romanul *În preajma revoluției* (vol. I. Prolog. Smaranda Teodorovna; vol. II. Copilăria și adolescența lui Vania Răutu (1931); vol. III. Lutul (1932); vol. IV. Hotarul (1933); vol.V. Nostalgia (1934); vol.VI. Ciubărești (1935); vol. VII. În ajun (1935); vol.VIII. Uraganul (1936), e de tip tolstoian (nu e de mirare, căci autorul s-a format în spațiul slav) și acoperă o perioadă de jumătate de veac; în primele cinci volume găsim mitologia (infernală) a Rusiei, iar în următoarele trei, România prerevoluționară, scriitura fiind pregnant marcată de caracterul limbii române din Basarabia. Această amplă construcție românească prefigurează „paradigma romanului postmodern” (Corin Braga) și rămâne „cea mai importantă contribuție a Basarabiei în literatura română” (Pompiliu Constantinescu).

Epopeea *În preajma revoluției* a anticipat prin „glasul faptelor” structura romanului românesc postbelic, preluată și de Paul Goma „basarabeanul rătăcitor” în ciclul său de romane biografice. În unul din aceste romane eroul auctorial își motivează scrisul astfel „... fiindcă s-ar putea ca eu să dispar și, odată cu mine, se scufundă în neant și «informațiile» – de aceea dorința de comunicare, de intrare în vorbă: ca să nu piară faptele odată cu martorul lor (iar

după aceea să ne mirăm-tânguim că nu avem istorie; că n-avem «hârtii», în fine că n-avem noroc...” (*Adameva*, Quo vadis, 1944, nr.1, p.12).

Coborând pe verticală în istoria vitregă, Paul Goma (n. 2.10.1935, Mana, com.Vatici, jud. Orhei), român basarabean obligat la autoexil împreună cu părinții în 1944, rămâne marcat de această condiție pentru toată viața. Acest detaliu biografic îi va periclita studiile universitare (Facultatea de Filologie a Universității din București), iar exigența civică l-a dus în închisoare (Jilava, Gherla, 1957-1958), domiciliu forțat în s. Lătești (până în 1963), din 1977 se stabilește la Paris. Toată viața a respins comerțul moral. Calamitățile istoriei și ale biografiei, dublate de vocația romanescă a lui Paul Goma, au dat naștere la o literatură depozițională cutremurătoare „de martor și de martir totodată” asupra adevăratei esențe a fostului regim. În 1971 publică, în Germania, romanul *Ostinato* – mărturie despre închisorile din România, care va apărea și în versiune franceză la Paris în același an și în olandeză în 1974, după care urmează romanul *Ușa noastră de toate zilele* (în germană – 1972 și în franceză – 1974). Drept o fenomenologie infernală sunt calificate romanele apărute la Editura Gallimard: *Gherla* (1976), *În cerc* (1977), *Culoarea curcubeului 77* (1977), *Patimile după Pitești* (1981), *Soldatul câinelui* (1985), *Altina: Grădina scufundată* (1998) amintesc de mișcarea în discontinuu a caleidoscopului, „din pietricelele istoriei și ale biografiei sale”, P.G. la distanța estetică necesară înaltă „cetăți anti-amnezice” împotriva somnului conștiinței și umilinței: „politicieni, scriitori sau oameni de rând – îi datorăm recunoașterea a ceea ce a făcut el împotriva comunismului și pentru noi”(Al. Cistelean), dar romanele sale „au o semnificație care transcende contextul concret care le-a generat” (Cornel Moraru) și acesta este marele merit al lui P.G.: un model de existență, un stil care îl individualizează și îl face inconfundabil. Romanele “memoriei intrauterine”: *Din calidor. O copilărie basarabeană* (1989, în Germania), *Arta refugii* (Chișinău, 1993), *Basarabia* (în

3 vol., Chișinău, 2003) sunt o rememorare „rareori paradisiacă” a destinului său de „dublu exilat”. Nu contează dacă faptele narate s-au întâmplat, ele poartă verosimilul în ele însele: aerul, oamenii și limba nu pot fi confundate.

Disidența românilor originari din Basarabia, dacă e să fim consecvenți, a început-o A.E. Baconsky cu „un NU, poate un Nu, ar mai fi de rostit” (*Aleluia*) și cu deschiderea revistei *Steaua* (1954-1959) spre promovarea adevăratelor valori ale culturii române, impuse la tăcere de regim, dar și spre cultura universală în condițiile dogmatismului proletcultist, gest ce va schimba nu doar gustul, dar și poezia promoțiilor viitoare de poeți români. Într-o perioadă de conformitate estetică, A.E. Baconsky s-a impus și ca o conștiință culturală preocupată de enciclopedism și universalitate, el printre primii a susținut ideea apartenenței europene a literaturii române: “Poezia română e un capitol inedit al istoriei literare europene...” (*Spiritul poeziei europene*). Baconsky, Anatol (n.16.6.1925, Cofa, jud. Hotin – m.4.3.1977, București), descindea „dintr-o lume de mituri”. Primele șapte clase de liceu le face la Liceul „Alec Russo” din Chișinău, apoi la Râmnicu Vâlcea la Liceul „Al. Lahovary”, absolvit în 1945. Societatea literară „Alec Russo” a liceului din Chișinău și vacanțele petrecute la Lozova, Călărași, îl determină să scrie primele poezii. Dincolo de studiile ulterioare, Dreptul și audierea Cursurilor de estetică și filozofie la Universitatea din Cluj, personalitatea puternică și valențele lui creatoare trebuie căutate în copilărie: “Lucrurile se reîntorc doar acolo de unde au plecat” (*Aeternitas*). Volumele sale de poezii *Dincolo de iarnă* și, mai ales, *Fluxul memoriei* (1957), marchează ruptura de simplismul dogmatic și ilustrează un alt concept de poezie, ce îl plasează în avangarda mișcării literare, iar *Cadavre în vid* (1970) și *Corabia lui Sebastian*, din 1978, vor sincroniza în sens european poezia română.

În revirimentul poeziei române un rol aparte îi revine poetului Leonid Dimov, unul din inițiatorii și teoreticienii grupului oniric, care s-a dovedit a fi un adevărat magician al limbii române. Con-

form criticii literare, el a reușit să înregistreze printr-o încrucișare rară a modernismului rusesc cu suprarealismul european un triumf al explorării miraculosului, domeniu baroc prin excelență. Spectacolul lingvistic excepțional, de o bogăție a formelor și culorilor unică e o urmare a genelor și spațiului din care descindea poetul de „Peste Siberii de argint” unde: „Din sângele nostru / s-au plămădit / câteva popoare...” (Eugen Coșeriu).

Dimov, Leonid (n. 11.1.1926, Ismail, Basarabia – 5.12.1987, București) a urmat cursurile universitare la Facultatea de Filozofie și Litere din București. A fost redactor la revista *România literară*. A debutat în volum la 40 de ani cu *Versuri* (1966). Cărțile sale: *7 poeme* (1968), *Pe malul stixhului* (1968), *Cartea de vise* (1969); *Semne cerești* (1970), *Eleusis* (1970); *Versuri* (1970); *Deschideri* (1972); *ABC, Poeme* (1973); *Tinerețe fără bătrânețe* (1978); *Spectacol* (1979), *Veșnica reîntoarcere* (1982); *Cartea de vise* (1991), atestă un poet virtuos ce a atins o tehnică de care nu a mai putut scăpa toată viața și, prin jocuri de cuvinte (spontane și lucide) a tins să dea naștere „prin deschiderea ușilor dintre odăi” unei noi realități de o cuprindere globală. Ținta finală a poetului Leonid Dimov a fost de a „scoate literatura de sub tutela ideologiei” (Mircea Iorgulescu).

Menită, conform opiniei lui Ion Negoïtescu, să se realizeze în fantasticul senzual și complexe onirice, a fost și poezia lui Alexandru Lungu (n. 13.4.1924, Cetatea Albă, Basarabia – m.3.7.2008, Bonn, Germania). Absolvent al Facultății de Medicină din București. A practicat medicina în România (1948-1973) și în Germania (1974-1989). A editat împreună cu poetul Ion Caraion revista *Zarathustra* (1939-1940). Volumul care l-a impus *Ora 25* (1946), a fost menționat cu premiul „Ion Minulescu”. Poet al vremii sale, la începuturi, Al. Lungu evoluează în timp către „un lirism al esențelor, al simbolurilor și hieroglifelor” (Mircea A. Diaconu). Voce lirică impersonală, rece, practică poemul-imagine, frizând limitele abstracțiunii, rămâne totuși bântuit de rădăcina natală și de cosmogonii „interioare”, de locurile „niciodată

văzute” și de „țări și țarmuri furate sortirilor noastre”. Volumele din exil : *Armura de aer* (1973); *Clavicula mundi* (1983); *Fuga din priveshti* (1987); *Ocolul oglindirii* (1995); *Ninsoarea neagră* (2000); *Fața nevăzută a umbrei* (2003); *Zăpezile de niciodată* (2006), punctează parcursul unui poet exemplar, pentru primul planul liricii românești.

Lingvistul de notorietate internațională, Eugeniu Coșeriu, potrivit criticului Mihai Cimpoi, „s-a situat cu o oră mai devreme în linia literaturii absurdului”. Filozof al limbajului, filolog, profesor universitar originar din Basarabia (n. 27.7.1921, Mihăileni, jud. Bălți, Basarabia – m. 7.9.2002, Tübingen, Germania). Studiile universitare le-a făcut la universitățile: Iași (1939-1944); Padova (1944-1945) și Milano 1945-1949. Doctorate în litere la Roma, 1944, apoi în filozofie la (Milano, 1949). Este autorul unor opere de referință în domeniu: *Sistem, normă și vorbire* (1952); *Sincronie, diacronie și istorie* (1958); *Introducere în lingvistica generală* (1981). Lui Eugeniu Coșeriu i se datorează delimitarea clară dintre stilistica lingvistică și stilistica literară, și dintre limbaj ca atare și limbajul poetic, care este limbaj absolut. A avut și preocupări literare (debutează cu proză în 1937), dar le-a valorificat în ultima perioadă de viață. Volumul *Anotimpul ploilor* (Cluj, 1992), cuprinde proze publicate în *Corriere Lombarde* și *L'Europeo*, apoi și în traducere spaniolă la Montevideo, în anii '50-60 ai secolului trecut și se pliază pe o filozofie a absurdului, a ludicului. Paradoxurile din prozele sale, se pretează la interpretări de literatură absurdă. Iată cum evoluează o pată cenușie apărută pe bărbia eroului: “Pete mai mari sau mai mici întunecau chipul tuturor ființelor, oameni și animale. Și aceleași pete, la fel de tenebroase, la fel de opace, acopereau zidurile orașului, trimiteau protuberanțe pe acoperișuri și pe clopotnițele bisericilor. Pete la fel se vedeau pe pietre, pe copaci și pe cer. Da, și pe cer. Și era aceeași umbră. N-avea de ce să se bucure Domenico, dar era totuși o ușurare”.

Cultura.md

OAMENII MARI AI MOLDOVEI. MITROPOLITUL ARSENIE (STADNITSCHII).

Cel mai proeminent originar din Basarabia, care a realizat ceva în istoria Bisericii Ortodoxe Ruse a fost Mitropolitul Arsenie (Stadnitschii). Vă propun spre atenție întâlnirea Rectorului Academiei Teologice din Moscova, episcopului Arsenie (Stadnitschii) cu tatăl său în Basarabia.

Pe 25 iulie 1899, Episcopul Arsenie împreună cu rudele sale, mulți din care preoți și mulți oameni care au venit din diferite locuri, a participat la festivitățile din Basarabia natală. În acest an s-au împlinit 50 de ani de la consacrarea preoțească a preotului Gheorghe Stadnitschii, tatăl episcopului Arsenie. În această zi de bun augur, cu binecuvântarea Sfântului Sinod, Episcopul Arsenie e ridicat la rangul de protoiereu pe tatăl său, preotul Gheorghe Stadnitschii.

A cincizecea aniversare a hirotonirii în preoție s-a împlinit pe 8 septembrie 1899. Însă din cauza că în acea zi copiii, rudele și cunoscuții în mare majoritate nu aveau posibilitatea să vină (din cauza slujirii liturghiilor), cu binecuvântarea Episcopului Iacov de Chișinău aceasta a fost amânată pentru data de 25 iulie 1899. În această zi, mulți ani în urmă, el a primit un decret privind numirea în această parohie.

Ridicarea jubiliarului în rangul de protoiereu în ziua când acesta

sărbătorea 50 de ani de slujire lui Dumnezeu încununază activitatea sa pastorală de jumătate de secol. Iar ridicarea în rang într-o zi atât de semnificativă de către scumpul și iubitul fiu este o fericire atât de mare care rar când este simțită de un preot de la sat.

Festivitățile au început la aproximativ nouă și jumătate dimineața, atunci când în ograda bisericii a intrat Episcopul Arsenie. Tot clerul și credincioșii au ieșit pentru a întâmpina Episcopul. Toți ardeau de nerăbdare pentru a-l vedea pe “Episcopul de Moscova”. La întâmpinarea acestuia, preotul Vladimir Bâhovschii, blagocinul districtului 3, a spus următoarele cuvinte: “ Preasfințite Episcop! Nu cu mult timp în urmă Tu intrai în această biserică, sub aripa căruia a crescut și s-a dezvoltat Viața Ta spirituală, în calitate de simplu enoriaș. Iar acum, intri în biserică în calitate de episcop ca prin rugăciune să expui recunoștința față de Cel, care controlează soarta regatelor și popoarelor, și aranjează totul pentru binele omului. Înaintați deci către tronul Regelui Gloriei și să ne rugăm împreună către Dumnezeu iubitorul de oameni. Dumnezeu să Vă binecuvânteze pentru slujbă lungă în Biserica lui Hristos. Primește, Vlădică, această cruce, pe care Marele Episcop a înscris dragostea Sa pentru umanitate ca o garanție și asigurare aceea că, în continuare Hristos este printre noi și va fi în toate zilele până la sfârșitul vieții noastre. Amin “. 5 După cele spuse Episcopul Arsenie a intrat în biserică, și în scurt timp a început Sfânta Liturghie.

O impresie puternică și memorabilă asupra tuturor a lăsat momentul ridicării în rang a proteiereului, tatăl episcopului. Lacrimile curgeau din ochii preotul Gheorghe Stadnitschii, înălbit de căruntețea jubileului, și din ochii fiului său cel mai mic, Episcopul Arsenie, Rector al Academiei Teologice din Moscova. Citirea rugăciunilor era însoțită frecvent de tremurări ale vocii.

După ridicarea în rang, preotul Ioan Cornovan, blagocinul districtului 1, a spus următoarele: “Această coincidență neobișnuită a circumstanțelor, o astfel de permutare a persoanelor, funcțiilor

de serviciu și publice, este atât de uimitoare că, în ciuda a tot ce ne înconjoară acum, putem simți profund, dar forțe pentru a a portretiza fiorul sublim al spiritului nostru n-o să avem. Tu,. Episcop, – fiul – pui mainile pe tatăl tău pentru a-l ridica la cel mai înalt rang al preoției. Tatăl Tău acceptă cu umilință puterea Ta episcopală și astfel tatăl se preasfințește prin fiul său. Într-adevăr, un eveniment neobișnuit și rar, aproape unic. Nouă, familiei și prietenilor nu ne rămâne decât să mulțumim din toată inima Domnului Dumnezeuului nostru care ne-a onorat să fim martori ai manifestării harului său special și binecuvântării asupra multstimatei familii a jubiliarului nostru. Să ne rugăm Preamilostivului pentru ca el să înmulțească zilele protoiereului pentru mulți – mulți ani. Iar ție, Preasfințite îți dorim cu cinste, care este și cinstea noastră, și în slava Sfintei Biserici să slujești lui Dumnezeu. “

După Sfânta Liturghie a fost oficiată o rugăciune. După care, episcopul Arsenie s-a adresat către jubiliar cu următoarele cuvinte: “Dragă parinte! Astăzi s-a împlinit jumătate de secol de slujire a ta în altarul lui Dumnezeu în calitate de preot, și, în plus, continuu, în aceeași parohie. Astăzi s-au împlinit și cincizeci de ani de la căsătorie. Astăzi tu meriți, prin mine, cel mai mic copil al tău, “cel mai înalt rang” – rangul de protoiereu. O serie întregă de evenimente, din care fiecare în parte are loc foarte rar. Iar în aceeași zi ele au loc foarte rar și sunt semnificative. Văzând în aceasta un semn special de milă a lui Dumnezeu pentru tine, noi - copiii, nepoții și strănepoții – slujitorii, copiii spirituali – enoriașii, și toți cei ce te iubesc și respectă ne-am adunat azi aici, în această biserică pentru a aduce omagii bătrâneții tale frumoase. Pentru a aduce mulțumirea noastră lui Dumnezeu pentru viața ta lungă, mai ales pentru o jumătate de secol de slujire a ta și pentru toate recompensele lui Dumnezeu pentru tine în această jumătate de secol, Slavă și mulțumire lui Dumnezeu, cel care a făcut toate acestea! În ziua de astăzi cu fel de fel de boli, cincizeci de ani de viață este o perioadă de timp destul de respectabilă, fiindcă

adesea 50 ani reprezintă viața întreagă a multora. Însă 50 de ani de slujire sacră, atât de dificilă și responsabilă – este o realizare cu care se pot mândri foarte puțini, este o binecuvântare a lui Dumnezeu cu privire la activitatea de viață, este un semn de milă a lui Dumnezeu pentru cei ce s-au trudit mult.

Mi s-a oferit fericita ocazie să te felicit din numele cercului nostru familial cu această zi semnificativă. Te felicităm, dragă părinte, cu această divină milă a lui Dumnezeu pentru tine. Dacă ai meritat sau nu această miluire de la Dumnezeu – nu noi, copiii tăi trebuie să judecăm, dar și altora le este greu să o facă. Munca ta pastorală s-a limitat prin parohia încredințată ție, în care ai slujit toți acești 50 de ani. Acesta spune deja despre demnitatea cu adevărat pastorală, și nu mercenară a activității tale. Prin aceasta ești un exemplu demn de urmat pentru acei preoți care nereușind să înțeleagă cu adevărat necesitățile vieții spirituale a enoriașilor bisericii care le-au fost încredințate, fug de la ei. Tind spre transferarea la alte parohii sub motivul îmbunătățirii situației lor financiare. Fiecare pastor trebuie să fie un păstor bun. Trebuie să cunoască bine enoriașii săi. Trebuie să studiem spiritul și caracterul fiecăruia dintre enoriași, pentru ca în cazul unor boli spirituale sau păcate să știm cum să-i vindecăm sau să-i ferim de amenințarea iminentă. Dar cum se poate de realizat asta prin schimbarea deasă a parohiei?

Împreună cu felicitările, noi, copiii tăi, considerăm o datorie sfântă să îți mulțumim pentru grija ta în creșterea, îngrijirea și educația noastră. Tu ne-ai dat nu numai ființa carnală, dar și pe cea spirituală. Plantând în noi dragostea pentru Dumnezeu, aproapele nostru și Sfânta Biserică, prin cuvânt și exemplu, ai insuflat în noi dragostea de muncă și îndeplinirea onestă a îndatoririlor noastre, care, început, de care noi am fost ghidați pe cât posibil în slujirea noastră în diverse parohii ale patriei noastre dragi. Cum putem să îți mulțumim altfel, dacă nu prin rugăciunea către Dumnezeu pentru sănătatea și mântuirea ta? În numele acestuia îți oferim

imaginea acelor sfinți a lui Dumnezeu, sub protecție cărora trăim acum. Primește de la mine această icoana sfântă a lui Sf. Serghie, marele luminator și apărător al patriei noastre Rusia, sub acoperirea căruia eu slujesc pe podgoria de iluminare spirituală în Mănăstirea Sa Sfântă. Fie El mijlocitorul tău și rugăciunea către Dumnezeu în toate zilele vieții tale. Roagă-te și tu pentru mine, astfel încât să-mi îndeplinesc onorabil sarcina mare și grea, care, prin voia lui Dumnezeu mi-a fost încredințată.

Dragă, mamă a noastră! Te felicităm și pe tine cu această zi semnificativă din viața ta și cu marea milă a lui Dumnezeu pentru tine. Își aducem mulțumirile feciorești pentru adevărata dragoste maternă oferită nouă. Tu ai fost îngerul păzitor al întregii noastre familii. O mamă iubitoare este baza familiei. Anume așa ai fost tu pentru noi. Fie ca Domnul să răsplătească pentru dragostea ta pentru noi. Primește din partea noastră această icoană a Maicii Domnului de la Kazani. Fie ca ea să te păzescă în toate zilele vieții tale! “.

O impresie puternică a lăsat asupra tuturor acest discurs. Aproape toți, împreună cu Episcopul care s-a intrerupt de câteva ori din cauza emoțiilor, plângeau. Mai ales după ce Episcopul la sfârșitul discursului său, s-a închinat părinților săi până la pământ.

După aceasta, tatăl său a fost felicitat și a primit daruri de la cei doi frați mai mari.

Apoi, a luat cuvântul preotul Vladimir Bâhovschii, blagocinul districtului 3. El a spus următoarele: “Preasfinția Ta, Multstimat părinte Protoiereu! Dintre toate zilele glorioase pe care le-a trăit preasfinția ta, această zi este una solemnă și semnificativă în viața ta. Această zi va fi immortalizată pe tabla inimii. El va ocupa pe paginile de istorie a parohiei dvs. un loc de frunte. Ochiul conducătorilor dvs., văzând meticulozitatea și străduința slujirii tale în grădina lui Hristos, a hotărât să te răsplătească prin ridicarea la rangul de protoiereu. Dar grija de biserică, de mântuirea

sufletelor încredințată ție, nu te-a privat de posibilitatea de ați îndeplini datoria părintească de plantare în inimile tinerilor a fricii de Dumnezeu și iubirii pentru aproapele nostru.

Clerul districtului 3, frații mai mici prin vârstă și rang consider necesar să vă ureze în această zi de sărbătoare pentru Dvs încă mulți mulți ani de viață. Și vă rugăm să primiți în dar icoana Marelui Mucenic Gheorghe, patronului dvs. sfânt”.

Apoi omagiatul a fost felicitat de preotul Constantin Cernit, vechiul său prieten. El a spus: “Preasfinția Ta, Multstimat Părinte Protoiereu Gheorghe! Slavă și mulțumiri aducem lui Dumnezeu pentru că El v-a dat viață lungă, și ați ajuns până la 50 de ani de slujire preotească în parohie. Festivitatea sărbătorii este exacerbată de prezența fiului Tău iubit, părintele Arsenie, Episcopul de Volokolamsk, rectorul Academiei Teologice din Moscova, care din dragoste nemărginită, și-a lăsat postul său foarte important, pentru a veni aici să vă felicite personal. Slujirea Episcopală în biserica sa natală ne-a făcut multă plăcere. Este cu adevărat o festivitate a festivităților. Este remarcabilă ziua celei de-a 50-a aniversare a dvs. și pentru că coincide cu ridicarea în rang de protoiereu de către fiul cel mai mic și, în plus, în biserica aceasta în care ați slujit jumătate de secol. Noi toți, slujitorii dvs. în grădina lui Dumnezeu, vă felicităm părinte protoiereu cu această zi fericită și memorabilă inimii. Vă dorim din suflet și ne vom ruga lui Dumnezeu să vă prelungească viața cu mulți, mulți ani.

Și credincioșii din satul Comarova l-au felicitat pe protoiereu și i-au mulțumit pentru cei mulți ani de slujbă. Sătenii i-au dăruit o icoană reprezentând pe Marele Mucenic Gheorghe.

O mulțime de cadouri a primit omagiatul și de la alți oameni.

În cele din urmă, printre șirurile de lacrimi, un discurs de răspuns a fost rostit și de protoiereul Gheorghe. El a spus: “Prea iubiți părinți și frați, dragi enoriași și iubiți copiii mei, nu gasesc cuvinte să vă mulțumesc pentru dragostea voastră pentru mine,

slabul și neputinciosul, în această zi memorabila din viața mea. Multe merite mi-ați atribuit dar desigur că ați făcut acest lucru prin iertarea voastră creștină a greșeliilor mele. Acum sunt în amurgul zilelor mele. Vă rog, cinstiți părinți să vă rugați pentru mine, ca Dumnezeu să mă ajute să-mi trăiesc restul vieții mele în pace și pocăință. Cu atât mai mult te rog pe tine, iubitul meu fiu, Preasfințite Episcop! Pentru că rugăciunea ta ca Episcop al lui Dumnezeu Atotputernic, va fi mai eficientă și mai salvatoare. Îți mulțumesc Domnului, Dumnezeului meu, că El în ultimii ani de viața mi-a oferit posibilitatea de a te vedea pe Tine, îmbrăcat în straiile episcopale. Îți mulțumesc ție, Episcopul meu, că mi-ai oferit posibilitatea de a sluji sub conducerea ta în acest prea sfânt lăcaș și că am primit din mâinile Tale Corpul pur și sângele dătător de viață al Domnului nostru Isus Hristos. Îți mulțumesc și Episcopului Iacov care prin dragoste frățească și iertare a păcatelor bătrâneții mele a binevoit să ridice nevrednicia mea la rangul de protoiereu de către Tine, scumpul meu copil aici, în biserica mea. Acum pot spune: “Acum eliberezi pe robul Tău, Episcope, în pace”.

Sfârșindu-și discursul, omagiatul a căzut în genunchi în fața fiului său drag și a plâns îndelung. Mulți nu au făcut față lacrimilor și au repetat acțiunea noului protoiereu.

La 27 iulie, Episcop Arsenie a plecat la locul slujirii Sale în Academia Teologică din Moscova.

Marți 13 Aprilie 2010 Ieromonahul Irineu (Tafunea)

ANATOLIE TIHAI, ARHIMANDRIT (+1893)

MISIONAR ÎN JAPONIA

În a doua jumătate a sec. 19, Ortodoxia dintre Prut și Nistru, a dat muncitori de seamă pe ogorul misiunii ortodoxe universale. Aici muncitorul cel mai devotat al cauzei, a fost fără nici o îndoială vrednicul de pomenire arhimandritul Anatolie Tihai.

Originar din Basarabia stăpânită de imperiul rus, din satul Tărăsăuți, județul Hotin, arhimandritul Anatolie, până la călugărie – Alexandru, și-a consacrat viața și puterile scopurilor misiunii. Și-a făcut studiile la Seminarul Teologic din Chișinău. Fiind în secția mijlocie a seminarului, tânărul Alexandru a părăsit școala și, fără știrea părinților, a pătruns la muntele Athos unde, în 1865, s-a călugărit la mănăstirea Zografu. Întorcându-se la Chișinău, a isprăvit seminarul teologic, iar pe urmă și Academia Teologică din Kiev. Aflând despre starea grea a misiunii ortodoxe din Japonia, părintele Anatolie, absolvind Academia, a plecat misionar în Japonia.

Misiunea Ortodoxă în Japonia începută în anul 1861, de către viitorul arhiepiscop și luminător a Japoniei – Nicolae Kasatkin, nu poate fi închipuită fără de ajutorul și sprijinul tovarășului său de apostolat, arhimandritul Anatolie Tihai, care în anul 1872 a sosit pe pământurile Japoniei la Hakodate.

În localitatea Hakodate, părintele arhimandrit Anatolie a obținut rezultate bune în câmpul misionar, așa încât, la puțin timp se mută la Osaka, organizând un nou centru misionar cu biserică, cu casă misionară și școală catehetică. Apoi părintele Anatolie se mută la Tokio, alături de Nicolae Kasatkin. După douăzeci de ani de rodnică muncă misionară, credință și devotament față de Dumnezeu și Biserica Ortodoxă, în anul 1893, arhimandritul Anatolie trece la cele veșnice.

Bibliografie :

Popovschi Nicolae, *Istoria Bisericii din Basarabia*, Chișinău, editura Museum, anul 2000, p. 224; „Trudi...”, IX, pag.159-160. Leab Ioan Vasile, *Biserica în Acțiune*, Cluj-Napoca, editura Limes, p. 128.

Mihail BORTĂ,
masterand la Universitatea Babeș-Bolyai

SUMAR

Iurie Caraman. Nadejda Cepraga – cântăreață a plaiului mioritic.....	3
Ruxandra Anton. Interviu cu un actor originar din Republica Moldova care s-a filmat la Hollywood.....	8
Anatol Caciuc. Anastasia Lazariuc “Artistul nu trebuie să rupă legătura de suflet cu admiratorii săi, oriunde s-ar afla...”	13
Anatol Caciuc. „Numai Dumnezeu și părinții ne pot judeca...”	17
Anatol Caciuc. Dorul e ca o durere	23
Dumitru Olărescu. Maria Cebotari în lumina ecranului	27
Vlad Pohilă. Dincolo de solitudinea cuvintelor se află înțelepciunea lor.....	50
Maria Briede-Macovei. Adevărul care este.....	54
Vlad Pohilă. Teodor Buzu sau continua revenire la obârșii	61
Iurie Colesnic. Mihail Muratov - o celebritate înghițită de gulag ..	70
Iurie Colesnic. Un bălțean la Chicago	73
Ion Preașcă. Un basarabean la cârma Germaniei	76
Rodica Trofimov. Horst Kohler, președintele basarabean al Germaniei.....	78
Sava Calabadău. Arhitectul Nicu Apostol (1945-2002)	83
Vasile Andru. Pictura lui Nicolae Guțu și vocile ființei..	90
Octavian Țicu. Basarabeanul înveșnicit de Barcelona – povestea primului fotbalist român care a jucat la Inter și Barca, Nicolae Simatoc	95
Ștefan Cazimir. Un destin basarabean	99
Galia Maria Gruder și Burschi Gruder.....	103
Mircea Rusnac. Refugiații basarabeni și bucovineni în Banat (1944-1951)	107
Pavel Moraru. Dionisie Bădărău, basarabeanul ajuns unul dintre așii serviciilor secrete românești (1897-1966).....	114
Ana Cristiuc, Alexandru Rîșneac. Arhitect Dr. Alexandru Budișteanu: basarabeni nu au trecut prin istorie, ci istoria a trecut prin ei.....	28
Carmen Dragomir. Ziua în care destinul a luat-o de la capăt....	136

Stela Popescu a împlinit 76 de ani	139
Greta Harja. Stela Popescu: “Femeile trebuie să se pună în valoare, dar să nu fie ostentative”	142
Originarii din Moldova în Israel	151
Nicolae Balint. Vladimir Novîțchi și creația sa	155
Dragoș Galbur. “Soarta poporului român din Basarabia se află în mâinile noastre. Să voim și vom face totul”	160
Actrița Tania Popa.....	167
Alina Dragomir. Tania Popa: „La mine totul se bazează pe mult noroc și ceva talent”	172
Adrian Seceleanu. Cum a ajuns Călin Fusu milionar în euro din internet	177
Povestea lui Călin Fusu – moldoveanul care la 16 ani era student la ASE, iar la 33 – milionar în euro.....	179
Oxana Greacenco. Călin Fusu: “Primii bani i-am câștigat în brigada de vară a școlii”.....	181
Diaspora literară.....	183
Ieromonahul Irineu. Oamenii mari ai Moldovei. Mitropolitul Arsenie (Stadnitschii).	191
Mihail Bortă. Anatolie Tihai, arhimandrit.....	198

Bun de tipar: 30.08.2012

Coli de tipar: 12,5

Tiraj: 100 ex.

Tiparul sub comanda nr. 16,
executat la Imprimeria BNRM,
str. 31 August 1989, nr. 78A, Chișinău